

Like verdier, komplekse valg

En analyse av ni ektepar og deres verdivalg, forhandlinger og tilpasninger overfor hverandre i bostedsvalg

Camilla Berntzen

SPL-3900

Mastergradsoppgave i samfunnsplanlegging og kulturforståelse

*Institutt for sosiologi, statsvitenskap og samfunnsplanlegging
Fakultet for humaniora, samfunnsvitenskap og lærerutdanning
Universitetet i Tromsø
Høsten 2011*

FORORD

Endelig er dagen her hvor jeg kan si at jeg er ferdig med masteroppgaven min og mange skal takkes for det! En stor takk går til mine informanter som har gitt meg et så rikt og godt materiale å arbeide med til denne oppgaven.

Til veilederen min Britt Kramvig som har vært en god støttespiller for meg: takk for veiledningspratene våre, for oppmuntrende ord og gode tanker!

Til familien min som alltid er der for meg og som nok er veldig glad for at jeg endelig er ferdig med dette prosjektet.

Til Inger-Lise for at du alltid er hjelpsom, tar deg tid til en faglig prat og ser løsninger som har hjulpet meg med å ferdigstille prosjektet.

Til Mona som har vært i samme båt som meg med masterprosjekt, jeg har satt stor pris på våre faglige og ufaglige fredagslunsjer.

Til Victoria for tålmodighet og godt humør, og sist men ikke minst til Terje, for at du har vært med meg gjennom hele prosessen det er å skrive en masteroppgave.

Alta, november 2011

SAMMENDRAG

Hva er viktig for unge høyt utdannede par når de skal velge bosted? Dette er et sentralt spørsmål for mange steder som i dag konkurrerer om høyt utdannet arbeidskraft. Hva får unge ektepar til flytte ut og flytte tilbake etter avsluttet høyere utdanning? Disse spørsmålene er hovedtema i denne masteroppgaven. Gjennom forskningsprosjektet har det vært lagt vekt på å arbeide frem kunnskap om hvilke hensyn og verdier som veier tyngst når det gjelder bosetningsspørsmål. Det empiriske grunnlaget er kvalitative intervjuer med ni ektepar i det som ofte benevnes som etablererfasen av livet, hvor fokuset ofte skifter fra utdanning og selvrealisering til å finne fast arbeid, bosted og danne egen familie. De teoretiske ambisjonene mine har vært å bidra inn i flytteforskningsfeltet, gjennom å gjøre en livsfaseanalyse og gjennom å legge vekt på at beslutninger fattes i fellesskap, de er komplekse sammenstillinger av mange ulike hensyn. De viktigste av disse hensynene er karriereønsker, nærhet til familie og venner og tid sammen som familie.

Ekteparene i mitt materiale er i kategoriene: utflyttere, innflyttere eller tilbakeflyttere til Alta kommune. Det er også lagt vekt på at en av ektefellene har høyere utdanning fra høyskole eller universitet. Intervjuene ga et rikt materiale å jobbe ut i fra. Analysen av de ulike ekteparenes bostedsvalg frembringer at kompleksitet er et nøkkelbegrep for å forstå bostedsvalg i denne livsfasen. Verdier som familie, nettverk, jobb og turmuligheter er viktige prioriteter. Flytte- og bostedsvalg i denne livsfasen må også ses som en del av et livsløp der parkonteksten rammer inn de avgjørelser og vurderinger som paret kommer fram til. I disse vurderingene veies hensyn til familiens behov opp mot egne behov, og samlet utgjør disse et helhetlig grunnlag når avgjørelser om bostedsvalg skal fattes.

Innhold

1.0 INNLEDNING	9
1.1 Bakgrunn for undersøkelsen	9
1.2 Valg av undersøkelse	10
1.3 Avgrensning og problemstilling	11
1.4 Organisering av oppgaven	12
2.0 TEORI	13
2.1 Innledning.....	13
2.2 Tidligere forskning	13
2.3 Nyere forskning – nye begreper	14
2.3.1 Location.....	15
2.3.2 Sense of place	15
2.3.3 Locale	15
2.4 Livsfasebegrepet.....	16
3.0 METODE	19
3.1 Innledning.....	19
3.2 Valg av feltkommune	19
3.3 Intervju som metodisk verktøy	19
3.4 Rekruttering av informanter	20
3.5 Feltarbeidet - datainnsamling.....	21
3.6 Forskerens rolle i felten.....	23
3.7 Kriterier for gyldighet og pålitelighet	23
3.8 Anonymitet og etiske aspekter ved undersøkelsen.....	24
3.9 Analyseringsprosessen	26
4.0 ALTA: ET ATTRAKTIVT STED I NORD.....	27
4.1 Innledning.....	27
4.2 Natur, befolkning og arbeidsplasser.....	27
5.0 ANALYSE	31
5.1 Innledning.....	31
5.2 Flytting, utdanningsbakgrunn og startfasen av arbeidslivet	32
5.2.1 Utflyttere.....	32
5.2.2 «Jobbtilbudet avgjør»	35

5.2.3 Tilbakeflyttere	36
5.2.4 «Når man flytter bort så ser man hva man har hjemme»	39
5.2.5 Innflyttere.....	40
5.2.6. «Fasinasjon for friluftsliv, fjell og litt annerledes forhold enn det du vokser opp med»	50
5.3 Sammendrag av utflyttere, tilbakeflyttere og innflytteres flytte- og bostedsfortellinger.....	51
5.4 Hvilke faktorer er viktige ved valg av bosted?.....	52
5.4.1 Innledning	52
5.4.2 Rangering av trivselsfaktorer på bostedet.....	52
5.4.3 Viktige verdier	55
5.5 Arbeid og økonomiske insentivers betydning for bostedsvalg.....	59
5.5.1 Innledning	59
5.5.2 Tilbakeflyttere	61
5.5.3 Utflyttere	61
5.5.4 Innflyttere	62
5.5.5 Boligmarkedet	64
5.5.6 Økonomiske insentivers betydning.....	65
5.6 “..sånn at man her får mer tid til familien. Men man glemmer det litt når man har bodd her en stund”	65
5.6.1 Innledning	65
5.6.2 Arbeidstid og fritid.....	65
5.6.3 Tid knyttet til rom.....	67
5.7 “...det samiske, det finske og det russiske som på en måte møtes her” - Det kulturelle aspektet ved å bo Finnmark	69
5.7.1 Innledning	69
5.7.2 Oppdagelsen av det flerkulturelle Finnmark.....	70
5.7.3 Møtet med det flerkulturelle Alta.....	72
5.7.4 To ulike perspektiver	73
5.8 “Når jeg tenker på naturen her så tenker jeg på luft, åpenhet og plass og du går ikke tur sammen med 50 andre”	74
5.8.1 Innledning	74
5.8.2 Turmuligheter i nærområdet.....	75

5.8.3 «Location» og stedsbegrepets utvikling.....	74
5.8.4 Turmuligheter og friluftsliv er viktig.....	76
5.8.4 Sted og identitet.....	78
5.8.6 Sammendrag.....	81
6.0 OPPSUMMERING OG AVSLUTTENDE KOMMENTARER.....	85
6.1 Innledning.....	85
6.2 Empiriske funn.....	85
6.2.1 Tilpasninger og hensyn.....	83
6.2.2 Bostedsvalg basert på økonomiske insentiver.....	87
6.2.3 Bostedsvalg basert på bedre tid.....	87
6.2.4 Bostedsvalg basert på kulturell tilhørighet.....	88
6.2.5 Bostedsvalg basert på natur og friluftsliv.....	89
6.3 Avslutning.....	89
6.3.1 Individuelle og kollektive prioriteringer.....	86
LITTERATURLISTE.....	87
VEDLEGG: INTERVJUGUIDER.....	90

1.0 INNLEDNING

1.1 Bakgrunn for undersøkelsen

I denne oppgaven vil jeg ta for meg verdier og verdivalg som mennesker knytter til bostedsvalg. Jeg har videre lagt et livsfaseperspektiv til grunn for min undersøkelse. Menneskers preferanser når det gjelder bosettings- og flyttevalg avhenger av de behov og ønsker de har i ulike stadier av livet. Slike undersøkelser blir ofte foretatt med livsløpet eller livsfase som utgangspunkt. *”Flytting og bosetting må forstås i et livsfaseperspektiv”* heter det for eksempel i St.meld. nr. 39 *Oppvekst- og levekår for barn og ungdom i Norge*¹.

Nasjonalt sett har Norge tradisjon for en politikk rettet mot bevaring av ett spredt bosettingsmønster og for like livsvilkår uavhengig av bosted (NOU 2004:19). Etter at denne politikken ble utformet på 1970-tallet (Brox, 1980) har samfunnsendringer gitt utslag for på hvilken bakgrunn mennesker velger sitt bosted. Fra gammelt av vet vi at mennesker har bosatt seg der hvor de hadde nærhet til naturressurser. Industrialisering og framvekst av det samfunnet vi i dag lever i kjennetegnes blant annet ved at færre er knyttet til primærnæringer, men også nye problemstillinger knyttet til lokalisering og endring av næringsstruktur i industri- og næringsbedrifter (ibid.:24) hvor sentralisering er et viktig begrep. Dette kommer blant annet som en konsekvens av overgangen til en mer kunnskapsbasert økonomi og I NOU 2011:3 *Kompetansearbeidsplasser – drivkraft for vekst i hele landet* blir det også lagt vekt på at de generelle utviklingstendensene i landet som helhet peker i retning av strukturelle endringer i arbeidsmarkedet (NOU 2011:3). En stadig større del av jobbene finnes nå innenfor kunnskapsintensive næringer, mens tradisjonelle yrker legges ned i distriktene (op.cit:24).² Arbeidsmarkedet for yrker som krever høyere utdanning vokser, og spesielt i sentrale strøk, noe som blant annet bidrar til at tilgangen til disse typer jobber blir sentralisert. Dette, sammen med at stadig flere i Norge tar høyere utdanning, fører til behov for å spre tilgangen til slike typer jobber for å opprettholde et spredt bosetningsmønster rundt om i landet. At tilgangen til kompetente arbeidstakere og yrker med høye krav til formalkompetanse sentraliseres vil ha ringvirkninger i forhold til økte regionale forskjeller i inntekter, utdanningsstilbøyelighet, yrkesdeltakelse og til utdanningsnivå i befolkningen som helhet; i tillegg til at det burde være samsvar mellom tilbud og etterspørsel i forholdet mellom

¹ St.meld. nr. 39 (2001-2002) *Oppvekst- og levekår for barn og ungdom i Norge*. Barne-, likestillings-, og inkluderingsdepartementet. Side 202.

jobbmuligheter og jobbsøkere (NOU 2011:3). Dette er derfor en viktig utvikling å henge med på både fra et lokalt ståsted i tillegg til de overordnede nasjonale målsetningene.

Ved at arbeidslivet har endret seg, og nå i større grad lokaliseres der det er mulig å få kvalifisert arbeidskraft (og dermed i større grad bestemmes av hvor folk bor), velger mennesker bosted av mer komplekse årsaker enn tidligere (NOU 2004:19:25). Skjeggedal (2000) trekker frem steders behov for å fremstå som attraktive i denne utviklingen. Steder som fremstår som attraktive har også en forutsetning for vekst og utvikling (NOU 2004:19:25).

Spørsmål omkring hvordan man så får høyt kvalifisert arbeidskraft til å flytte til distriktskommuner er et viktig distriktspolitisk tema. Kommunene konkurrerer om mennesker med kompetanse og begreper som «bolyst» er kommet inn i bildet. «Bolyst-begrepet» kommer opprinnelig fra Åslaugs Hagas tid som Kommunal- og regionalminister og er blitt en populær betegnelse på trivselsfaktorer og distriktspolitiske tiltak for å skape og fremme entusiasme, vekst og utvikling især på mindre steder (Munkejord 2009:4). Målet er å få mennesker til og bosette- og etablere seg i distriktet.

1.2 Valg av undersøkelse

I min undersøkelse har jeg valgt å ta utgangspunkt i Alta kommune, som er min hjemkommune. Alta kommune har en omdømmestrategi; nettopp å holde på mennesker og rekruttere høyt utdannede. Kommunen ønsker å være et attraktivt sted for folk å bosette seg. Stedet har de senere år opplevd en endring fra å være et mellomstort tettsted med spredt bebyggelse til å få bystatus og økende fortetning av bykjernen. De siste årene har det vært stor investeringsvilje med mange prosjekter i sentrum. Kommunen jobber også langsiktig opp i mot og reformulerer sine strategier i forhold til den pågående Nordområdesatsingen for å kunne høste gode ringvirkninger av denne. Et av de sentrale fokusområdene er kompetansemiljø innen næringsliv og FoU-sektoren³. I Kommuneplanens samfunnsdel 2004-2015; Alta vil, er målsettingen å være et attraktivt kunnskaps- og kompetansesenter i regionen og at «Alta vil være et attraktivt arbeids- og karriere sted for unge mennesker». I både plandokumentet «Alta vil» og i Nordområdestrategien blir betydningen av å tilrettelegge for

³ Nordområdestrategi for Alta, 2008

både kompetanseutvikling, viktigheten av kompetansearbeidsplasser samt å kunne fylle disse stillingene vektlagt⁴. Fra kommunalt nivå er det altså sannsynliggjort et eksplisitt politisk ønske om å sikre bolysten til innbyggere med høy utdanning og kompetanse.

Tidligere flytteforskning la gjerne arbeids- og næringsmessige sammenhenger til grunn når de studerte bosteds- og flyttevalg. I dagens samfunn er dette, slik vi har sett, i endring. Flytteforskningen nå er i større grad opptatt av den kompleksitet som ligger innad i avgjørelser om bostedsvalg. Hva mennesker vektlegger i avgjørelser om bosted avhenger også av blant annet av livsfase.

En rekke antakelser ligger til grunn for bostedsvalg og trivsel i forhold til livsfase. Eksempler på dette kan være: relevante arbeids- og lønnsvilkår, nedskrivning av studielån (i tiltakssonen), et variert kulturliv og fritidsinteresser. De valg man foretar seg speiler også avgjørelser opp i mot både familiehensyn og hensyn til individuelle og karrieremessige ambisjoner. Man kan si at bostedsvalg fattes på grunnlag av en rekke ulike faktorer som til sammen utgjør bostedsvalgets kompleksitet for dagens mennesker.

Forskningen angående disse problemstillingene er omfattende. Mitt bidrag vil i forhold til dette være å se på hvordan disse valgene tas innad i en familiekontekst og et parforhold. Jeg har i tillegg funnet det hensiktsmessig ut i fra dette og tematikken ovenfor å rette undersøkelsen mot par med høy utdanning.

1.3 Avgrensning og problemstilling

Ved å intervjuer par om deres tanker angående valg av bosted, flyttevalg, samt ønsker og behov vedrørende dette, tar undersøkelsen sikte på å romme de verdivalg og prioriteringer par seg i mellom kommer fram til omkring viktige valg i livet knyttet til bosted og etablering. For å gjøre greie avgrensninger, som samtidig favner bakgrunnen og tematikk for undersøkelsen på en god måte, har jeg tatt utgangspunkt i ni velutdannede ektepar som enten er utflyttere, innflyttere eller tilbakeflyttere til kommunen. Jeg har også valgt å gjøre oppgaven ut i fra et

⁴ Alta vil (kommuneplanens samfunnsdel) side 34, Nordområdestrategi side 11-13.

livsfaseperspektiv. Etablererfasen er en særlig viktig livsfase i når det gjelder bostedsavgjørelser og det er nyttig å trekke frem denne gruppens preferanser opp i mot bolystbegrepet. Dette er en tid hvor fokuset gjerne skifter fra utdanning, reising og selvrealisering til å finne fast arbeid, slå seg ned og få barn. Min problemstilling i denne oppgaven er ut i fra dette:

Hvilke hensyn og verdier ligger bak bostedsvalg i etablererfasen?

Hvilke forskjeller vil man finne i det utvalget jeg har av informanter? Vil det være mulig å peke på kjønnsforskjeller når det gjelder hensyn angående bostedsvalg? Hvilke verdier knytter de ulike kategoriene av informanter til trivsel på bostedet? Hvorfor har de valgt kommunen som sitt bosted? På hvilken bakgrunn har de valgt stedet bort? Hvordan tas så beslutninger om bosted? Dette er noen av forskningsspørsmålene som ligger til grunn for undersøkelsen.

1.4 Organisering av oppgaven

Oppgavens struktur er bygget opp over seks kapitler. I de innledende kapitlene vil jeg gi et innblikk i den relevante forskningen på feltet og jeg vil også komme inn på teorier og begreper for denne oppgavens analyse. I Kapittel tre følger en utgreiing om det metodiske opplegget for undersøkelsen og hvordan analyseringen av datagrunnlaget er grepet an. Deretter følger en presentasjon av undersøkelseskommunen. Det femte kapitlet presenterer analysen jeg har foretatt av den innsamlede empirien, dette kapitlet er igjen delt- inn i seks underkapitler som hver for seg presenterer ulike tema. Det siste og sjette kapitlet inneholder en oppsummering av de funn som har kommet fram i undersøkelsen.

2.0 TEORI

2.1 Innledning

Temaet i denne oppgaven er menneskers bostedsvalg i en bestemt livsfase. I dette kapitlet vil jeg gjøre rede for de teoretiske arbeidsredskaper som er organiserende for oppgaven og som bidrar til analyse av materialet i denne undersøkelsen.

2.2 Tidligere forskning

Moderniserings- og sentraliseringskrefter har blant annet hatt innvirkning på den nordnorske bosettingen i etterkrigstiden, hvor både fraflytting og konsolidering av bosettingsmønsteret har vært registrert (Brox, 1980). Frem til da hadde bosettingen vært spredt etter en naturlig tilgang på ressursene (ibid.). Det har vært gjennomført mange undersøkelser omkring flytting og bofasthet i landsdelen, der særlig Finnmark utmerker seg som et mye undersøkt område (Nilsen, R., personlig kommunikasjon, 2.2.2011). Finnmark utmerker seg i denne sammenhengen i og med at fylket ble evakuert under krigen. Etter krigens slutt dro imidlertid folk tilbake til de stedene de ønsket å bosette seg på, før de hadde hus å komme hjem til. I en Nordnorsk kontekst, som tradisjonelt har vært basert på nærhet til naturressurser har særlig Ottar Brox' forskning vært rettet mot nordnorsk økonomi og bosetting (Brox, 1984). En god del av den forskningen som er gjennomført i Finnmark er foretatt i kyststrøkene i fylket og noen av grunnene til dette er blant annet at de mindre stedene på kysten har vært sterkest preget av fraflytting og hatt vanskeligheter med å oppnå stabil, kvalifisert arbeidskraft.

Denne forskningen betegnes gjerne som tradisjonell flytteforskning der økonomiske og strukturelle forklaringsmodeller, hvor arbeidsmarkedet og endringer i næringsveier gjerne ble vektlagt som grunnlag for flyttestrømmer (Fosso, 2009:120). Hans forskning er også viktig for sentrum-periferitenkningen som er typisk for Norge (Aarsæther, 2003).

2.3 Nyere forskning – nye begreper

Utgangspunkt i ressurser, arbeidsplasser og de sosiale konsekvensene dette hadde å si for befolkningen preget altså tidligere forskning omkring flytting. Nyere tids forskning har sett nærmere på både identitetsskaping (Kramvig, 2005) og innflytterfortellinger (Munkejord, 2009). Både den tradisjonelle flytteforskningen og den nyere forskningen som tar utgangspunkt i meningsskaping og subjektforståelse i flyttevalg har det til felles at de fokuserer på utflytting fra distriktet til sentrale områder (op. cit. 2009:5). Munkejords tilnærming er å flytte fokuset fra fraflytningsforskning over til innflytterfortellinger, til mennesker som har valgt å bosette seg i Finnmark. Innflyttere utgjør, sier hun, en betydelig andel av befolkningen i fylket, de har i tillegg til å være en stor gruppe i Finnmark, ofte et reflektert syn på sitt bostedsvalg og de kan bidra med andre, nye perspektiver ved bostedet (ibid.).

Det har altså skjedd en utvikling hvor forståelsen av på hvilke grunnlag mennesker velger sitt bosted og hvilke grunner de har for å flytte. Stedsbeskrivelser og hvordan man tenker om steder har utviklet seg, fra det tradisjonelle og fysiske beskrivende stedsbegrepet til å romme menneskers opplevelse av sted.

Hylland Eriksen (2008) er en av mange bidragsytere til teori om globalisering som poengterer at et av kjennetegnene ved globaliseringsprosesser er delokalisering. I dette ligger det at sted mister betydning. Global politikk og teknologi er nøkler for å forstå endringene i samfunnet (ibid. 16) og som bringer verden tettere sammen. Flyt av pengestrømmer, kommunikasjon og informasjon over landegrenser åpner opp det lokale rom og lokale praksiser. Globaliseringens innvirkning på hvordan enkeltmennesker lever livet sitt i lokale kontekster har igjen ført til interesse for det lokale og særegne ved steder, områder og regioner. Den teoretiske siden av dette, som har påvirket tanker om sted er nettopp det McDowell (2007) benevner som et mer *sophisticated conceptualization of the notion of locality or place itself*. (op.cit:3). Stedsbegrepet har altså blitt åpnet opp for andre beskrivelser enn kun den rent geografiske, fysiske og tradisjonelle beskrivelsen av sted. Og betrakte et sted som en beskrivelse av naturgitte forhold ble utfordret av kritisk teori på 1970-tallet og siden da særlig fra og med 1990 årene har *sted* som undersøkelsesfelt fanget interessen til forskere innen ulike disipliner (sluttnote)(Berg og Dale, 2004, Valestrand, 1999:170). De senere tiårs forskningsfokus har

hatt en økt interesse for sted og utvikling av teorier om sted, der det fenomenologiske perspektivet har vokst frem som et viktig supplement til eksisterende stedsforståelser. Dette teoritilfanget søker å fokusere på relasjon mellom mennesker og sted og erfaringer med sted. I det følgende vil jeg presentere tre viktige begreper når det kommer til forskning og beskrivelse av steder.

2.3.1 Location

Location som steds beskrivelse svarer til objektive betingelser; de fysiske og materielle forhold på et sted slik som klima, geologi og topologi (Berg, og Dale 2004: 41-42). Denne måten å karakterisere sted på har bakgrunn i den tradisjonelle forståelsen av en lokalitet innenfor geografi hvor naturgrunnlaget vektlegges. Geografifaget har siden etterkrigstiden vært preget av nettopp denne forståelsen, av stedet som kun en fysisk lokalisering (ibid., Valestrand, 1999:163-64). En beskrivelse av stedet som location eller lokalisering er en utenfra-beskrivelse som kan danne grunnlag for en videre stedsanalyse (ibid.:41)

2.3.2 Sense of place

«Sense of place»- begrepet er på mange måter motsatsen til «location», og er nettopp en forståelse av sted som innebærer og viser ending og utvikling av stedsteori. Mens location beskriver ytre, materielle forhold ved sted, tar «sense of place» utgangspunkt i menneskers subjektive opplevelse av sted. Dette perspektivet har sin opprinnelse fenomenologisk og eksistensialistisk vitenskapsteori (Berg og Dale, 2004:42). Husserl (1895-1938) regnes som grunnleggeren av den fenomenologiske retningen: Hans begrep om *livsverden*, hvor menneskers konkrete, opplevde virkelighet ligger i bunnen, ble sentrale også for hvordan opplevelser og beskrivelser av sted kan gjøres.(Brinkmann og Tanggaard, 2010). «Sense of place» forankrer opplevelsen av sted i subjektive beskrivelser og danner grunnlag for å fremstille sted basert på menneskers oppfattelser og tolkning (Berg og Dale, 2004:42). «Sense of place» fokuserer både på opplevelse av sted og *stedstilknytning*. Relasjonen mellom menneske og sted er sentral for denne steds beskrivelsen (op.cit.:43).

2.3.3 Locale

Lokale som steds beskrivelse forener begrepene «location» og a «sense of place». «Location» er et begrep som er hentet fra Anthony Giddens og hans struktureringsteorier som er forsøk på

å sammenføre struktur- og aktørteorier (op.cit.:44). Locale betegner steder som møteplasser «hvor forskjellige individers hverdagsaktiviteter krysser hverandre i tid og rom» (eksempelvis en skole, et bysenter) (ibid.). Den geografiske beskrivelsen av dette innebærer at steder og mennesker sees i en gjensidig skapelsesprosess. Aktivitetene mennesker foretar seg former stedet samtidig som aktivitetene er påvirket av stedet (ibid.). Et viktig poeng også ved dette begrepet er at steder sees som intersubjektivt konstituerte, i det de skapes i relasjoner mellom mennesker og sted og mennesker i mellom. Og opplevelsen av stedet vil oppleves nokså likt blant innbyggerne, og kan derfor sies å være kollektive (ibid.).

I denne oppgaven vil jeg benytte meg av samtlige av disse tre begrepene. Begrepene ble tidligere sett som konkurrerende, men fungerer nå heller som komplementære, i det de utfyller hverandre. En «location»-beskrivelse kan for eksempel danne grunnlag for en mer inngående analyse hvor også de andre begrepene blir tatt i bruk og benyttet i forhold til sted og menneskene på stedet (op. cit.:41) Denne undersøkelsen er utført med et utgangspunkt i «sense of place»-begrepet da undersøkelsen jeg har foretatt hører inn under en fenomenologisk stedstilnærming og jeg har fokus på informantenes subjektive stedsopplevelser.

2.4 Livsfasebegrepet

For å kunne gjøre en undersøkelse av bosettings- og flyttevalg, blir det ofte foretatt med livsløpet eller livsfase som utgangspunkt. Hva man vektlegger med bostedet varierer i løpet av et livsløp, og de behov og ønsker som man har i den perioden av livet man befinner seg i. Livsløpsanalyser kartlegger endringer over tid og kan slik sett speile både subjektive tolkninger på samfunnsstrukturer eller man ser etter strukturer som virker inn på de valg et menneske tar i løpet av livet (Eikeland, 1991:232). Eikeland sier videre at i dette samspillet mellom mennesket og omgivelser som utgjør et livsløp også er påvirket av de behov mennesker har i ulike perioder av livet (ibid.).

Teori og forskning omkring livsløp er svært omfattende og omhandler mange flere vinklinger enn de ytre omstendighetenes innflytelse på menneskers liv. Sentralt innen dette feltet er samspillet mellom samfunn og menneske som omfatter både tid, historisk plassering, sosialt

rom og individ⁵ og er dermed teori som er generell innen samfunnsvitenskapelige fag og også blir viktig videre i denne oppgaven.

Når det gjelder livsløp og forskning på dette sier Eikeland at en mulig måte å nærme seg dette på er å se på livsløpet som en samling livsfaser (ibid.). Han deler inn fasene på denne måten:

- i. Oppvekstfasen
- ii. Letefasen
- iii. Etableringsfasen
- iv. Familiefasen

Letefasen er tiden etter den obligatoriske utdanningen og er preget av leting etter utdanning, partner, jobb og opplevelser. Etableringsfasen er tiden for å finne seg en mer varig jobb etter endt utdanning og mange har i denne perioden gjerne funnet seg en de vil dele livet med. Familiefasen står familieliv og bolig i fokus (ibid.). Ut av dette kan man utlede at en undersøkelse som ønsker å ta rede på hvilke verdier mennesker med høyere utdanning vektlegger når de skal finne et mer varig arbeids- og bosted er etableringsfasen en relevant livsfase å se nærmere på. Det er i tillegg interessant å intervju par om disse spørsmålene i og med at det er i en slik setting de fleste tar bosteds og flyttevalg tas i denne livsfasen.

Med dette teoretiske bakteppet vil jeg i neste kapittel utrede om metoden som er benyttet i dette prosjektet.

⁵ Eksempelvis Rudie (1995), Eikeland (1991).

3.0 METODE

3.1 Innledning

Denne oppgaven handler om bostedsvalg i etablererfasen. Kildematerialet oppgaven bygger på er intervjuer av 9 ektepar med ulik tilknytning til Alta. Målet med undersøkelsen er å finne frem til verdiene som ligger i bunnen av bostedsvalg for mennesker i denne livsfasen og at dette kan være hensiktsmessig å belyse ut i fra en parkontekst. I dette kapittelet vil jeg redegjøre for valg av feltkommune, forskningsmetodikk, utvelgelse av informanter og hvilke forskningsmessige- og etiske hensyn jeg har søkt ivare tatt underveis i prosessen.

3.2 Valg av feltkommune

Første semester på masterprogrammet i Tromsø innebar for min del et feltkurs i Alta noe som var en fin anledning for meg til å bli bedre kjent med det arbeidet som gjøres i kulissene i min hjemkommune. Kommunen var valgt (av instituttet) på bakgrunn at den ble lagt merke til også utenfor fylkesgrensene. Utviklingen gikk i retning av mange investeringsprosjekter med samarbeid mellom både offentlige og private aktører og som vekstkommune i et fylke som bærer preg av folketallsnedgang. Jeg var også interessert i å finne vinklinger for å gjøre en undersøkelse angående regjeringens Nordområdesatsing. En analyse av bosetning i en vekstkommune i nord ble det jeg fant som et aktuelt perspektiv på dette. Alta som feltkommune ble valgt på bakgrunn av dette forarbeidet.

3.3 Intervju som metodisk verktøy

Forskningsmetodikk deles generelt inn i kvantitative og kvalitative metoder og hvilken design man velger for sin undersøkelse avhenger av den problemstillingen man har foran seg. Noen ganger kan en kombinasjon av både kvantitative og kvalitative metoder, såkalt metodetriangulering, være hensiktsmessig. Opprinnelig var det en slik metode jeg hadde sett for meg, en kombinasjon av spørreskjema med utdypende intervjuer i etterkant, men kom så frem til at en undersøkelse i skjemaform ikke ville bidra med de utdypende svarene jeg var på jakt etter. For mens kvantitative metoder i større grad er hensiktsmessig der man ønsker å generere data for statistisk fremstilling og analyse, er kvalitative design velegnet der forskerens forståelse og fortolkninger av materialet er formålet med undersøkelsen (Holme og Solvang, 1996:73). I det arbeidet jeg la opp til var målet å få innsikt i viktige verdier og

verdivalg og derfor ble det kvalitative forskningsintervjuet metoden jeg valgte. Undersøkelsen bygger på halvstrukturerte eller semistrukturerte forskningsintervjuer. Kvale og Brinkmann (2009) sier videre om forskerens mål om forståelse at: *Et semistrukturert livsverdenintervju brukes når temaer fra dagliglivet skal forstås ut fra intervjupersonenes livsverden* (ibid.:47). Intervju som metode tar utgangspunkt i samtale som verktøy for innsikt, men hvordan denne samtalen planlegges på forhånd og hvordan den gjennomføres har stor innvirkning på hvilken informasjon man sitter igjen med i etterkant, når analysearbeidet starter. Denne intervjutypen kjennetegnes ved at den er både planlagt og fleksibel (ibid.:325). Målet mitt var innsikt i hvilke refleksjoner og forhandlinger ektepar gjorde rundt spørsmål om flytting og etablering og hvilke verdivalg de gjorde i den livsfasen de er i. Ut i fra dette fremsto dybdeintervju som en god, hensiktsmessig fremgangsmåte.

3.4 Rekruttering av informanter

Datagrunnlaget er basert på intervju med ni ektepar, i alderen 29-41 år. Måten jeg har funnet fram til informantene er via eget nettverk og «snøballmetoden» hvor andre jeg kjenner har spurt mulige deltakere om tillatelse til at jeg kunne ta kontakt. Jeg har benyttet meg av eget og andres nettverk. Dette innebærer at dette prosjektet bygger sine diskusjoner på til sammen 18 informanter i etableringsfasen. Dette ligger innenfor det som er vanlig i kvalitative undersøkelser som er et antall på 15 +/- 10 informanter (Kvale og Brinkmann, 2009:129). Jeg så det også som nyttig for undersøkelsen å sikre en bredde i utvalget av informantene for å få frem ulike typer av erfaringer og mangfold av hensyn som ligger implisitt i bostedsvalg. Jeg har i tillegg lett etter mennesker med ulik utdanningsbakgrunn og muligens ulike interessefelt. Tanken bak ved å gjøre dette er at man kanskje fanger opp ulike menneskers valg om bosted og at dette ville kunne gi mange forskjellige vinklinger av temaet for oppgaven.

For å nærme meg temaet falt valget på å gjøre en undersøkelse blant mennesker med utdanning hvor kriteriet jeg satt angående dette var at en av de to hadde minimum tre års høyere utdanning. Jeg har i tillegg valgt å rette fokuset mot ektepar. Noe som innebærer at jeg har intervjuet disse sammen. Dette har vært et bevist metodisk valg, da jeg ønsket å få grep om forhandlingene om dette temaet. Videre ville en bredt sammensatt målgruppe forhåpentligvis bidra til å gi mangfoldig og verdifull informasjon i den videre

kunnskapsproduksjonen. Måten jeg løste dette på var at jeg grupperte informantene i tre innledende rekrutteringskategorier:

- Tilbakeflyttere
- Utflyttere
- Ny-innflyttede

Innflyttere er således delt inn i to grupper, hvor tilbakeflyttere er mennesker som har vokst opp i Alta og etter en tid borte har flyttet tilbake igjen, mens ny-innflytterne har flyttet til kommunen uten en klar tilknytning til stedet. Utflyttere har valgt å ta hele eller deler av utdannelsen andre steder og har valgt å bosette seg utenfor kommunen. Utvalget består av tre ektepar i hver kategori hvor den ene av de to oppfyller kravene jeg hadde satt på forhånd opp i mot utdanning og bosted. Jeg har i tillegg tatt hensyn til kjønn i utvelgelsen av hovedinformanter, der det er likevekt mellom kvinner og menn som oppfyller hovedkriterier.

Jeg har altså laget spesifikke kriterier for utvalg av informantene til prosjektet både for å få tilgang på den data som vil kunne sikre at jeg kunne identifisere mulige forskjeller i motivasjon for flyttevalg, se etter ulikheter eller likhet mellom ulike kategoriene. I tillegg ønsket jeg å sikre at jeg gjennom utvalget fikk tilgang på de ulike overveielser som ektepar gjør seg imellom ved valg av bosted og dermed forhåpentligvis et materiale som viste til at dette er valg som tas med utgangspunkt i mangfoldige og komplekse hensyn.

3.5 Feltarbeidet - datainnsamling

Før jeg gikk ut i felten hadde jeg forberedt en intervjuguide på om lag 30 spørsmål knyttet til blant annet utdanning, arbeid, arbeidssituasjon, fritidsinteresser, bosted og trivselsfaktorer. Når det kommer til operasjonalisering av forskningsspørsmålene vil dette si å utarbeide en intervjuguide som på en god måte gjør problemstillingen målbar, altså å bevege seg fra teori til empiri (Holme og Solvang, 1996:149). Dersom man i denne fasen finner frem til de riktige spørsmålene vil analysen av intervjuene kunne gi den informasjonen som man i utgangspunktet var ute etter i forskningsspørsmålene. Et viktig tema for min undersøkelse var verdier for trivsel. Spørsmålet som da reiser seg er hvordan måler man trivsel i en undersøkelse? Munkejord (2009) har basert seg på en indirekte tilnærmingstype ved,

gjennom analysen av intervjumaterialet, å se på hvilke faktorer som ser ut til å skape trivsel og mistrivsel blant informantene (ibid.:4). Jeg valgte å ta utgangspunkt i Munkejords analysearbeid i utarbeidelsen av intervjuguiden for på denne måten å fange inne ulike aspekter ved flytting, bosted og trivsel. Intervjuguiden ble i felten benyttet som nettopp en guide. Spørsmålene jeg hadde satt opp fungerte som en rettesnor når samtalene fulgte andre tema og jeg forsøkte å relatere temaer som dukket opp i forhold til guiden, samtidig som jeg var åpen for den tematikken de selv bragte på bane ut i fra mine spørsmål. I og med at jeg ønsket å intervju ektepar sammen gikk jeg inn i feltarbeidet med en plan om å la ekteparene snakke seg i mellom så mye som mulig. Forskerrollen i denne sammenhengen var for meg å bringe spørsmål og temaer på bane som jeg lot informantene snakke ferdige, dersom intervjuet tok en annen vending ved at informantene kom inn på egne temaer eller «refleksjonsreiser» (Postholm, 2005:72) lot jeg den gjøre det. Jeg forvisset meg imidlertid om at jeg kom igjennom de temaer og spørsmål jeg på forhånd hadde forberedt. Intervjuene bar preg av å være samtaler, noe jeg også hadde håpet på i forkant. Jeg ønsket, før jeg gikk ut i feltarbeidet, at praten skulle flyte lett mellom meg som intervjuer og paret seg i mellom. En intervjuteknikk jeg ikke planla på forhånd men som jeg fant fram til etter hvert var å gi «stillheten rom» når det virket som om informantene hadde snakket seg ferdig om et tema. Når temaet ble hengende litt i luften uten at jeg stresset videre til neste spørsmål, kom gjerne andre vinklinger og ny tematikk inn i intervjuet. Dette ble etter hvert noe jeg benyttet bevisst og gradvis mer av utover i datainnsamlingen og etter hvert som jeg ble tryggere i min egen rolle som intervjuer. Av og til måtte jeg plukke opp tråden selv, men som regel snakket informantene videre etter tenkepausen. Mye av det jeg finner som det rikeste materialet kom etter slike små stillheter, eller tenkepauser. Intervjuene ble tatt opp på diktafon og jeg intervjuet og transkriberte over en periode fra juli 2010 og til vinteren 2011, noe som dermed bidro til at intervjuene i slutten av feltarbeidet bar preg av min egen læringsprosess både i forhold til slik intervjuteknikk, tematikk som jeg så var relevant og spørsmålsstilling. . Denne arbeidsmåten, hvor de ulike delene av prosjektet går over i og påvirkes av hverandre er et typisk trekk ved en kvalitativ forskningsprosess (Repstad, 1998:15). Under feltarbeidet benyttet jeg meg også av en loggbok for å skrive ned inntrykk og ideer jeg har fått underveis og i etterkant av intervjuene

3.6 Forskerens rolle i felten

Forskerens rolle er viktig i de kvalitative metodene. Når du skal nærme deg et tema ved å gå inn i det på en måte hvor du baserer deg på fortolkende perspektiver til forskjell fra eksempelvis kvantifiserbare talldata, må du ha klare tanker om din egen rolle og prosessen med å frembringe informasjonen. May Britt Postholm (2005) sier om dette:

Både det unike ved hvert forskningssted og dets kontekst er viktig å fange opp å forstå. Dette medfører at forskeren må innta en fortolkende rolle igjennom hele forskningsprosessen, og på den måten blir han eller hun det viktigste forskningsinstrumentet gjennom hele forskningsarbeidet.

Postholm, 2005:32

Ulike teknikker er dermed nyttige å ha kunnskap om og benytte seg av for forskeren i feltarbeidet i et kvalitativt prosjekt, for å sikre nettopp kvaliteten av det arbeidet som gjøres og metodene som benyttes. For det første bør forskeren redegjøre for sitt eget subjektive ståsted noe som også kalles refleksivitetsprosessen (Postholm, 2005:127). Ved å innta en reflektert holdning til sin egen bakgrunn, erfaringer og opplevelser; sin *subjektive teori* (ibid.) vil det bli tydelig hvordan forskeren kunnskapsmessige ståsted har bidratt til forsknings- og analysearbeidet - og resultatet. Et annet poeng i forhold til objektivitet innen forskning er at det datamaterialet som fremkommer med kvalitative metoder, sees som konstruert i relasjoner mellom forsker, informanter og de kunnskapsmessige posisjoner som disse har. Informantgruppens valg og livsløp er ikke mulig å observere utenifra, det ligger ikke der objektivt tilgjengelig for den som forsker. Det følger dermed av et postmodernistisk grunnsyn i forhold til ontologi og epistemologi (Postholm, 2005:128). Kramvig (2008) viser til begrepet *møter: sammenstøt* som en måte å tenke om å produsere kunnskap i et samspill hvor ulike oppfatninger og verdener møtes, i et samspill som er intersubjektivt og interrelasjonelt (Kvale og Brinkmann, 2009:72, Postholm, 2005:76, Kramvig, 2008). Kunnskapsproduksjon skjer i møtet og samspillet mellom de ulike partene i en forskningsprosess som da også rommer det disse bærer med seg av erfaringer, opplevelser og kunnskap, inn i for eksempel en intervjusituasjon mellom forsker og informant(er).

3.7 Kriterier for gyldighet og pålitelighet

Kriterier om gyldighet ligger til grunn for alle forskningsprosesser, men mange begreper innen forskning slik som validitet, reliabilitet og generaliserbarhet har utgangspunkt i den positivistiske tradisjonen, der objektivitet og kvantifiserbare data er malen. Innen kvalitative metoder har mange forskere innen den samfunnsvitenskapelige tradisjonen avvist slike krav

(Kvale og Brinkmann 2009:249). Validitet viser generelt til at metoden formålstjenlig opp i mot problemstillingen, for eksempel opp i mot bosetning og etablering. Validiteten eller gyldigheten er også en viktig del av hele prosjektfasen og innebærer kontroll over mulige feilkilder ⁶. Overføring fra muntlig til skriftlig data ved transkribering representerer også mulige feilkilder. Krav til gyldighet eller reliabilitet handler om troverdighet eller pålitelighet og innen kvantitativ metode betyr dette at dataene kan etterprøves (Postholm 2005:169) Innen en kvalitativ metode, for eksempel dybdeintervju, gir en slik betydning av reliabilitet ingen mening. Man snakker heller om hvor godt analysen forsvare tolkninger. Mulige kilder for feiltolkninger er om informantene utelater vanskelige temaer og fremstiller situasjonen annerledes enn den opprinnelig er eller var. I det materialet jeg har samlet inn berøres ikke slike typer av tema, men mulige feilkilder er til stede, slik som å ville presentere veivalg i livet i mer positive former, altså behov for positiv selvrepresentasjon (Postholm 2005:170) enn hva som kanskje behøver å være tilfellet. Intervjuene fant sted hjemme hos ekteparene som oftest på kveldstid etter at barna hadde lagt seg for kvelden, noe som var en veldig fin setting. Jeg opplevde intervjuene som åpne og med hyggelig atmosfære. Min erfaring ble at de syntes det var interessant å dele disse temaene sammen med ektefellen i en intervjusituasjon. Undersøkelsens mål var å finne frem til hvilke viktige valg og prioriteringer parene har gjort- og gjør seg i forhold til temaet. Jeg opplevde at parene gjerne resonnererte seg gjerne frem sammen, og jobbet frem en felles forståelse av bakgrunn og viktigheten av ulike verdier. De var uenige på noen punkter, enige på andre. Disse samtalene dem i mellom ble for meg et signal på at de følte seg komfortable til å være åpne og ærlige intervjusituasjonen.

3.8 Anonymitet og etiske aspekter ved undersøkelsen

Jeg avklarte før hvert intervju at informantene ville blir anonymisert i oppgaveteksten. Det virket ikke som om dette var like viktig for alle de involverte, men jeg mener det er greit å avklare dette på forhånd fordi det kan være et fint utgangspunkt for å være sikre på at informantene føler at de kan snakke fritt i intervjusituasjonen som til tider kan bli en nokså personlig og nær samtale, noe jeg i utgangspunktet håpet at det skulle bli. Prosjektet mitt ble meldt inn til Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste (NSD) i og med at prosjektets datainnsamling faller inn under reglene for oppbevaring av personopplysninger. De som har deltatt har alle fått skriftlig informasjon om prosjektet samt hvordan deres opplysninger vil bli behandlet i forskningsprosessen. Informantopplysningene og all informasjon knyttet til

⁶ Se Kvale og Brinkmann 2009:254

prosjektet har vært lagret i henhold til de retningslinjene som NSD oppgir. For å ivareta anonymisering så har jeg i denne oppgaven gitt fiktive navn til alle deltakerne. Der det er mulighet for gjenkjennbarhet av personer i teksten vil dette gjelde de kapitler som omhandler utdanningsveier og yrkesutøvelse, særlig med tanke på at Alta er et forholdsvis lite sted. Jeg har imidlertid fått godkjennelse av de det gjelder til å benytte denne informasjonen slik den er og har forsøkt å ta hensyn til måten denne typen opplysninger blir behandlet. Jeg har også valgt vide kategorier når det gjelder presentasjon av alder og i mange tilfeller sted. Dette innebærer at jeg i stedet for å oppgi eksakt oppvekststed refererer til region eller landsdel. Der eksakt sted er nevnt er dette noe som er avklart med informantene på forhånd, og benyttet fordi opplevelser av sted bidrar med kontraster i materialet.

Videre tenkte jeg i prosjektets startfase at det kunne bli både interessant og utfordrende for meg å forske på en gruppe mennesker som er i samme fase av livet som meg selv, med mange av de samme problemstillingene som jeg selv har stått ovenfor knyttet til utdanning, bosted og jobbmuligheter. En side av dette var at mine egne erfaringer muligens kunne komme til å fargelegge for mye av prosjektet og at jeg kunne komme til å gjøre feiltolkninger og forhastede slutninger av informantenes svar basert på den oppfatningen jeg selv sitter med. Dette er noe jeg har forsøkt å være observant ovenfor og i tillegg prøvd å være påpasselig med å se andre mulige alternativer for tolkninger og feiltolkninger både i intervjusituasjonen i forhold til oppfølgingsspørsmål og i det etterfølgende fortolkningsarbeidet. Jeg etterstrebet å være åpen og interessert ved inngangen til intervjusituasjonen i møtet med nye mennesker; jeg var ikke der for å fortelle om mine egne erfaringer, men for å lære om andres.

Arenaen for min undersøkelse er også min hjemkommune og dette fører naturlig nok med seg at jeg allerede sitter med en forestilling om hvordan denne kommunen er å bo i og de mulighetene som finnes her. Jeg deler bostedsbakgrunn men en del av informantene. Dette kunne bli en utfordring i arbeidet med fortolkning av intervjuene, og det er som tidligere nevnt viktig å være bevisst sin egen rolle i kunnskapsproduksjonen. Den empirien jeg har grunnet studien på og den analyse jeg har foretatt har fått denne formen på bakgrunn av mine subjektive fortolkninger av deres opplevelser og erfaringer, som henger sammen med mine egne. Å gjøre en undersøkelse på sitt eget bo- og oppvekststed preger forskningen ved at de kulturelle kodene og miljøet er kjent for meg. I og med at jeg har fått med perspektivene til

innflyttere og i tillegg ektefeller med bakgrunn fra andre steder i landet, har dette hjulpet med å åpne opp mine egne perspektiver og fortolkninger. Dette har vært en berikelse for meg og prosjektet og har bidratt til å øke validiteten og reliabiliteten i feltarbeidet og analysen.

3.9 Analyseringsprosessen

For å kunne håndtere intervjumaterialet og gå inn i analysearbeidet har jeg jobbet etter en metode hvor jeg har ordnet det innsamlede datamaterialet i temaer. Denne arbeidsformen preges av mange gjennomlesninger og analytisk arbeid med materialet til fellestrekk og likheter i utsagn trer frem i teksten. Temaene utviklet seg etter hvert som intervjumaterialet har blitt bearbeidet, gjennomgått og transkribert. Kategoriene er valgt ut i fra de temaene undersøkelsen min omhandler og er ment å få frem motivasjonsfaktorer for valg av sted samt årsaker for flytting og det å bli boende. De kategoriene som vokste frem som mest betydningsfulle var flytting og utdanning, arbeidsliv, familieliv, nettverk/venner, tid, beskrivelser av steder og naturopplevelser. Arenaen for undersøkelsen min er Alta og en god del av spørsmålene er ment å få frem ulike sider ved valg av denne byen som arbeids- og bosted. Ikke bare forskere men og våre informanter legger sammenligninger til grunn når de skal arbeide frem forklaringer på de valg som de har gjort og under intervjuene kom det også frem beskrivelser av eksempelvis informantenes hjemsted. Slik sett inneholdt et tema om stedsbeskrivelser mer enn beskrivelse av selve undersøkelsesstedet. I følge Anne Ryen (2002) som blant annet beskriver denne måten å bearbeide rådata i kvalitative studier, hjelper metoden til med både å redusere datamengden og til analyse av materialet man har foran seg (Ryen 2002:147-149). De tre kategoriene av informanter trekker frem ulike sider ved sitt bosted og sammenlikner gjerne med andre steder de har bodd eller der hvor de har vokst opp. Dette kan være seg om ulike temaer som eksempelvis flytting, bruk av natur eller tidsbruk. Det som var resultatet av denne måten å analysere dette materialet på var at kontrastene i materialet kom tydelig fram. Jeg kunne sammenlikne ulike kategorier opp i mot lik tematikk og på denne måten bidro kategoriseringen av informantene og temainndelingen til en ekstra dybde i materialet. Analysemetoden medvirket også til at mangfoldet i materialet ville komme til syne nettopp igjennom slike kontrasteringer mellom ulike ståsted og ulike hensyn som bidrar til kompleksitet i valg av bosted.

4.0 ALTA: ET ATTRAKTIVT STED I NORD

4.1 Innledning

Denne oppgaven baserer seg på et teoritilfang som ser mennesker og steder som gjensidig skapende. De materielle stedsegenskapene «rammer inn» det livet menneskene på stedet lever og bidrar med betingelser. Det er dette som ligger i uttrykk som at sted skaper mennesker og mennesker skaper steder. I dette kapittelet vil jeg gi en kort presentasjon av de stedstypiske egenskapene ved undersøkelseskommunen for dette prosjektet.

4.2 Natur, befolkning og arbeidsplasser

Alta kommune ligger beskyttet til innerst i Altafjorden og som det kommer frem av kartet grenser kommunen til Hasvik, Hammerfest, Loppa, Kvalsund, Porsanger, Kvæangen med Kautokeino og Karasjok i sør ⁷. Karakteristisk for Alta er at stedet fra gammelt av besto av små grender og i dag er disse, Bossekop og Elvebakken små bysentre, mens Alta Sentrum i senere tid har vokst fram som hovedsenter i byen. Alta presenteres gjerne som et møtested mellom samer, kvener og nordmenn, noe som selvfølgelig også preger Finnmark som helhet. Ulike folkegrupper tilbake til forhistorisk tid har trolig benyttet området, noe rike områder med helleristninger muligens bærer vitnesbyrd om. I historisk tid, så langt tilbake som 1400-tallet, har Bossekoppmarkedet vært viktig som arena for handel og møter mellom ulike folk fra kyst og innland.

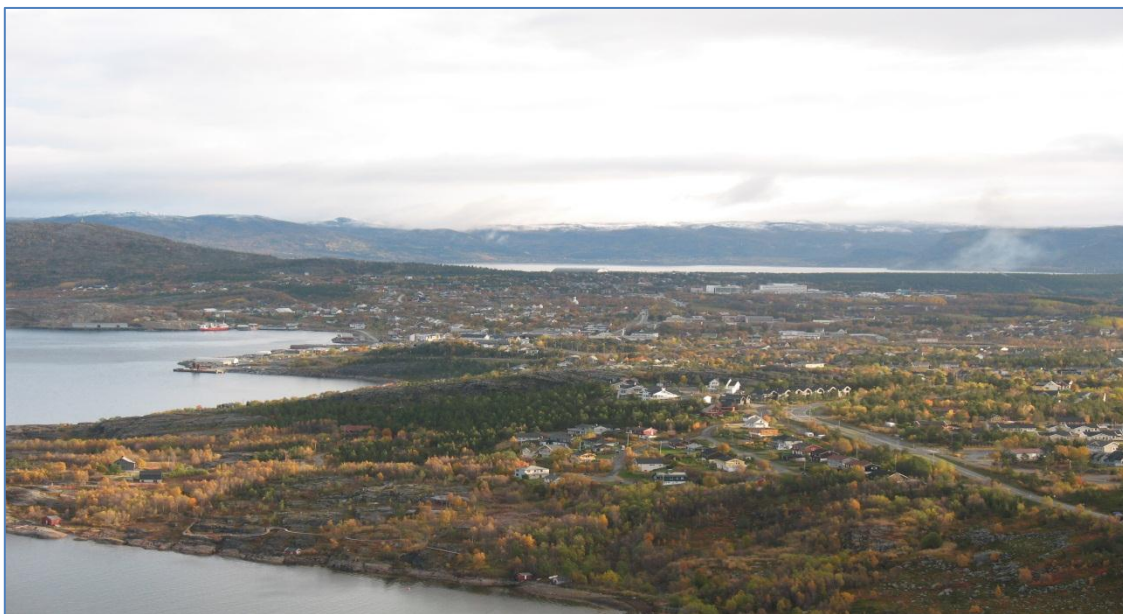

Figur 1. Kartutsnitt over Alta kommune fra Statens kartverk⁸ (21.1.2010)

⁷ <http://www.alta.kommune.no/faktaopplysninger.72060.no.html>. Hentet: 15.11.2011

⁸ Alta Kommunes hjemmeside: http://webhotel2.gisline.no/gislinewebinnsyn_alta/ Hentet: 21.1.2010

Som det kommer frem av kartet i figur 1. ligger tettstedet forskånet til for vær og vind på Finnmarkskysten. Klimamessig er Alta kjent for å ha et tørt og frodig innlandsklima og landskapet er variert med vidder, fjell, fjord og vassdrag, noe som for innbyggerne bidrar til varierte turmuligheter året rundt. Innbyggertallet i kommunen var pr. 1.1.11 på 19.071⁹ og er Finnmarks største i tall, mens Hammerfest som ligger 14 mil unna, er den nest største med ca. 9 000 innbyggere. Alta og Hammerfest er de eneste kommunene i Finnmark som har økning i folketall. I Alta skyldes dette hovedsakelig fødselsoverskudd i en ung befolkning (Alta Vil¹⁰, 2004:8) Utviklingen av bosettingsmønsteret i kommunen bærer i likhet med andre steder preg av sentralisering og siden 1960-tallet har befolkningen i distriktet gått ned med 75 % (op.cit:9). Majoriteten av innbyggerne i kommunen er bosatt i tettbygde strøk, i nærhet til Alta by. Alta blir gjerne sett som ett av tre tyngdepunkt for vekst i Nord-Norge, ved siden av Bodø og Tromsø¹¹ og i bykjernen er dette synlig. I løpet av de siste årene er det kommet til en rekke nye tilbud til befolkningen i og utenfor kommunen, blant annet nytt badeanlegg, kjøpesenter og et signalbygg “Nordlyskatedralen er i ferd med å reise seg mens denne oppgaven er i slutfasen.

Figur 2. Foto (29.9.09) tatt fra Hjemluftoppen i vest, med utsikt østover mot sentrum av Alta, der hvite nybygg er godt synlig i terrenget. I forgrunnen til venstre på bildet sees gangbruer i fjæresonen forbindelse med ett av helleristningsområdene. E6 sees til høyre. Bossekop ligger langs E6, etter Hjemmeluft, før du kommer til Alta sentrum. Komsatoppen er berget helt til venstre på bildet, mens Elvebakken ligger ned mot havneområdet og bukta som skimtes mellom fjell og terreng på andre siden av bildet.

⁹ <http://www.alta.kommune.no/faktaopplysninger.72060.no.html>, hentet 20.10.11

¹⁰ Kommuneplanens samfunnsdel 2004–2015.

¹¹ Alta kommunes økonomiplan 2009 og årsbudsjett 2009-2012:22

Næringsmessig har Alta tradisjonelt hatt et veldig sammensatt næringsliv med kyst- og fjordfiske, reindrift, skiferdrift, gruvenæring, jordbruk, skogbruk og elvefiske. I dag er byen i like stor grad preget av variasjon i næringsstruktur med stor bygg- og anleggssektor, varehandelsnæring og mye annen privat tjenesteyting (Alta Vil:14). Andre viktige næringer både med tanke på sysselsetting og kompetanse er oppdrettsnæring, landbruk, reiseliv. Høgskolen i Finnmarks er lokalisert i Alta. Høgskolen bidrar særlig til altasamfunnet som regionalt senter for utdanning og forskning og når det gjelder kompetansesarbeidsplasser er høgskolen sammen med det lokale næringslivet viktige arbeidsgivere (ibid.).

Med utgangspunkt i den nasjonale bo- og flytteundersøkelsen fra 2008 har Norut Alta gitt ut rapporten: «Flytting og bofasthet i Finnmark». Undersøkelsen baserer seg på den nasjonale undersøkelsen, men har lagt sammen tallene fra de nordnorske fylkene i tillegg til data fra SSB (Statistisk Sentral Byrå). Denne undersøkelsen baserer seg også på gruppeintervju av mennesker i kyststrøkene og tar for seg ulike motiver for bo- og flytting. For Altas del ble det foretatt en spørreundersøkelse i 2005 for kartlegging av flyttemønstre for perioden 2000-2004¹²(Kristiansen, 2005). Det som framkom av denne undersøkelsen var at økningen i innbyggertall skyldes fødselsoverskudd heller enn innflytting. De tre viktigste grunnene til innflytting til Alta var:

- *Arbeid 33 %*
- *Familiesituasjonen 29 %*
- *Utdanning 22 %*

De viktigste grunnene for utflytting var nokså like disse med litt større vekt på arbeidsplasser¹³

Med bakgrunn i denne informasjonen, vil jeg i de neste kapitlene analysere utflyttere, innflyttere og tilbakeflyttere og deres bostedserfaringer med utgangspunkt i denne kommunen.

¹² Flytting til og fra Alta Kommune 2000-04. Hvem var de som flyttet? Hva var hovedårsaken til flyttingen? Arbeidsnotat 2005:1004. Norut NIBR Finnmark.

¹³ Tall hentet fra Norut rapport side:19 Flytting og bofasthet i Finnmark

5.0 ANALYSE

5.1 Innledning

Denne studien har blant annet hentet inspirasjon fra Munkejords (2009) Ph. D. tittel om innflytterfortellinger. For å belyse bostedsvalg har jeg i likhet med Munkejord sett innflytterperspektivet som viktig. Jeg har i tillegg ønsket å forstå et bestemt bosted ut i fra ulike vinklinger og har derfor delt innflyttere inn i ny-innflyttere og tilbakeflyttere. Jeg har i også ønsket å få kjennskap til utflytternes perspektiver på valg av bosted. En viktig del av min undersøkelse har vært å se bostedsvalg i livsfaseperspektiv og ut i fra dette intervjuet ektepar i etablererfasen. Munkejord intervjuer også par sammen, men har et annet metodisk opplegg hvor hun har foretatt intervjuer i 31 *hushold* og blant disse varierer det hvorvidt husholdet er et singelhushold eller et parhushold. Hun gjennomfører også flere intervjuer under med de samme informantene, hvor noen blir foretatt som “aleneintervjuer” med hovedinformant og noen som parvis fellesintervju. Min metode baserer seg i forhold til dette på ett “parvis fellesintervju”. Munkejord opplevde parintervju som en arena hvor det ofte:

“ble produsert rikere og mer nyanserte forestillinger om ulike tema (...), enn hva som var tilfellet i aleneintervjuene” (Munkejord 2009:44).

Med dette som bakgrunn vil jeg i det følgende gi en presentasjon av parenes ulike utdanningsvalg, første flyttevalg og gi et innblikk i startfasen av deres arbeidsliv. I disse innledende analysekapitlene har jeg presentert alle parene også (videre) ut i fra kategorier som utflyttere, tilbakeflyttere og ny-innflyttere. Ut i fra dette materialet kan vi se hvordan parene har kommet fram til deres nåværende bosted. Utdanningsvalg er dessuten et viktig valg, det skjer tidlig i livet og setter preg på hvordan livet utformes videre i gjennom yrke, nettverk og bostedsvalg (Grimsrud og Sørli, 2009: 81).

5.2 Flytting, utdanningsbakgrunn og startfasen av arbeidslivet

5.2.1 Utflyttere

Utflytterne med ektefeller er bosatt i henholdsvis Bodø, Stavanger og Bergen. Ett av disse parene har begge felles bakgrunn fra Alta, mens de to andre har giftet seg med en partner fra andre regioner av landet. Utflytterne reiste fra Alta i forbindelse med utdanning andre steder, innenfor studieretninger som ikke fins tilbud om i kommunen. Utdanning og skolegang legger sterke føringer på hvordan livsløpet utformes, i og med at det kommer tidlig i etablererfasen (ibid). Når ungdom flytter og tar utdanning ved større læresteder der unge fra mange deler av landet møtes så skjer dette i en livsfase der mange etablerer seg som par. Dette gjør at mange finner seg partnere fra andre steder enn der de selv er oppvokst og dette sammen med yrkesvalg er viktige bidragsytere til valg av framtidig bosted.

June og Arvid er begge fra Alta og har vært et par siden ungdomsskoletiden. De flyttet til Stavanger noen år etter videregående da han kom inn på musikkonservatoriet. Deres felles interesse for musikk og hans ønske om en utdannelse i den retningen førte til valget om å forlate hjemplassen i 2002. At hun fulgte med var en selvfølge forklarer June og hennes valg av utdanning hang dermed delvis sammen med hvilke tilbud som var tilgjengelig på deres nye studiested. Om dette forteller hun: *Bachelorgraden valgte jeg fordi at når Arvid flyttet til Stavanger og jeg selvfølgelig også da flyttet til Stavanger så var det den eneste utdanninga jeg syntes så interessant ut og jeg tenkte at man må jo utdanne seg (...).* Etter at han hadde fullført musikkonservatoriet og hun Bachelorgraden sin i kunst og kulturforvaltning fikk de muligheten til å oppholde seg i København i komponistbolig et år for å holde på med musikk begge to. *”Året i Danmark var i musikkens tegn”* forteller hun. Muligheten til å bo i København å drive som frilansere med musikk var en anledning til å holde på med deres felles interesse og lidenskap og tiden der ble blant annet benyttet til å lage musikk til deres første plateutgivelse. Etter fire år borte fra hjemstedet og på et tidspunkt hvor de begge var *”jobbløse og nyutdanna”* søkte han en del jobber og fikk napp på 100 % fast stilling som musikk lærer i Bodø, hvor de nå er bosatt. June har jobbet i et vikariat en stund, men er for tiden uten fast arbeid. De har imidlertid stadig nye musikkprosjekter på gang og håper med tiden å kunne livnære seg ved å jobbe med musikk. Ekteparet valgte altså å flytte nordover for å lete etter jobb etter å ha bodd en del år sørpå og i Danmark. De tenkte opprinnelig på Alta, men uten jobb ble det utelukket. Valget om å flytte til Bodø var altså jobbrelatert, men at det ble Nord – Norge var ikke tilfeldig.

Camilla: Er det noen hendelse som har preget valg av bosted? Er det noe som har ført til at dere flyttet dit?

June: *Det er kjempetydelig, det kan jeg si med en gang! Nord for polarsirkelen! Vi hadde bodd sørpå da i fire år. Og så sa jeg ”nå vil jeg bo nord for polarsirkelen!” Du kan søke på jobber overalt, nord for polarsirkelen.*

Arvid: *Jeg sendte ut en del jobbsøknader og fikk 100 % fast jobb i Bodø, så da flytta vi til Bodø og begynte å jobbe.*

Året i København og bylivet ble en fin erfaring, men mange år borte brakte et savn etter åpenhet i både landskap og mennesker frem og de lengtet etter hvert nordover begge to.

De forteller om å være bosatt i København:

June: *Ja, da fikk jeg litt sånn klaustrofobi.*

Arvid: *Ja, det spørs kanskje hva man e vant til.. det blir jo mye gatevandring, det er jo mye fint å se på.*

June: *Men det blir ikke den åpenheta..*

Camilla: Tror dere det kan ha noe med det å være fra Finnmark å gjøre? Følelsen av å ha god plass og åpenheta rundt seg ute i naturen?

Arvid: *Ja, jeg tror det er en av grunnene til at vi har valgt å bosette oss utenfor Bodø sentrum. Vi er vant til å ha plass og albuerom og vi har jo skrevet en hel plate om savnet hjem. Hvor skrev vi mesteparten av det materialet? Jo, vi satt i leilighet i København og savna..*

June: *Ja, og mange av de tingene har vi fått igjen i Bodø. Det likner på Alta. Men jo lengre nord jeg kommer jo mer avslappet stil blir det i befolkninga. Det liker jeg veldig godt.*

Arvid: *Der er litt mer sånn.. vi sammenlikner med sydlandsk.. litt sånn – det er ikke så nøye på ting. ”Bare stikk innom” og lignende. Det er litt deilig.*

Camilla: Litt uformelt?

Arvid: *Ja. Jeg liker det.*

I dag leier de et hus i utkanten av byen og trives utmerket. I Bodø har de et godt nettverk som er en av grunnene til at de trives godt, men de ser likevel ikke bort fra at de i fremtiden vender nesa enda mer hjemover og bosetter seg i Alta, særlig om det skulle komme barn til etter hvert:

June: *I forhold til eventuelle barn så tror jeg det hadde vært lettere om vi bosatte oss i Alta i og med at både jeg og Arvid har familien her. Og vi har lite i forhold til den type praktisk nettverk når det kommer til barn der.*

Arvid: *Når det gjelder de vennene vi har er de fleste i samme situasjon som oss. Det er jo.. Vi søker vel hverandre.*

June: *Man finner likesinnede..*

Arvid: *ja, man gjør jo det.*

June: *Da e liksom ikke barn en del av den pakken.*

Arvid: *Men sånn by- og karrieremessig kan man liksom godt ha barn i der som i Alta.*

June: *Men i Alta er det mer hjelp å hente i forhold til barn.*

Arvid: og så tror jeg noen besteforeldre hadde blitt litt glad om man hadde flytta hit (Alta).

Det kan for dette paret se ut som at det at de er uten barn har stor betydning for bostedsvalget deres frem til nå. De har ikke familie på stedet og nettverket deres består av andre barnløse par. Dersom det skulle komme barn til på et tidspunkt ser de det som sannsynlig å flytte nærmere familie, både for barnas del og for å få lettere tilgang til familien og praktiske anliggende som barnepass.

Espen og Hilde, er et annet av utflytterparene. Espen er fra Alta, Hilde er fra Vestlandet og paret møtte hverandre under studietiden i Bergen. Espen flyttet i 1998 til vestlandsbyen for å gå på Handelshøgskolen der etter å ha studert økonomi i tre år ved Høgskolen i Finnmark. Om utdanningsvalget sier han:

Jeg hadde vel egentlig tenkt å begynne å studere noe annet, men er veldig glad i økonomi og ledelse, strategier og sånt. Jeg begynte jo på Høgskolen i Finnmark fordi det var noe jeg hadde lyst til å ta. Men at jeg havnet i Bergen var mer tilfeldig. Han forteller videre om valget om å flytte: Grunnen til at jeg begynte på NHH var egentlig at naboenta sa at hun skulle reise, så, ja.. hun maste på at vi skulle reise i lag, også hadde jeg gode karakterer og jeg kom inn på NHH. Avgjørelsen om å flytte til Bergen var altså basert en del på tilfeldigheter som han sier, men også et ønske om å fortsette økonomiutdannelsen sin.

Etter studietiden har Espen og Hilde valgt å finne jobb og bosette seg i vestlandsbyen og en av grunnene til dette er at de var ferdig med utdannelsen på ulikt tidspunkt. Som Hilde poengterer så:

”... ble det veldig naturlig at vi begynte å lete etter jobb i Bergen, i og med at vi allerede bodde der når vi studerte. Vi ble ferdig med utdannelsen på ulike tidspunkt. Så for han var det jo litt rart å lete etter jobb andre steder, fordi jeg fortsatt var student og holdt på med en grad. Så det blir jo litt sånn naturlig å lete etter jobb der du bor.”

Espen sier seg enig i dette og nevner også at det gode arbeidsmarkedet gjorde at det ble naturlig å finne arbeid etter endt utdanning på stedet. Etter at hun noen år senere ble ferdig med sin grad og fikk jobb som prosjektleder har de kjøpt seg leilighet og blitt boende i Bergen hvor de begge trives bra. Han lengter til tider etter Finnmarksnaturen og det den har å by på

av jakt og fiskemuligheter. Dersom det etter hvert skulle komme barn inn i bildet ønsker han å flytte nærmere enten hennes eller hans familie.

Ingvild og Ådne er begge i begynnelsen av 30-årene, har ett barn på to år og venter det andre. De er de eneste av utflytterne jeg har intervjuet som har fått barn. Paret møttes i Alta mens han var i militæret og etter endte utenlandsopphold hver for seg valgte de å bosette seg i Trondheim hvor hun var student ved NTNU og han arbeidet i forsvaret. Om hvorfor hun valgte å flytte fra Alta for å studere svarer hun at det i tillegg til interessen ”... var veldig sånn realfagsorientert akkurat i den perioden, sånn at det var mange som valgte realfag som kanskje ikke burde ha gjort det (...) For min del passa det jo bra, men for mange andre gjorde det ikke det. Det var litt sånn trendy at alle skulle til Trondheim. Mannen hennes, som er fra Østlandet, jobber nå innen shipping som personalleder. Gode jobbmuligheter etter endt utdanning førte henne til Stavanger og han forlot jobben i militære og studerte først en kort stund før han fikk jobben han har i dag. Begge er veldig fornøyde med arbeidsmulighetene de har fått etter endt utdanning og på spørsmål om arbeidsmarkedet der de bor sier hun: ”Det er helt utrolig!”

Ådne: ”Ja, det er derfor vi bor her. Jeg tror ikke det er noen andre steder i Norge hvor du får de jobbmulighetene som du får her i Stavanger, både med tanke på alder og utdanning og i hvilke jobber du får lov til å jobbe i.”

Ingvild: ”Ja. Man får virkelig prøvd seg, hvis man har lyst.”

Paret har kjøpt hus i Stavanger og planlegger å bli boende der noen år frem til ungene blir i skolealder. Etter dette ønsker de å komme nærmere familie for barnas del og som hjelp i en travel hverdag.

5.2.2 Jobbtilbudet avgjør

Blant utflytterne så er det tydelig at motivasjonen for flyttevalget etter utdanningen var knyttet til hvilke jobbtilbud som ble tilgjengelige på tidspunktet og dermed ble dette et karrieremessig valg. Samtidig som at det er karrieremuligheter som er hovedmotivasjon så ser vi samtidig at valgene er mer sammensatt og at de søker å ivareta hensynet til begge partene i et forhold. Parene justerer seg etter hverandre både i valg av utdanningssted, i jobbsøkerfasen og flytter etter det beste jobbtilbudet for den som først er ferdig utdannet, eller som har gode jobbutsikter. Ekteparene søker først og fremst å ivareta hverandres interesser og preferanser når disse valgene skal gjøres. Ut i fra dette utvalget kan man si at den som er først ferdig med utdanningen, eller er mest attraktiv på arbeidsmarkedet er den som blir prioritert i forhold til

arbeidstilknytning og bostedsvalg etter endt utdanning. Det kan også sees i materialet her at de to barnløse parene ikke har prioritert nærhet til familie i sine bostedsvalg – så langt. Dersom barn kommer inn i bildet ser vi at valg av bosted kan gjøres på ny, når nye hensyn melder seg. Tilgang til den større familie sees som særlig viktig av alle i dette utvalget etter at de har fått egne barn. Denne tilknytningen ligger som en fremtidig mulighet inne i måten disse parene snakker om bosted og bostedsvalg.

5.2.3 Tilbakeflyttere

Tilbakeflyttere kaller Munkejord (2009) ”*kvinne og mann som er vokst opp i en kommune i Finnmark, og som har valgt å flytte tilbake til oppvekstkommunen etter et kortere eller lengre opphold på andre kanter av landet*” (op.cit:3). Blant informantene i min undersøkelse er samtlige ektepar fra Alta, noe som også i seg selv er interessant. Ekteparene som faller under kategorien jeg har kalt tilbakeflyttere kjennetegnes av at minst en av dem har tatt utdanning borte og senere flyttet tilbake til Alta. Blant dem jeg intervjuet hadde to av parene til felles at de begge hadde studert borte. Et par hadde møttes før studietiden og hvor hun etter hvert reiste ut for å studere. Alle som reiste ut har valgt en utdanningsretning som ikke er mulig å ta i Alta og de oppgir først og fremst utdanning som grunnlag for valget om å flytte fra hjemlassen.

Lisbeth og Mats, er det sistnevnte paret hvor hun reiste ut en periode. De jobber i samme fagfelt, men har ulike yrker innen dette. Fra 1999 til 2002 studerte hun til ingeniør på Vestlandet. Paret har fått tre barn og for tiden er hun ute i fødselspermisjon. Paret er veldig enige i at hans interesse og yrkesambisjon preget hennes utdanningsvalg, samtidig forsøkte de å tenke langsiktig på hennes fremtidige jobbmuligheter i hjembygda. Om sitt eget yrkesvalg forklarer Mats at: ”*Det var min store drøm*”. Mens hun studerte utenbys tok han de kursene han behøvde og samme år som hun var ferdig utdannet fikk han tilbud om fast jobb i hjemkommunen. Valget om å dra hjemover etter utdannelsen lå litt i kortene og når han fikk fast jobb i Alta ble valget enkelt. De forteller: Mats: *Ja, altså dette er en jobb som det er kanskje er 2000 av i hele Norge og ingen slutter i de jobbene.* Lisbeth: *Det er ikke lett å få jobb i det yrket.* Mats: *Så når du får en slik sjanse så er det liksom ikke sånn: ”Ja, nå drar jeg til Bergen” Det er liksom ikke så enkelt*”. Paret er enige om at det er hans jobb som har satt premissene for bostedet og de er også enige om at dersom han hadde fått jobb et annet sted hadde de nok flyttet. Om dette sier hun: *Ja, hadde ikke han hatt fast jobb så hadde jeg nok følt*

det litt friere og kanskje søke andre plasser, men jeg kan ikke huske at jeg følte et veldig stort behov for det. For Lisbeth var valget om å flytte hjem noe hun hadde hatt i tankene hele tiden mens hun bodde borte. Hun forteller fra studietiden:

”Så han var her oppe og jeg var der nede, vi besøkte hverandre begge steder, men hver gang jeg kom hjem kjente jeg at det var her som var hjemme. Altså, når flyet lander og du ser ut av vinduet og du ser alle de kjente fjellene og naturen og jeg vet ikke.. Familie og venner og alle.. jeg hadde jo alt her, nesten. Så det var liksom veldig riktig å komme hjem”.

Hun hadde heller ikke noe problem med å finne arbeid og rett etter at hun var ferdig fikk hun jobbtilbud i Hammerfest. Paret kjøpte hus i Alta og hun ble ukependler. Men den nye arbeidshverdagen ble ikke slik hun hadde tenkt og det å flytte nordover ble ikke det samme som å flytte hjem:

”... jobben svarte ikke helt til forventningen som jeg hadde og så var det bare jeg der. Altså, det var fremdeles 14 mil til Alta og to timer i bil. Det var såpass langt at jeg følte at jeg ikke var kommet ordentlig hjem. Så jeg sluttet der og flytta hjem, rett og slett. (...) Jobben hadde ingenting å si for jeg flytta faktisk til Alta uten jobb. Så gikk jeg rundt å spurte og søkte og så fikk jeg jo til slutt. Ikke som ingeniør, men jeg fikk nu jobb.

Camilla: Så den følelsen av å komme hjem og det å være to, vil du si den veide egentlig mer enn alt det andre?

Lisbeth: *Ja.(...), Altså, jeg ville hjem. Og vi hadde kjøpt hus her og han fikk jobb her og da når han fikk jobb så var det jo uaktuelt, for det var jo hans drøm.*

Pia og Kristian, et annet av parene i denne kategorien har flyttet tilbake til Alta for noen få år siden. Etter at de kom tilbake har de kjøpt leilighet og fått to barn som er ett og tre år gamle. Pia sitt ønske om universitetsstudier gjorde at hun måtte flytte og hun ønsket ikke å reise så langt hjemmefra, så Tromsø ble det naturlige valget for henne. Det å flytte til Tromsø for å studere var mer tilfeldig for hans enn for hennes del. De forteller fra den første tiden sammen: Kristian: *Hvorfor jeg dro til Tromsø? Ja, det var fordi jeg møtte Pia like før hun skulle flytte dit.* Pia: *Vi var akkurat blitt i lag og jeg sa at jeg skulle flytte til Tromsø. ”Det skal jeg også” sa han..* Kristian: *”Ja, og så gikk jeg på skole i Tromsø!”*. Han valgte altså å reise sammen med henne dit og begge studerte en del år, han på BI og hun ved universitetet og begge sier at de trivdes bra i Tromsø de årene de bodde der. Etter at hun var ferdig med sin mastergrad og han med sine økonomistudier flyttet de tilbake til Alta igjen, men til litt ulikt tidspunkt.

Pia: Jeg flytta vel hjem fordi at han flyttet hjem året før. Han flyttet først hjem for å starte bedrift. Å så flytta jeg etter. Men samtidig syntes jeg det var helt greit, jeg syntes det var helt fint å kunne flytte hjem. Jeg viste jo at det var muligheter for – i alle fall midlertidig - jobb. Så jeg flytta jo rett hjem og begynte å jobbe med det samme, så det var jo også på grunn av jobb jeg flytta, men mest på grunn av deg.

Kristian: Ja. Jeg fikk igjen..

Pia: Ja, jeg trakk deg dit og du trakk meg hjem.

Avgjørelsen om å flytte hjem var altså først og fremst preget av at han ønsket å starte opp en egen bedrift, at valget falt på hjembyen var basert på muligheten for å lykkes med bedriften, da noe slikt ikke var i Alta på det tidspunktet. Å flytte hjem igjen var et lett valg også på grunn av familie og venner, de snakker litt seg i mellom om dette og om det å komme hjem:

Kristian: Ja, vi pratet veldig mye om å flytte hjem, selv om vi trivdes der.

Camilla: Men hva kom det av tror dere?

Pia: Jeg vet ikke. Jeg tror det er familie og venner. Hva tror du?

Kristian: Jeg vet ikke.. vi har jo bodd her mesteparten av livet, så det er sikkert derfor. Det er jo det også.. når man flytter bort så ser man hva man har hjemme.

Pia: Ja.

Kristian: Det er det samme med søstera mi også, de eller hun har også lyst til å flytte nordover igjen, men hos dem er det jobb som er problemet.

Dette med jobb har for deres del gått ganske greit etter at de flyttet hjem. Når jeg møter dem sommeren 2010 er han i fullt arbeid med firmaet han startet og driften har gått bra etter at de startet opp, selv om han skulle ønske at det var ”tilgang på flere kunder i den nisjen vi driver i”. Pia er fortiden i fødselspermisjon og holder på med videreutdanning ved siden av for å øke jobbmulighetene sine etter permisjonen. Særlig hun synes arbeidsmarkedet kunne vært bedre for hennes utdanning i Alta og hun håper å kunne komme i fast jobb etter hvert.

Miriam og Sigve, det siste paret tilbakeflyttere, er i begynnelsen av 30-årene. Om utdanningsbakgrunnen forteller Miriam at hun etter videregående dro til USA for å ta et år på college før de sammen reiste til utlandet i 2002, mest av eventyrlyst. Før de dro utenlands gikk han ingeniør i Trondheim og når de reiste ut fortsatte han innen ingeniørfag der nede. Hun har tatt hele sin utdanning i Australia og utdanningsvalget forklarer hun som tilfeldig. Han forsøkte imidlertid å gå etter noe han kunne tenke seg å jobbe med og endte med samme utdanning som sin far. Om det å reise ut for å studere videre forklarer han: (...) *når jeg først ble ferdig med å bli ingeniør så fant jeg ut at det var litt kjedelig å begynne å jobbe med en gang så tok jeg likeså godt og flytta til Australia.*

Paret bodde lenge i Australia og har altså tatt en del av utdannelsen sin ”down under”. Å flytte hjem til Alta ble først aktuelt etter at de fikk det første barnet sitt som nå er fem år. I dag er de tobarnsforeldre og er midt i prosessen med å kjøpe hennes barndomshjem. Om valget de tok om å flytte hjem fra utlandet forteller de:

Miriam: (...) *Vi bodde jo i utlandet, så det blir jo litt annerledes, vi savna den norske kulturen med å oppdra barn på, barnehager og skole med forhold som vi kjenner til. Å samtidig nærhet til familien.*

Sigve: (...) *Du kan si at vi måtte ta noen viktige valg. Om vi skulle bli der og barnet skulle bli engelskspråklig. Og det er et herk å begynne å reise frem og tilbake.*

Paret har familie både på Østlandet og i Alta og fant begge stedene aktuelle når de skulle flytte hjem til Norge og begynne å lete etter jobb. At det ble Alta forklarer de både som en tilfeldighet men også ut i fra tempoet i Finnmark kontra Østlandet. De sier om avgjørelsen:

Sigve: *Vi hadde jo to muligheter: enten å havne på Østlandet eller her, egentlig. Vi endte nå opp her.*

Camilla: Men det var tilkomst av barn som var utslagsgivende for at dere flyttet hit?

Miriam: *Ja. (...) og så tror jeg lettere vi kunne havna inne i Oslo om vi ikke hadde hatt barn.*

Sigve: *Ja, det trur jeg nok. Her står man mye friere med arbeidstid og pendling og sånne ting. Man må liksom være hjemme til en fornuftig tid når man har små unger. Hva man gjør når de har flyttet ut er en annen sak, men akkurat nå så er det veldig fornuftig å jobbe under rolige forhold.*

Hverken Miriam som er utdannet innen økonomi og Sigve som er ingeniør valgte altså Alta på grunn av gode arbeidsmuligheter, det var heller familien og selve arbeidsforholdene som trakk de mot Finnmark og Alta. I dag jobber de begge i relevante jobber de trives i, hun gikk imidlertid en stund ledig før hun fikk den jobben hun har i dag.

5.2.4 ”Når man flytter bort så ser man hva man har hjemme”.

For tilbakeflytterne ser man at partneren i to av tilfellene var den som staket ut kursen for hvorfor valget falt på Alta i forbindelse med jobb. Det siste ekteparet Miriam og Sigve, flyttet hjemover som en del i en familieplan hvor faktisk stedet i seg selv var viktig og det stedet hadde å tilby livet som småbarnsfamilie, særlig i forbindelse med familietilknytning og hjelp til barnepass. De som valgte å ta veien tilbake til hjemkommunen prioriterer gode

jobbmuligheter for seg selv *eller* partneren, men til forskjell fra utflytterne er ikke karriere alltid det viktigste for informantene i denne kategorien. De snakker vel så mye om stedet i seg selv som *hjemme* og verdsetter dette mer enn karriere. Hva ligger så i begrepet *hjemme*? Det er tydelig at dette relaterer til mer enn selve et hushold eller en bolig. Berg (2009) drøfter begrepet opp i mot teorier fra Blunt og Dowling (2006) og sier at hjem er et sted som kan relateres i forhold til mobilitet. Et hjem *er* materielt, men skapes av følelser av tilhørighet (Berg, 2009:127-28.) ”Hjemskaping” må sees som en kontinuerlig prosess mellom mennesker, steder og de sosiale relasjonene menneskene har på stedet. Ut i fra dette trekker Berg tre dimensjoner et hjem skapes i: Lokaliteten i seg selv; dette kan for eksempel være et sted, et landskap, eller en region. Hjem kan også være relatert til de sosiale båndene du har til familie eller venner, og for det tredje kan hjem være relatert til bolig. Alle disse tre dimensjonen kan være til stede når mennesker relater til *hjem*.

For ekteparene som er tilbakeflyttere ser man at de alle relaterer tilbakeflyttingen til å *komme hjem* og at deres opplevelse av hva hjem er relater til alle disse tre dimensjonene: Landskapet, de mellommenneskelige båndene de har til familie og kjæresten på stedet, og til det materielle i form av bolig. Det er også verdt å merke seg at de oppdager kvalitetene til hjemstedet etter at de har bodd borte noen år, de blir bevisste på viktigheten av landskapet de er vokst opp- og er vant til å ferdes i, til venner og familie; de sosiale båndene til mennesker på bostedet. Hjemstedet fremtrer i et annet lys og slik ser vi her hvordan *hjem* henger sammen med og til dels skapes i en relasjon med mobilitet.

5.2.5 Innflyttere

Innflyttere er i mitt prosjekt delt inn i tilbakeflyttere og ny-innflyttere og ny-innflytterkategorien kjennetegnes ved at informantene har flyttet til Alta, uten tilknytning til stedet. To av disse parene er ny-innflyttere til fylket, mens ett av parene, Arne og Silje har begge tilknytning til en annen kommune i Finnmark. Å få innflyttere til å bosette seg i distriktskommuner rundt om i landet er et politisk satsningsområde og innen bolystprosjekter¹⁴ rundt om i landet er ny-innflyttere et viktig tema og satsningsmål.

¹⁴ Regjeringen utlyser midler til bolystprosjekter som har som mål å fremme distrikter som attraktive bosted, regjeringen.no, kommunal og regionaldept./ Distrikt- og regionalpolitikk. Hentet 27.4.2011

Anne og Gjermund er fra Sør-Norge og har bodd i Alta mange år allerede. De har to barn under seks år og venter det tredje. Paret møtte hverandre mens de begge var under utdanning. I dag jobber hun som forsker, mens han jobber innen forvaltning. Det var Gjermund som først flyttet oppover til Alta for om lag 13 år siden grunnet jobbtilbud: *”Jeg var nok litt heldig for jeg var borti noen folk som tilfeldigvis satt i noen sentrale stillinger som (...) tipset meg, så jeg søkte og så fikk jeg den faktisk. Så flytta jeg opp hit for ett års vikariat.* Paret møtte hverandre året før han flyttet opp. Hun var tre år etter ham på studiet og skulle dessuten til utlandet et år. Etter at vikariatet var utløpt fikk han fast stilling og ble i Alta, mens hun studerte ferdig.

At det ble nettopp Alta var egentlig tilfeldig forteller han, i og med at det var ledig vikariat akkurat når han var ferdig å studere. Han søkte på jobber over hele landet, men både Anne og Gjermund hadde vært et år i Alta etter videregående på Øytun folkehøgskole og ønsket seg gjerne nordover igjen. *”Det er jo den klart og definitivt viktigste faktoren til at jeg er her, da”* sier han om Øytun. Under intervjuet er han tydelig på rollen han mener Øytun har for Altasamfunnet og beskriver nettopp folkehøgskolen her som en viktig katalysator for tilflytting utenifra:

”Det som er spesielt med Øytun er at det er mange som har gått der som har kommet tilbake eller har blitt værende, og det gjør at om du har gått der og kommer tilbake så har du et nettverk i utgangspunktet. Selv om når jeg kom opp så var det ikke veldig mange jeg kjente, det var noen, og mange er faktisk her enda også, men det er ikke det som teller mest, men det er lettere å bli integrert. Så har det kommet flere etter hvert og det er flere kjente fra før så det er en veldig viktig faktor (...) i starten så var det jo en slags hjem nummer to, før du fikk etablert familie og sånt så dro du ofte opp der på besøk til dem.

Anne: *Det er godt å ha noen man kjenner når man kommer til et sted. Så kan man bygge litt videre ut i fra det.*

Gjermund: *Jeg leide jo et rom på Øytun helt i starten (...) sånn at det var jo liksom en plass som jeg kunne dra til, du var liksom ikke helt alene for å si det sånn. Det var ikke sånn at man rant dørene ned, men bare det å vite at du hadde noen kjente...*

Etter året på Øytun var interessen for friluftsliv og Nord-Norge enda sterkere og både militærtjenesten og et semester på landbruksskolen ble tatt i nord.

Camilla: Du hadde en slags draging mot nord, da?

Gjermund: *Jeg er nok et godt eksempel på å ha en draging mot nord, ja. Fasinasjon for friluftsliv, fjell og litt sånne annerledes forhold enn det du vokser opp med.*

Både Anne og Gjermund deler de samme interessene for natur og friluftsliv, og under utdannelsen spesialiserte de seg innen faunaen og arealkonfliktene her nord. Etter at hun var ferdig med studiene fortsatte hun å jobbe for veilederen sin og dette ga henne muligheten til å flytte etter Gjermund. For hennes del var det altså ikke jobbmuligheter som førte henne nordover. Arbeidet var av en slik art at hun kunne jobbe hjemmefra og dermed tok hun med seg arbeidet og flyttet, fikk kontor og ”skapte sin egen arbeidsplass” i Alta. Tanken om å flytte fra Østlandet hadde vært tilstede i mange år allerede. Om å flytte fra hjemtraktene sier de:

Anne: (...) *Ingen av oss har lyst til å bo der vi kommer i fra. Jeg har heller ikke lyst til å bo på mitt hjemsted for jeg føler at det er litt sånn crowded, det er litt for mye folk der nå, (...) det er sånn kjempevekst region. Hver gang jeg er hjemme så er det bygd et eller annet svært hus eller en ny motorvei eller. Så selv om det jo er fine ting med hjemstedet så er det litt lite spennende område (...)*

Gjermund: *Ja.*

Anne: *Men det er noe med.. hvorfor bo der, når man kan bo.. liksom så fint.*

Tiden på Øytun åpnet også opp for nye perspektiver på dette:

Anne: *Når vi var ferdige på Øytun så var vi en gjeng som tok hurtigruta nedover og da så vi liksom hele kysten da. Jeg hadde jo ikke vært nord for Trondheim før jeg dro til Øytun og da tenkte jeg, ”Guri meg her bor vi i Norge og vi har liksom så fint land, og det er liksom så mange fine steder, og da må man kunne få bo på et sånt fint sted, når man først bor i det her landet! Så det snakket vi litt om at vi ville gjerne bo på et sted med fjell og fjord. Det husker jeg vi snakket om.*

Men fjell og fjord kunne jo vært veldig mange steder, det kunne jo vært..

Gjermund: *Nord-Vestlandet og..*

Anne: *Nord-Vestlandet tenkte vi på og Nord-Norge egentlig. Fra Helgeland og nordover liksom.*

Gjermund: *Ja, om vi hopper over Trøndelag.*

Anne: *Ja, Vestlandet hadde vi liksom ikke noen røtter..*

Gjermund: *Nord-Vestlandet*

Anne: *Ja, Nord-Vestlandet. Vi kunne nok endt opp der?*

Gjermund: *Ja, men det tenkte vi.*

Anne: *Men da var det noe med det med Øytun og Alta, det var noen holdepunkter.*

Dette ekteparet er innflyttere utenfra, men det kommer tydelig frem at deres tidligere kjennskap til Alta, igjennom folkehøgskolen på Øytun har vært veldig viktig når det kommer til avgjørelsen om å bo og arbeide i regionen. Paret har på bakgrunn av denne erfaringen og sine friluftsinnteresser valgt bort det de har vokst opp med, der de opplever at dette er for “crowded” slik de formulerer det. Det betyr at det både er for mange endringer, at det er for

mye folk og at de ønsker en livsstil bygget på andre verdier i andre omgivelser. Naturen i nord og det den innbyr til av aktiviteter fremstår som den mest fremtredende årsaken til valg av bosted for dette paret. Fosso (2009) snakker om selve handlingen med å flytte som noe som kan knyttes opp til tidligere erfaringer og kunnskaper ved andre bosteder. Og hun sier at: “*Det i dag er blitt mer vanlig å studere flytteprosesser med utgangspunkt i teorier om menneskers liv.*” (Fosso, 2009:120). Forskning på flytting er et bredt fagområde som de siste tiårene har hatt en utvikling i retning av å oppnå forståelse rundt menneskers individuelle biografier og flytting som meningsskapende prosess. En måte å få innblikk i slike flyttemotiver er å se på *flyttekarrierer* som er en analysemåte hvor man følger mennesker og deres bosteder igjennom et livsløpsperspektiv (ibid.) Slike analyser er for eksempel gjort for å se på arbeidsmarkedets betydning ¹⁵. I det perspektivet som Fosso presenterer kan flytting og bostedsvalg i gjennom et livsløp sees som en større del av et identitetsskappingsprosjekt (ibid.) som følger en prosessuell tilnærming. Dette perspektivet vektlegger individets tolkning og tilpasning av sitt livsløp og *identitetsskaping* relatert til de ulike elementene ved et sted, slik som for eksempel arbeidsmuligheter, sosiale nettverk og naturopplevelser. Rudie (1995) opererer med et livsløp-begrep som viser til en empirisk prosess, hvor de erfaringene man tar med seg (eksempelvis) fra et sted til et annet, representerer livsløpet som en fortelling og som erfaring preget av sosial og kulturell læring. Livsløpet er naturlig knyttet til tid og det som man tilegner seg og også gjør av erfaringer og læring bidrar til livsløp som en adaptiv prosess, hvor erfaringer og tilpasninger utgjør et menneskes identitet. Gullestad (1989) snakker om hverdagslivets utforming som identitetsskapende. Hun sier:

I hverdagslivet legger jeg (...) sentral vekt på menneskers bestrebelser etter å skape integrasjon og mening i livet. I det moderne samfunnet er mange roller, aktiviteter og fora adskilte. Det er opp til den enkelte å binde sine ulike roller sammen til en identitet og til en livsverden. Det å skape en livsverden er det samme som å skape en identitet.

Gullestad 1989:103

I dette ekteparets reflekterte flyttevalg kan man se at naturen i form av både omgivelser og turmuligheter i tillegg til jobbtilbud for hans del, danner rammen for flyttemotivasjonen. I tillegg kan det se ut som hastigheten på endringsforløpene er av betydning. De vektlegger et liv på et sted der tempoet er lavere. Det kan i tillegg synes som om de ser det nord-norske landskapet som noe som representerer en frihet og åpenhet som er viktige preferanser for dem. Man kan se deres flytting fra hjemtraktene og nordover hvor erfaringer fra

¹⁵ Eksempelvis Eikeland (1991), Grimsrud og Sørli (2004)

ungdomsårene, interesser og flytting inngår i en prosess hvor dette også skaper flyttedivasjon. Følger man en prosessuell tilnærming til identitetskapning kan man knytte flyttedivasjene til deres individuelle samt felles menings- og identitetsskappingsprosesser.

Arne og Silje er i midten av 30 – årene. Begge er født i Karasjok, men hun har vokst opp i på Sørlandet. Om somrene pleide hun og familien å dra nordover og det var slik paret møttes. De har altså en nærmere tilknytning til Nord- Norge og Finnmark enn de øvrige ekteparene i denne kategorien. Før de kom til Alta for syv år siden bodde og jobbet de i Oslo og etter at de flyttet til Alta har de fått tre barn. For tiden er Arne i permisjon fra sin faste jobb og har et kortvarig engasjement i forsvaret. Hun jobber som fysioterapeut, er akkurat ferdig med videreutdanning og vil etter å ha jobbet noen år til få en spesialistgrad. På spørsmål om de trives i jobbene de har nå svarer begge ja, men han poengterer at han gjerne ønsker forandring fra sin faste jobb. Valget om å bryte opp å flytte fra Oslo tok de da han ønsket å begynne på skole for å utdanne seg videre fordi han som hun sier: *"hadde en jobb som han holdt på å jobbe seg i hjel på"*. Utdanningen hans er derfor to ulike grader, en innen landbruk og pedagogikk og en innenfor friluftsliv og idrett. Han mener at han muligens kunne fått en annen jobb dersom han søkt, i og med den allsidige bakgrunnen, men han er usikker på hvilken vei han vil gå videre karrieremessig. De mener begge to at det er karrieremuligheter med deres utdanning i Alta.

Som nevnt har dette paret en tilknytning til Finnmark ved at de begge har oppvekstbakgrunn og slektninger i Karasjok, men når avgjørelsen om å flytte var tatt og spørsmålet som gjensto var hvor de skulle dra så var ikke Karasjok et alternativ for dem. Både på grunn av at han ville begynne å studere og fordi overgangen fra Oslo til Karasjok føltes for stor. Opprinnelig ventet de på at hans søster skulle flytte nordfra til Oslo men slik ble det ikke:

Silje: (...)di søster skulle jo flytte sørover, vi venta på at hun skulle flytte. Og egentlig når hun skulle flytte til Oslo, så ble vi å flytte nordover, siden ho døde. Vi hadde jo ikke flytta da nordover...

Arnt: Nei, det hadde vi ikke..

Silje: For at da venta vi på at ho skulle komme og bo i Oslo. Så det gjorde at vi flytta nordover tidligere enn det som vi ellers hadde gjort.

Arnt: Ja, det var jo den langsiktige planen da å flytte nordover, men ikke da.

Paret hadde en langsiktig plan om å flytte nordover etter hvert, men denne hendelsen i familien gjorde at planene ble endret og det å flytte nærmere familie med ett ble viktig. I og med at Arnt ville ta mer utdannelse var det nødvendig å finne et sted det dette var mulig og samtidig et sted hvor de kom nærmere familie. Om dette forteller hun: ”Så kunne vi ikke tenke oss å flytte tilbake til Karasjok da, fra Oslo. Så skulle han gjøre noe annet og da begynte jo du på skole og da var det enten Alta eller Kristiansand”. Når de hadde kommet fram til en av disse stedene begynte de å tenke på andre sider ved det selve flyttingen, nemlig jobbmuligheter og økonomi:

Silje: Så fikk jeg jobb her (Alta) og jeg fikk mye bedre lønn her enn i Kristiansand. For i Kristiansand er fysioterapeuter veldig dårlig betalt. Om du bor rundt Kristiansand er det bedre betalt. Men det var jobb, det at det var bedre lønn og så det at du vet at du får nedbetalt på studielånet og siden bare en skulle jobbe, så var det jo bedre for oss å bo i Alta enn i Kristiansand. Vi ville jo sitte igjen med mer penger.

Arnt: Vi hadde ikke noen kjentfolk her.. Vi flytta bare hit..

Camilla: Men det er ikke så langt unna der dere hadde bodd tidligere (i Karasjok).

Arnt: Nei, men det er jo fortsatt 20 mil, da.

Silje: Det var nærmere familie og så var det mulighet for høgskole og jobb.

Arnt: Ja.

Ekteparet har tilknytning til Finnmark og til nord, men ikke til Alta spesielt. Alta ble stedet som utpekte seg på grunn av godt jobbtillbud og høgskole, studielånsordning samt at det var nært nok til familie. En annen viktig faktor for dette paret var i tillegg nærheten til den samiske kulturen og språket, de ønsket å bringe dette videre til barna sine når de kom til:

Silje: Noe av grunnen for at vi flytta tilbake igjen til Finnmark er jo fordi at om han (Arnt) bare skal prate samisk med ungene hjemme så blir det for lite, da blir det ikke noe som de lærer ordentlig.

Det er interessant å se ekteparets overveielse av valget både om å flytte og hvorfor det ble Alta i og med at den er preget av mange ulike hendelser og avgjørelser. Alt flyttingen kom på det tidspunktet den gjorde skyltes en utfordrende hendelse i familien, og hans ønske om å gå videre på skole gjorde at de vurderte flytting for å komme nærmere familien. Da hun fikk jobb i Alta med bedre lønn enn i Sørlandsbyen, og Alta i tillegg hadde nedskrivning av studielån

ble Alta foretrukket. Det som i tillegg til dette talte til fordel av Alta var at kommunen lå i et samisk område, hadde høyskole og at de kom “nært nok” og dermed tilgang til familie. Deres flyttefortelling gir innblikk i at plutselige hendelser, ønske om endring samt klare overveininger er flettet inn i hverandre og samlet utgjør avgjørelsen om det endelige flyttevalget. Deres flyttemotiver og bostedsvalg er et eksempel på hvilke komplekse sammenhenger som veier inn på slike avgjørelser og hvordan valg blir tatt i relasjon til en større kontekst og familiesammenheng. Samtidig ser vi at paret har gjort avgrensninger i sitt flyttevalg. Munkejord (2009) utreder om at det i hennes materiale fremkommer en stor kompleksitet i flyttevalg, ut i fra det forbehold at det i hvert enkelt tilfelle tas en rekke hensyn, eller avgrensninger slik som tidligere stedserfaringer, økonomi (tiltakssonen), landskapet i nord, familie (ibid.) eller som vi ser hos dette paret, kulturelle årsaker, og at dette samlet sett danner grunnlag for flyttevalget.

Et annet av innflytterparene er Vibeke og Lars som begge er i 30-årene. De to kom til Alta for om lag tre år siden og har kortest fartstid som innflytta Finnmarkinger av dem jeg har snakket med. Hun er fra Vestlandet, mens han kommer fra en by i Sør-Norge. Etter at de flytta oppover har de kjøpt egen leilighet og fått et barn som nå er halvannet år. Det er jobbtilbudet hun fikk etter endt utdanning som er grunnen til at de flyttet til Alta fra Oslo hvor de studerte. Han var ferdig med sin mastergrad i musikkvitenskap et halvt år etter at hun fullførte psykologutdannelsen sin og de flyttet opp med et halt års mellomrom. Når jeg intervjuer dem er de akkurat ferdige med fødselspermisjonen som de delte i to de siste månedene.

Camilla: På hvilken måte spilte arbeidsmulighetene inn på det å flytte til Alta?

Lars: *Det var vel grunnen til at vi flytta hit..*

Signe: *Ikke arbeidsmulighetene aleine..*

Lars: *Ikke arbeidsmulighetene, nei. Men arbeidstilbudet, jobbtilbudet..?*

Signe: *Jeg hadde jo mulighet i Bergen og Asker også, men det var ikke faste stillinger. Sånn at det som kanskje spilte en rolle, det var det at det var en fast stilling jeg fikk tilbud om. Når jeg søkte så var jo Finnmark absolutt et alternativ. Jeg søkte i Oslo der vi budde, i Bergen der vi tenkte at det kunne være okey og Alta. Det var de tre plassene i Norge som jeg søkte jobb. Du var jo fortsatt og holdte på med masteren så det var jo på en måte jeg som var jobbsøker i den situasjonen når vi flytta.*

De flyttet altså oppover til Alta på grunn av jobben hun ble tilbudt og muligheten hun fikk til å være med på å utvikle et nytt tilbud. Nettopp dette med det spennende jobbtilbudet var det

som skilte stillingen i Alta fra de jobbene hun søkte på andre steder og dette var også en av grunnene til at hun valgte å takke ja.

Fra høsten 2010 har hun imidlertid gått over i et doktorgradsforløp finansiert av arbeidsplassen, slik at hun jobber deltid og som stipendiat med 50 % hjemmel på hver, en ordning hun er veldig fornøyd med. Hun sier:

Det er kjempespennende og jeg er kjempeglad for at jeg har fått den muligheten, jeg har jo alltid likt både jobben min og forskning (...)jeg synes det er veldig spennende å holde på med forskning så jeg er veldig glad for at jeg har fått det nå, finansiert av arbeidsplassen. Slik at jeg faktisk kan kombinere det. Så det er jeg veldig fornøyd med. Så får vi se hvordan det blir.

For hans del har det vært vanskeligere å finne relevant, fast jobb og etter at de flyttet til Alta har han spedt på utdannelsen med pedagogikk for å få undervisningskompetanse. Etter innleveringen av masteroppgaven har han vært i ulike typer jobber i små stillingsprosenter både innenfor musikk og med andre ting, men etter hvert fikk han vikarstilling som lærer. Høsten 2010 kom han i fast, 100 % stilling. Den første tiden her ble for hans del altså brukt til å studere samt forsøke å komme seg inn på arbeidsmarkedet. Begge omtaler denne tiden som svært stressende. Nå, etter at det har ordnet seg, er han fortsatt noe usikker på hva fremtiden bringer for faget hans på stedet og hvorvidt jobben er trygg. Men sier at der er en del aktuelle arbeidsplasser i byen for hans utdanningsbakgrunn:

Lars: Ja, det er kulturskolen, videregående skole og høghskolen først og fremst. Jeg kan jo også egentlig være musikk lærer i barneskolen, eller grunnskolen, men det er litt urelevant. Jeg er egentlig overkvalifisert i og med at jeg har master.

Vibeke: Du har mer teoretisk..

Lars: Ja, pluss at masteren min.. jeg har mye musikkteori og musikkvitenskap og sånt, så det er ikke så mye retta mot undervisning i grunnskolen.

Tre år etter at de kom hit er altså begge to i faste stillinger og de vurderer arbeidsmarkedet som bra i forhold til eksempelvis de store byene i Sør-Norge hvor hun ellers hadde søkt jobb. De forteller om flyttingen og jobbsituasjonen det første året:

Lars: *Vi var jo veldig heldig at vi så fort fikk fast jobb og sånn. Det hadde ikke kunnet skjedd noen annen plass. At jeg hadde fått jobb så fort. Både i Bergen og i Oslo så er konkurransen så stor..*

Camilla: *Er det vanskelig for din utdanning..?*

Lars: *Ja, helt klart. For det første når vi flytta hadde jeg jo ikke PPU. Så med mastergrad i musikkvitenskap så er det få jobber og mange om jobbene.*

Vibeke: *Ja, hele tiden du har kunnet, så har du hatt relevant jobb (i Alta). Det var jo bare at det var veldig usikkert det første året, som gjorde at du måtte ta så masse annet sånn at det var helt ekstremlastning det første året.*

Beslutningen om å søke jobb i Oslo, Bergen og Alta for en fra Vestlandet er i seg selv interessant. I likhet med Arnt og Silje som er født i Finnmark, har også dette ekteparet en forbindelse til Finnmark, men på en helt annen måte. Allerede som 19- åring dro Vibeke til finnmarkskysten for å jobbe ett år som lærer. Målet var å tjene nok til å kunne reise til utlandet og jobbe som frivillig etterpå, noe hun også gjorde. Men året i Finnmark hadde satt spor:

”Jeg stortrivedes! Sånn at det har jeg alltid tenkt at det kunne jeg tenkt meg tilbake til Finnmark på ett eller annet tidspunkt, men at det var uaktuelt å begynne å jobbe på en så liten plass når en jobber i en jobb som jeg gjør”.

Om å velge Alta sier hun:

”Det var på en måte Alta i Finnmark som pekte seg ut da det var mulighet for at du (Lars) etter hvert kunne få relevant jobb når du var ferdig med utdanning.”

Jobben ga henne muligheten til å komme tilbake til Finnmark og i Alta så det ut til at det også fantes gode sjanser for at Lars også ville finne arbeid etter endte studier. Lars på sin side hadde ikke noen tilknytning til Finnmark eller Nord-Norge, men når hun fikk tilbudet om arbeid i Alta syntes han det hørtes spennende ut:

Vibeke (til Lars): *Men du var gira på å prøve Finnmark? Du hadde jo egentlig ikke budd i Finnmark..*

Lars: *Aldri bodd nordafor (...)*

Camilla: *Men hva var det som gjorde at du hadde lyst til å prøve det?*

Lars: *Nei, det var kanskje at når man først skal flytte bort så kan man kanskje like gjerne gjøre det skikkelig! Det er kanskje litt eksotisk, da. Annerledes. Når du kommer fra Møre og Romsdal og har bodd 8 år i Oslo så føles det kanskje litt spennende å flytte så langt nord.*

Helene Aarseth (2008) sin analyse i "Hjemskapingens moderne magi" bygger på intervju med urbane ektepar med høyere utdanning. Hun ser på to-karriere par hvor begge har lang utdanning og måter de balanserer familie, arbeid og hjem i en urban setting. I mitt materiale er det noen forskjeller og likheter som fremkommer om man sammenlikner det med hennes analyse. For det første utdanning. Jeg hadde som kriterium at hovedinformanten oppfylte kravene jeg hadde satt angående dette. Det som kom frem etter datainnsamlingen var at samtlige par utenom ett, også kunne kategoriseres med at *begge to* hadde høyere utdanning. I NOU:2011:3 Kompetansearbeidsplasser – drivkraft for vekst i hele landet, poengteres det et skille mellom kort og lang høyere utdanning, hvor kort høyere utdanning regnes som inntil 4 år, mens lengre utdanning regnes for å være over dette. Blant mine informanter finner jeg at hos innflytterne har samtlige av parene utdanning som overgår fire år. Blant utflytterne finner jeg to par med utdanning over 4 års grensen, mens et av parene har inntil fire år. Blant tilbakeflytterne er tallene to par med mer enn fire års utdanning, mens hos et av parene har hun inntil fire års utdanning. Det som for det andre er ulikt sammenliknet med hennes materialer er at flere av ekteparene velger Nordlysbyen Alta nettopp på grunn av at de vurderer det slik at Alta fremdeles har noen *ikke*-urbane kvaliteter knyttet til tid og nærhet som er viktige for dem. Aarseth trekker frem i sin analyse av to-karrierepar, en ny investeringsvilje i familien. Arbeidslivet i det postindustrielle samfunnet bærer preg av yrker med høye kompetansekrav som gir mennesker mye individuelt ansvar og mulighet til selvutvikling. Dette fører til at jobben får en ny tiltrekningskraft, den blir "*både forførende og forpliktende*" (Aarseth, 2008). Ved at den kvinnelige "hjemskaperen" er ute i en liknende karriere har teoretiseringen rund dette vært at familielivet "*tømmes for funksjoner*" og at familielivet blir til å bære preg av plikter og forhandlinger (Eriksen 2001:168, Aarseth, 2008). Aarseth argumenterer derimot for at disse to-karrierefamiliene finner nye investeringsformer innad familien. Den nye likestilte to-karrierefamilien ønsker fleksible muligheter og når mulighetene byr seg klarer de å tilpasse sine karrierer – og livsfaseprosjekt til dette. En slik liknende tilpasning mellom arbeids – og familieliv er liknende i mitt materiale.

Hos det siste paret, Lars og Vibeke ser man at han er den som flytter etter henne og tilpasser sin karriere til hennes jobb- og karrieremuligheter. Dette ser vi flere eksempler på i materialet jeg har samlet inn. Parenes gjensidige tilpasning til den andres jobbmuligheter blir veldig tydelig i datamaterialet mitt. Man kan nesten snakke om en *familie-* eller *par-karriere* hvor en av de to prioriteres i ulike perioder i livet alt etter muligheter, interesser, lyst eller tilkomst av barn.

5.2.6. «Fasinasjon for friluftsliv, fjell og litt annerledes forhold enn det du vokser opp med».

Innflytterhistoriene har alle fellestrekk i at de flytter etter gode jobbtilbud, men det interessante med denne kategorien av ektepar er også at samtlige har tilknytning til Nord-Norge eller Finnmark forut for flyttingen til Alta etter endt utdanning. Jobben i Alta blir interessant på bakgrunn av tidligere opplevelser med Finnmark. Interesse for friluftsliv og mulighet for å dra på tur er også tilstede i disse flyttefortellingene. For et av parene spiller både nærheten til familie og til den samiske kulturen en viktig rolle. Det teoretiske bidraget her har vært å se dette i forhold til Aarseth (2008) sine analyser om urbane to-karrierepar og Munkejords (2009) innflytterfortellinger. Innflytterparene kan alle sammenliknes med Aarseth likestille to-karrierepar i det at de alle har en lengere høyere utdanning på over fire år. De jeg har intervjuet jobber alle full tid «kunnskapsintensive næringer eller tradisjonelle akademikeryrker» Aarseth (2008). Innflytterparenes flyttevalg kan slik sett sees som et ledd i et karriereforløp, hvor de flytter til nord for å opparbeide seg erfaring i jobber de ikke ville fått andre mange steder i landet som nyutdannet. Vi kan også se at parene investerer og tilpasser sine karrierer til ektefellen. Ut i fra Munkejord (2009), Aarseth (2008) og materialet mitt kan vi se at en slik flyttebeslutning til Alta som sted i et par-karriereforløp ikke bare dreier seg om karriere, men omhandler tidligere erfaringer, interesser, økonomiske grunner, familiære årsaker – i det hele tatt er preget av kompleksitet i og avgrensninger i forhold til utenforliggende årsaker og til hverandre.

5.3 Sammendrag av utflyttere, tilbakeflyttere og innflytteres flytte- og bostedsfortellinger

Ut i fra de flyttehistoriene vi har fått presentert her kommer det særlig frem at flytting og bostedsvalg tas av ektepar i fellesskap. Da jeg intervjuet parene var jeg i spørsmålsformuleringen min ute etter «the tipping point» – hva var den egentlige grunnen til tilbakeflyttingen, eller i utflytternes tilfelle; hva ville være utslagsgivende for at de skulle tenke på å «vende nesa» hjemover. Som materialet viser er grunnene til flyttevalgene mangesidige og komplekse med peker samtidig i følgende retning: Tilbakeflytterne er motivert av *stedet som hjemme* (Berg, 2009) og det som det representerer i form av godt nettverk i familie og venner, landskapet og det dette står for i form av turmuligheter men også erfaringer fra oppveksten. Partnerens (hans) jobb var hos to av parene utslagsgivende for flyttevalget på det tidspunktet det ble tatt. Tilbakeflytterne har dermed likhetstrekk med de andre kategoriene.

For utflytterne er det tydelig at karrierehensyn er svært viktig, og legger seg over og inn i andre hensyn og verdier. Utflytterne har valgt jobber de ikke har hatt tilgang på i hjemkommunen og bostedsvalget er slik sett et ledd i et karriereforløp. Det er også for denne kategorien tydelig hvor ekteparene prioriterer den enes karriere og flytter etter det beste jobbtilbudet. Om «the tipping point» sier utflytterne at gode jobbtilbud, boligmarkedet og timing er viktig. June og Arvid som begge har bakgrunn fra Alta tenker på å flytte tilbake til hjemstedet med tiden. De to andre parene hvor den ene av dem, en mann og en kvinne, er fra andre steder vurderer ikke flytting nordover, noe som hovedsakelig bunner i partnerens ønske om å være bosatt i sine hjemtrakter, som er større byer og steder lengre sør i landet. I følge Grimsrud og Sørli (2004) flytter kvinner mer enn menn og de flytter oftere til mannens hjemsted enn omvendt, om lag 40 prosent av mennene og 50 prosent av kvinnene bor i en annen kommune enn de vokser opp i. (op.cit:80). I dette utvalget av par er dette helt jamt fordelt og det ene paret som deler hjemsted har flyttet ut for så å flytte tilbake til et sted som har likhetstrekk med hjemstedet i landskap og folk, men som tilbyr bedre betingelser for arbeidet deres.

For innflytterne var det gjerne det gode jobbtilbudet som trakk parene nordover, men samtidig har alle tidligere erfaringer med Finnmark og kvaliteter de som de tillegger denne regionen.

Dette er kvaliteter som markerer Alta som forskjellig fra andre urbane byer. Det er verdier som tid og *nærhet nok* både til natur og til familie som har vært utslagsgivende for flyttevalg. Dette tilsier at Alta oppfattes å stå i et spenn mellom å ha noen av de kvaliteter en urban by har samtidig som at andre kvaliteter som tradisjonelt har vært knyttet til mer rurale sammenhenger som mer tid og ”fred og ro” (Gullestad) i tillegg til nærhet nok til både natur og familie er viktige verdier som inngår og realiseres i flyttevalget til Alta. Identitet og tilhørighet i forhold til sted, er nærværende i alle flyttefortellingene. Hos tilbakeflytterne sees det tydelig i det de relaterer til det å komme hjem i form av familiebånd, omgivelser og bolig. Utflytterne snakker gjerne om landskap og turmulighetene hjemme i Alta og det er tydelig at dette er en viktig del som de vektlegger/fortolker ut i fra når der de bor borte. Blant innflytterne ser man at de synes omgivelsene her er ”mer spennende” og at det å flytte til Finnmark gjerne sees som eksotisk, og i kontrast til det de selv har vokst opp med.

5.4 Hvilke faktorer er viktige ved valg av bosted?

5.4.1 Innledning

I dette kapittelet vil jeg se nærmere på de avveininger og prioriteringer som ekteparene gjør opp i mot valg av bosted. I ordskifte rundt bolyst er det slik vi har sett at relevant arbeid alene ikke lenger motiverer til flytting. Samtidig er det en viss usikkerhet rundt hvilke hensyn og prioriteringer arbeidstakere gjør. I dette studiet legges det vekt på at disse valgene ikke gjøres alene men av ekteparene i fellesskap. I dette kapittelet vil jeg likevel forsøke å se på hvilke verdier som peker seg ut i en kjønnsmessig vurdering av utvalgte kriterier ved bostedet. Jeg vil også komme litt nærmere inn på de som utpeker seg som de tre høyest rangerte kriteriene.

5.4.2 Rangering av trivselsfaktorer på bostedet

I undersøkelsen ba jeg informantene rangere de tre viktigste faktorene ved valg av bosted. Jeg gav dem i utgangspunktet elleve alternativer. Gjennom dette søkte jeg å finne svar på hvilke verdier de la inn i begrepet bolyst og ikke minst hvordan disse ble rangert. Hvilke verdier var det som de vektla når de skulle vurdere om de skulle bli boende på et sted?

Faktorene jeg ba de rangere er: Barnehageplasser, skole (for barn, videregående, høyskole), infrastruktur/flyforbindelser, fritidstilbud, turmuligheter, kulturtilbud, boligmarkedet, familie, annet nettverk, jobbmulighet og andre ting. Faktorene er utarbeidet på grunnlag av

intervjuguiden og denne delen av undersøkelsen ser på ektefellenes subjektive vurdering. En del av disse faktorene svarer til det som Skjeggedal (2000) kaller de fire markeder.

Arbeid	Bolig	Tjenester	Fysiske omgivelser
-Næringer -Lønnsnivå -Arbeidsledighet	-Boligtyper -Boligstandard -Boligkostnader	-Barnehage -Skole -Helsetjenester -Kulturtilbud/ møteplasser -Forretninger -Offentlige kommunikasjoner	-Natur og land- skap/turterreng/ jakt og fiske -Stedsstruktur -Bygningsmiljø -Støy/forurensning/ gang-/sykkelveger

Figur 3. Tabell hentet fra Skjeggedal (2000:21)

De fire markeder, skjematisk fremstilt i tabellen over, svarer til materielle stedsegenskaper, egenskaper ved et sted som blant annet er påvirkelige gjennom planlegging fra kommunens side. Skjeggedal deler grunnleggende preferanser for bosted inn i to hovedgrupper: materielle betingelser og sosiale og kulturelle betingelser (op.cit.:15), hvor de kulturelle sidene rommer blant annet verdier, toleranse, sosial bakgrunn, kriterier for integrasjon i sosiale fellesskap, etnisitet, kriterier som avgjør om mennesker føler seg sosialt og kulturelt inkludert eller ekskludert. Skjeggedal sier “ Det er med andre ord “folk flest” som skaper de sosiale og kulturelle betingelsene for bolyst; i en form for *privat tilrettelegging* (ibid.) Familie og annet nettverk vil i forhold til dette teoretiske rammeverket høre inn under sosiale og kulturelle verdier.

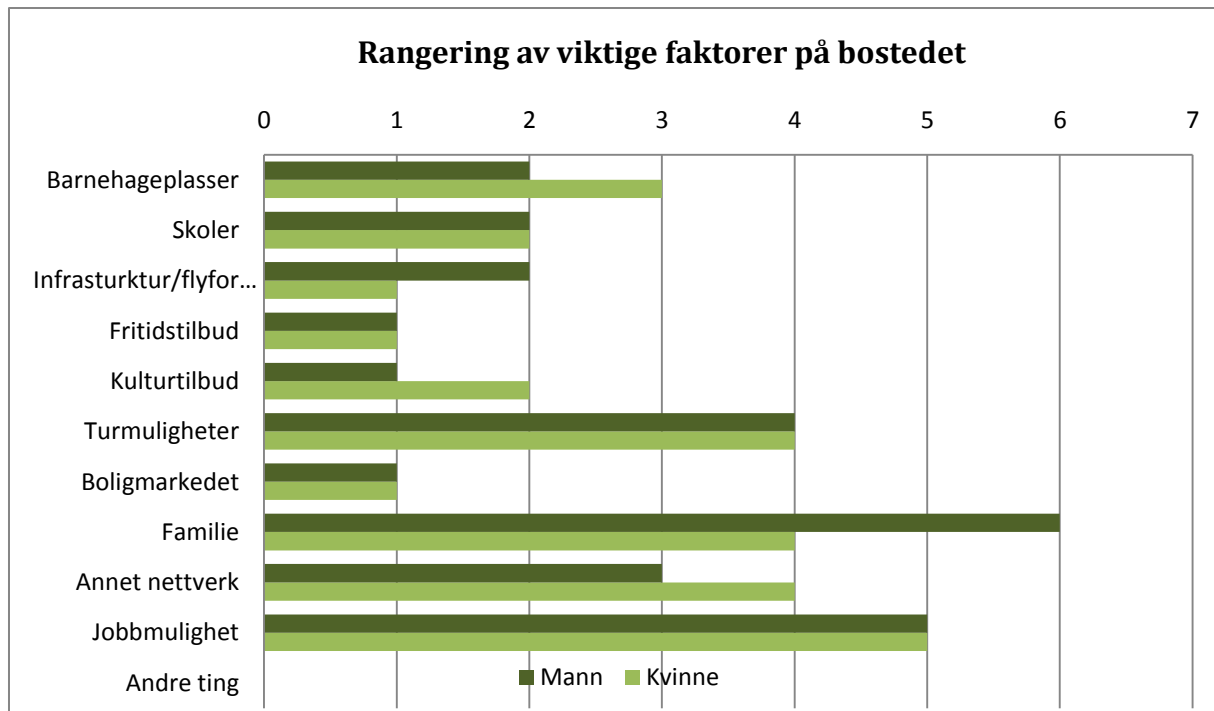

Diagram 1. Rangering av viktige faktorer for trivsel på bosted.

Tabellen over illustrerer informantenes rangering av de ulike faktorene ved bostedet. Selv om denne kvalitative undersøkelsen har forholdsvis beskjedent antall informanter for en statistisk framstilling, gir diagrammet en lettfattelig oversikt over respondentenes svar. Jeg har også ønsket å få frem en eventuell kjønnsdeling i deres prioriterte områder, noe denne fremstillingen også viser. I intervjusituasjonen søkte jeg etter å få frem de ulike verdiene rangert i prioritert rekkefølge. Dette viste seg imidlertid å være vanskelig for noen av informantene og derfor er dette noe jeg i analysen har valgt å se bort fra.

Hvilke områder er det så parene ser på som viktige og er det mulig å gjøre en analyse basert på kjønnsforskjeller? Slik det kommer frem av oversikten er det fire områder som utmerker seg, dette er: familie, jobb og turmuligheter og annet nettverk. Alle svaralternativene bortsett fra ”annet” har fått rangering av informantene.

5.4.3 Viktige verdier

Familie og nettverk

Slik det fremkommer av diagrammet har seks menn og fire kvinner trukket frem familie som en av de viktigste årsakene for trivsel på bostedet. Det overraskende er kanskje at det nettopp er mennene og ikke kvinner som er i flertall når det gjelder valg av nærhet til familie som sentralt og flere av familiefedrene nevner at hjelp i hverdagen er en viktig faktor til at de ønsker å ha familie i nærheten. For Pia og Kristian som studerte i Tromsø for så å flytte tilbake til Alta har familien betydd mye for valget om å dra tilbake hit å etablere seg:

Kristian: Det er bra at vi kan ha eldstegutten hos dine foreldre, når ikke de er på jobb for eksempel. Dette er også noe som teller veldig positivt inn.

Pia: Når vi har lærere til foreldre, så kunne de passe han masse i sommer og det gjorde alt lettere. Så det har nok også spilt en rolle på hvorfor vi bor her og fått barn.

Kristian: Ja. Vi ville nok ikke hatt en til nå om vi ikke hadde hatt besteforeldre så nært.

Pia: Nei, jeg tror nok ikke det jeg heller. Det er ikke det at vi har sendt han så masse til dem, men det er sånne småting som gjør det enklere. At man kan få hjelp.

Kristian: Ja, muligheten...

Muligheten til hjelp i hverdagen ser vi her letter pliktene i denne livsfasen og bidrar til økt livskvalitet i såpass stor grad at de har fått to barn i løpet av de få årene de har bodd i Alta. Ingvild og Ådne som flyttet til Stavanger grunnet gode jobbtilbud - og muligheter sier at de nå gjerne kunne ønsket å bo nærmere familie. Paret har da også flytteplaner som de tenker å realisere om noen få år. Noe av grunnen til dette er nettopp å få hverdagskabalene til å gå opp nå når de snart har to små barn i huset:

Ådne: Det har gått bra så lenge vi har hatt en. Men, når vi får to nå så tror jeg det blir vanskeligere for da er man nok avhengig av større fleksibilitet, hvis ungene blir syke og vi må være borte fra jobben og sånn, da har vi ikke den der reserven.

Ingvild: Nei, og selv om man har blitt kjent med en del folk så skal det jo litt til før man blir så godt kjent at man faktisk sender ungen dit.(...)

Arnt og Silje som er innflyttere til Alta og har noe familie i Karasjok svarer på spørsmål om barnepass: Arnt: *Nei, vi har ingen til å hjelpe oss med slikt her.* Silje: *Vi har jo vennenettverk.. sånn, men til barnepass så får vi familien vår som kommer hit og hjelper til, som ikke bor i Alta.*

Norske måter å regne slektskap på er gjennom blodsband, i tillegg har slektskap tradisjonelt sett vært patriarkalsk selv om dette gjennom de senere tiårs familiepolitikk har vært under endring. Signe Howell sier om fokuset på og idealet om kjernefamilien fra politisk/statlig hold er økende (Howell, 2001:74) Familie, gjerne forstått som foreldre, besteforeldre og søsken, har ulike definisjonsmåter. Brun Norbye (2001) definerer, i artikkelen *Forpliktelse og følelser: Om slekt, familie og familiebedrifter*, en familie ut i fra kvaliteten på deres relasjoner seg i mellom. Hun sier: "Å ta vare på" er en praksis som gir familien en normativ form og skaper et sikkerhetsnett rundt medlemmene i form av et trygt fellesskap (Brun Norbye, 2001:170-171). De normative verdiene danner moralske rammer som resulterer i plikt - og ansvarsfølelse for hverandre. Dette kaller Janet Finch gjengitt i Tone Jørgensens artikkel "*Til barnas beste: samværsrett og blodsbandforestillinger*" de sosiale aspektene ved slektsband som blant annet bidrar til gjensidige tjenester til hverandre (Jørgensen, 2001:123). I en kontekst uten slike familierelasjoner på stedet blir disse gjerne erstattet av annet nettverk. Men vennsrelasjonene følger andre sosiale regler og det å spørre om barnepass utenom familie er altså ikke like enkelt. Også utflyttere uten barn i etableringsfasen setter nærhet til familie høyt:

Espen: (...) *det tror jeg er viktig, det å bo i nærheten av familie. Om det er din familie eller det trenger ikke være slekt, blods familie, men familie generelt. Det tror jeg har mye å si. I hvert fall når du blir eldre og når du får barn.*

Hilde: *Men altså, jeg tenker jo på en del venner også som litt utvidet familie, altså. Det blir jo ofte sånn.*

Espen: *Det kan du gjerne si, man lever jo tett på dem og det har jo jeg gjort lenge for å si det sånn. Jeg hadde ingen venner når jeg flytta ned. Altså, det var ingen som jeg kjente i utgangspunktet der nede, sånn at alle jeg kjenner der nede er folk jeg har blitt kjent med underveis. Men for meg så er familien mye viktigere.*

Hilde: *Jeg er nesten litt motsatt, da. Jeg tror jeg hadde mistrivdes uten dem jeg har i Bergen.*

Espen: *Ja.. Altså familien eller svigerfamilien min hadde vært viktigere for meg enn hva mine venner å bo ved siden av.*

Hilde: *Hm..*

Dette paret er uenig om viktigheten av nettverket de har, han er den som legger stor vekt på de familiære forbindelsene og at det viktigste er å ha familie nært, han gjør heller ikke poeng av at han ønsker seg nærmere sin egen familie. Dette er noe som ser ut til å gjelde alle parene jeg har snakket med. Det viktigste er at det er noen i nærheten. Hilde derimot trekker frem nettverket de har bygget seg opp som en tungtveiende grunn for å bli boende. Og dette med nettverk ser ut til at flere kvinner enn menn verdsetter. Materialet mitt peker i det hele tatt på

at nettverk fyller det tomrommet man eventuelt måtte ha i forhold til familie. Man trenger en sosial omgangskrets og investerer mye tid i å bygge den opp. Det kan tyde på at dette er en viktig grunn for å bli boende. Anne og Gjermund som flyttet opp sørfra sier om dette:

Anne: Ja, for du kommer til et punkt hvor du har bodd så lenge at det er litt tungt å flytte og du vil gjerne beholde nettverket (...) Grunnen til at vi har blitt boende i Alta det er i større og større grad nettverket og det sosiale (...)

Gjermund: Nettverk er viktig!

Anne: Ja, det er faktisk sant det. For det er jo det vi av og til prater om, når vi prater med andre om "ja, hva hvis vi skulle flytta hjem" nå eller hva vi skulle gjort, så er det første vi tenker på så er det "Guri meg da måtte man jo begynt å lage et nytt nettverk"! Får om vi skulle flytta til hjemplassen nå så hadde jo jeg hatt veldig lite å spille på når man har vært borte så lenge. Det er kanskje et par sånne gamle klassekamerater som du.. Men de har jo etabler sine nettverk og ja.. så det er jo kanskje nettverket etter hvert som gjør det. Som du blir veldig knytta til.

De to innflytterparene har valgt å flytte fra familien og man ser da at nettverket fyller en del av rollen som familien gjør for de øvrige parene med barn. Begge disse parene trekker frem at gode flyforbindelser er et viktig bidrag til å kunne bo så langt unna familie i småbarnsfasen. En av innflytterne sier:

Vibeke: (...)I forhold til dette med å bli boende, dette med infrastruktur, flyforbindelse, det med muligheten for å kunne reise til familien vår relativt smertefritt er jo viktig. Bare for at følelsen av at det er overkommelig å komme seg på besøk. Det hadde hatt en negativ innvirkning i forhold til muligheten for å bli boende fortsatt, da. Det tenker jeg er en positiv ting også med Alta at det er såpass bra flyforbindelse som det er til Oslo. Og direkte.

I diagrammet ligger infrastruktur/flyforbindelser lavt rangert, men når man snakker med parene kommer det ofte frem at de setter pris på at flyplassen ligger midt i byen og at det er lett å komme seg sørover. Innflytterparene har også en god del besøk av familie.

Jobbmuligheter

Ti av totalt 18 informanter rangerer jobb blant de topp tre øverste faktorene som blir sett som viktige. Og dette er jo i og for seg naturlig for "jobb, det må du ha". De to utflytterparene som bor sør i landet rangerer jobb høyt. Et av de momentene jeg har merket meg under intervjuet og som jeg synes har vært interessant er at parene selv "oppdager" hvor mye prioriteringene har endret seg fra da de først bosatte seg og nå noen år etter. Dette skjer særlig

når de skal rangere jobbfaktoren. Mange par begynner å analysere seg i mellom hvilke faktorer det er som virkelig teller nå:

Gjermund: Samtidig så opplever jeg at jobben også er mindre viktig enn det den var tidligere. Jeg kunne faktisk ha jobbet med noe annet, eller noe som ikke var så relevant, for og blitt værene i Alta.

Anne: Sånn at hvis vi mistet jobben i morgen liksom så hadde vi jo ikke flytta på dagen, bare for å få en like bra jobb, vi hadde jo kanskje vært villige til å ta noe som er litt mindre relevant eller.. bare for å kunne fortsette å bo her. Men det er fordi.. nå har vi bodd her over 10 år begge to og liksom begynt å slå litt rot.

Gjermund: Ja, sånn som på min arbeidsplass, eller på den gamle arbeidsplassen min så var det rykter om at den kanskje skulle flyttes. Hvis jeg hadde jobbet der enda og den hadde blitt flyttet til Tromsø så hadde ikke vi nødvendigvis flytta etter. Nei. Så da er jo på en måte heller ikke jobben så.. Men du må jo ha en jobb! Og du må ha en jobb du trives litt i. (...) Jobben har på en måte blitt tona ned litt. Sånn som faktor.

Anne: Men det har litt med småbarnsfasen og.. for nå er vi liksom i en periode hvor jobb ikke er det viktigste i verden, å så kanskje etter hvert (...)for kanskje om 10, 15, 20 år så blir jobben viktigere igjen..

Dette ekteparet flyttet nordover til Alta på grunn av jobb, men blir boende på stedet av andre grunner enn det de kom for. Det er de som har bodd lengst i Alta etter endt utdanning, men også de andre innflytterparene som har bodd sju og tre år trives bra. Vibeke og Lars som har bodd i kommunen i tre år har en plan om å bli boende her noen år til:

Vibeke: I alle fall til 2015. Da har vi bodd her i 8 ½ år og da spørs det om vi flytter på oss. Ja, men de neste fem årene blir vi i alle fall boende. Og kanskje lenger enn det også. Men det er bare en foreløpig.. Fordi at jeg skal i alle fall fullføre doktorgraden min og sånne ting. Det er uaktuelt å flytte før det.

Lars: Og da skal jo ungen vår begynne på skolen og.. Da er jo spørsmålet, skal vi flytte og la henne bytte klasse og miljø?

Vibeke: Så hvis vi får en unge til.. Så blir jeg ferdig med doktorgraden etter at barnet er begynt på skolen. Da blir hun enebarn.. Vi blir vel som han i koret. Vi blir sittende på aldersheimen å si "så ble vi her, da."

Lars: Ja, og blir her.

Vibeke: I alle fall i overskuelig framtid blir vi her.

Lars: Ja.

Det er interessant å se dette sitatet og paret opp mot det som kalles "omvendte trekkfugler" og som er et begrep introdusert av Ottar Brox innen flytteforskningen i Finnmark. Omvendte trekkfugler er en betegnelse på mennesker som kommer opp (sørfra) på høsten og reiser sørover på våren, når de har jobbet et år og opparbeidet seg noe erfaring slik at de dermed bedrer jobbsjansene i sør. Vibeke jobbet jo selv et år på Finnmarkskysten og reiste på våren etter at skoleåret var omme, ikke som et ledd i en karrierestige – hun ønsket å tjene opp til å

jobbe som frivillig andre steder i verden. Men året på kysten bidro med mer enn penger og opplevelsen med å bo der gjorde at hun ønsket å komme tilbake til fylket. Jobbtilbudet hun fikk som 19 – åring i Båtsfjord ga mersmak og ble dermed en døråpner både for henne og for Finnmark som ønsker nyetablerere og kvalifisert arbeidskraft.

Verdivalgene til innflytterne var i utgangspunktet jobbrelatert og innflytterne som kom hit fikk alle gode jobber, alle har fått barn og etablert seg i Alta. Mye av flytteforskningen har, som jeg har nevnt tidligere, omhandlet steder på Finnmarkskysten og hovedsakelig fraflytting. Det kunne vært interessant å se på et materiale om dette fra eksempelvis Vadsø, som har en del kompetansearbeidsplasser, men i rammene for denne oppgaven er dette ikke mulig. Det er likevel verdt å merke seg at Alta ser ut til å klare å holde på innflytterne. Jobbmuligheter og karriere blir gjerne sett som en viktig bakgrunn for flyttevalg. I det følgende kapittelet vil jeg ta for meg tema om flyttevalg basert på arbeid, karriere og økonomiske hensyn.

5.5 Arbeid og økonomiske insentivers betydning for bostedsvalg

5.5.1 Innledning

Tilgang til arbeid har vært sett på som et viktig insentiv for flytting og bostedsvalg. I dette kapittelet vil jeg redegjøre for betydningen økonomiske insentiver har ved flytte - og bostedsvalg for informantene i mitt materiale. Alta ligger innenfor tiltakssonen og dette innebærer økonomiske fordeler for innbyggerne. Tiltakssonen ble lansert i 1990 på bakgrunn av samfunnsmessige utviklingstrekk som fraflytting og arbeidsledighet spesielt i kystnære strøk. Lærerstabilitetsundersøkelsen som resulterte i *NOU 1978:50: Lærerundersøkelsen. Lærersituasjonen i Nord-Norge* tok for seg lærerstabilitet i distriktet og ble en direkte årsak til innføring av gunstige studielånsordninger.¹⁶ Tiltakssonen innebar da tiltak for distriktene både i form av personrettede – og samfunnsrettede virkemidler (St.mld. nr. 8 (2003-2004)). Følgende virkemidler faller inn under ordningen og gjelder samtlige kommuner i Finnmark og

¹⁶ (Personlig kommunikasjon, R. Nilsen (2.2.2011))

disse kommunene i Nord-Troms: Kåfjord, Skjervøy, Nordreisa, Kvæangen, Karlsøy, Lyngen og Storfjord¹⁷

- Fritak for arbeidsgiveravgift
- Nedskrivning av studielån med inntil ti prosent av opprinnelig lånegrunnlag, avgrenset oppad til kr. 25.000 per år.
- Fritak for el-avgift på forbruk
- Reduksjon i personbeskatningen
- Økt barnetrygd gjennom det såkalte ”Finnmarkstillegget”
- Lønnstilskudd til førskolelærere

Innbyggerne innenfor denne sonen har gunstige nedbetalingsordninger på studielån og sammen med de andre ordningene bidrar dette til en romsligere privatøkonomi, særlig i etablererfasen. Det var derfor på sin plass å ha med spørsmål i undersøkelsen om i hvilken grad disse ordningene er avgjørende i de forhandlinger og vurderinger som parene gjør seg. I det følgende kapittelet har jeg valgt å presentere materialet gruppert etter kategori fordi jeg mener det kan være interessant å se om man innenfor kategoriene innflyttere, utflyttere og tilbakeflyttere gjør ulike seg ulike tanker i forhold til disse spørsmål.

Mye av flytteforskningen har tatt utgangspunkt i arbeid og ressursgrunnlag for bosetting og flyttevalg og en av de mest kjente innenfor dette perspektivet er Ottar Brox. Brox har igjennom en årrekke vært en sterk bidragsyter til både forståelse og innsikt i den tradisjonelle nordnorske økonomien som grunnlag for bosetningsmønster basert på nærhet til ressursene. Brox forklarer gjerne bosetting og flyttemønster ut i fra et *hovedsakelig* økonomisk og arbeidsmessig ståsted. I følge et slikt resonnement skulle ekteparene i etablererfaser være særlig opptatt av og gi prioritet til de økonomiske fordelene som flytting inn i tiltakssonen ville ha for husholdets totale økonomiske situasjon. Det er ingen tvil om at de økonomiske virkemidlene i form av tiltakspakken har fungert bra i distriktspolitikken (St.meld. nr. 8 (2003-2004), men hvordan fungerer denne ordningen nå opp i mot det nye arbeidsmarkedet og særlig mot de høyt utdannede, som utgjør mine informanter? I hvilken grad bidrar studielånsordningene som ett økonomisk incentiv for denne gruppen? I det følgende vil jeg gjennomgå ekteparenes tanker om slike aspekter ved bostedet.

¹⁷ Oversikten er hentet fra: Regjeringen.no <http://www.regjeringen.no/nb/dep/krd/tema/regional-og-distriktpolitikk/virkeomrader-retningslinjer-og-regler/virkemidler-itiltakssonen.html?id=527171>. Hentet: 2.5.2011

5.5.2 Tilbakeflyttere

Det er interessant å se på hva tilbakeflytterne sier om viktigheten av denne ordningen; var denne en del av avgjørelsen om å vende tilbake til hjemlassen? Pia og Kristian som flyttet til Alta da han skulle starte egen bedrift vurderer viktigheten av denne ordningen opp mot valget med å flytte hjem:

Pia: *Ja, vi tenkte over det..*

Espen: *Ja, men jeg tror ikke vi tenkte over det sånn..*

Pia: *..at det var en grunn til å flytte hit?*

Espen: *Nei, det var ikke noe grunn. Vi var herifra, det var grunnen.*

Pia: *Men det er veldig fint! Man får nedskrevet en god del. Det er en bonus.*

Dette med at ordningen fungerer som en bra bonus heller enn ett grunnlag for tilbakeflytting, kommer frem i flere intervju. Lisbeth som reiste ut for å utdanne seg til ingeniør forteller:

Det var en veldig stor bonus, det var det. Det var noe var noe jeg var klar på hele tiden. Og det å bo nordpå.. Altså nå ville jeg nå bo her, men likevel å få de godene var veldig godt. Vi har sluppet å betale veldig mye penger fordi det er skrevet ned. Om man er i en vippeposisjon; skal/skal ikke så vil den komme som et kjempepluss. Jeg husker at jeg tenkte mye på det og fortalte det til venninnene mine i Haugesund og prøvde å lokke de nordover blant annet med det, hun ene var veldig.. Jeg tror hun godt kunne tenkt seg å flytte hit på grunn av det. Men hun hadde en mann som holdt henne igjen der nede, da.

Blant tilbakeflytterne er det tydelig at de har god kunnskap om ordningen om tilbakebetaling av studielån og gir uttrykk for at denne ordningen er utslagsgivende når to muligheter, med ellers like vilkår vurderes opp mot hverandre. Ordningen bidrar ikke direkte til flytting, men at den virker inn på det konkrete valget. Det er som Pia uttrykker det «en bonus» som legges på toppen av andre faktorer. Det ser imidlertid ut til at i det materialet jeg har samlet inn peker den i retning at studielånsordningen i seg selv ikke er vesentlig i valgene tilbakeflytterne har gjort med tanke på å vende hjem etter endt utdanning.

5.5.3 Utflyttere

Parene i utflytterkategorien har god kunnskap om ordningen med nedskrivning av studielån. Men ved at de utflyttete informantene er i godt betalte jobber så ser ikke partnere til de utflyttede altaværingene helt hvilken rolle dette spiller i forhold til det å flytte nordover. Det ene paret jeg intervjuet snakket en del rundt dette, hvor han kommer inn på hva dette ville utgjøre i lønnsøkning per år:

Hilde: *Da kunne jeg heller fått meg jobb i det private i Bergen så hadde det gått opp i opp.*

Espen: *Det er litt riktig, altså for oss har ikke det noe å si fordi vi har såpass høy lønn. Vi ville ikke hatt så høy lønn i Alta, men det er klart at for Hilde så ville hun hatt med tiltaksgreia der så ville hun kanskje hatt en 60 til 70 000 mer i lønn faktisk i året opp i Alta. Det tilsvarer jo det.*

Hilde: *Det er ikke så viktig (...) Altså de jeg kjenner som har tenkt på å flytte nordover, på sånne steder som man kanskje ikke normalt ville tenkt seg å bo, men det er jo fordi at der er det utlyst stillinger, muligheter for å få journaliststillinger, muligheter for å få seg erfaring, for det er nesten umulig å få seg jobb direkte i storbyene når det står i avisene, så bare for å få erfaring, den erfaringen du trenger for å kunne stille opp og bli vurdert, så er det litt sånn.. det har aldri vært snakk om økonomi, dette har vært som en pluss, som en bonus. Det er det der jobb greiene som er viktigst.*

På grunn av et høyere lønnsnivå der de bor, ser ektefellen dette ikke som avgjørende. Det er hovedsakelig jobberfaringen som ville stått i fokus slik som hun ser det. Det kan synes som om godt betalte jobber andre steder gjør at studielånsnedskrivning ikke er noe man behøver å vurdere. Blant utflytterne er altså både de som synes det er vanskelig å finne relevant jobb, mens andre opplever å være attraktive på arbeidsmarkedet. Og blant begge disse kategoriene finner jeg det samme, nemlig at studielånsordningen ikke har bidratt til hjemflytting- så langt:

June: *Man har ikke særlig nytte av de fradragene når man ikke får en jobb, så da er det ikke noe poeng.*

Sigmund: *Det er et godt poeng. Men tanken om å få det relativt fort nedskrevet er fin!*

June: *Ja, det er knallbra! Men det var jo ikke nok til at vi nå flytta, når vi hadde muligheten nå.*

Blant utflytterne så er det tydelig at andre hensyn slik som karriere og bosted er viktigere enn det å få et økonomisk utbytte av denne ordningen.

5.5.4 Innflyttere

Når det gjelder denne kategorien av informanter så var studielånsnedskrivning ikke avgjørende for valget om å flytte nordover, men som Lars sier:

(Det var) *I hvert fall ikke negativt.. Om man først skal til Nord-Norge er det jo dumt å bosette seg sør for (Nord-) Troms grensa. Og videre: For min del så var det nok med på å gjøre Alta attraktivt.*

Informanten gir her uttrykk for at dersom andre viktige faktorer er til stede så kan ordningen fungere som «The Tipping Point», det lille ekstra som bikker avgjørelsen til Altas favør. Et annet av parene Anne og Gjermund, sier at ordningen har mye å si økonomisk sett for dem, men at det i utgangspunktet ikke var ordningen som trakk mest. Dette er heller noe de har sett i ettertid etter å ha flyttet oppover. Akkurat dette gjelder alle parene innenfor denne kategorien. Og det kan synes som om kunnskapene andre steder i Norge om tiltakssonen og hva den innebærer i reel lønnsøkning, er dårlige. Et av parene prater seg i mellom om dette og om at han syntes dette var en god ordning:

Vibeke: For du var superpositiv til ikke å ha vært i Finnmark før, til og bare si "Yes, vi flytter til Finnmark!". (...) For min del var det ikke avgjørende i det hele tatt i forhold til beslutninga om å flytte hit. Men når det nå først har gått sånn, så har det ganske stor betydning for oss økonomisk fordi at vi begge to hadde lang utdanning..

Lars: Ja.

Vibeke: Vi hadde vel 800 000 til sammen i bare studielån

Lars: Ja, bare i studielån.

Vibeke: Sånn at det er klart at det er veldig fint å få nedskrevet totalt for oss to da 50 000 i året.

De parene som kommer utenifra til Alta forteller altså at de opplever ordningen som god og at den gir et viktig bidrag til privatøkonomien, men at det i utgangspunktet var andre grunner til at valget falt på Nord-Norge og Alta. Denne konklusjonen kan man også trekke i fra de andre informantkategoriene, ordningen er god i en vippeposisjon, men utover dette fungerer den som en bonus i selve flytteavgjørelsen.

Innflyttere hvor begge kommer sørfra nevner også at opp i mot nedskrivning av studielånet så er det dessuten ett poeng at reiseutgiftene for å besøke familien sørpå gjerne overstiger det de får nedskrevet. Slik sett er det ikke mer økonomisk gunstig å flytte nordover enn om de hadde funnet arbeid i nærheten av familien de har i hjemtraktene. Ett par som nå er ferdige med nedbetalingen forteller:

Anne: Nå er det en annen ting og det er at en del av de fordelene går jo vekk ved at man bruker mye på reise å besøke..

Bjørn: Ja, det kan du si. Nå bruker vi 10 000 i jula nå på å reise sørover. Så jeg vet ikke egentlig hvor mye vi har igjen sånn i kroner og øre.

Anne: Ja, det må vi bare ta oss råd til. Jeg tenkte før hun (Anne) kom opp hit og nedskrivningen var på 16 000 så tenkte jeg at det var reisebudsjett, jeg tenkte at jeg hadde ikke hatt det uansett.

Dette poenget er det flere som trekker frem. På denne måten virker de økonomiske incentivene utjammende for innflytterne, det blir en reisepott til å besøke familien sørpå. De innflytterne som har bodd lengst i Alta mener alle at de har hatt god nytte av ordningen og at det har bidratt på en god måte til privatøkonomien.

5.5.5 Boligmarkedet

Slik det kommer fram i intervjuene er kunnskap om at hva tiltakssonen egentlig innebærer noe ukjent. Flere av informantene som kommer fra Alta mener at denne ordningen med nedskrivning av studielån og lavere arbeidsgiveravgift med fordel gjerne kunne vært frontet mer. Dette er noe også Munkejord (2009) finner i Vadsø og Havøysund. Der kommer det fram at selve ordningen ikke er kjent for mange som kommer tilflyttende. Selv om dette i alle fall var noe kjent for alle jeg intervjuet, så var det mange som nevnte at ordningen burde vært bedre kjent. Munkejord skriver også at blant hennes informanter med høyere utdanning var det enkelte som hadde nedskrivning av studielånet som eneste grunn for å velge å flytte nordover (op.cit:87). Dette er ulikt fra min undersøkelse. I avhandlingen kommer hun inn på de informantene forteller om de økonomiske fortrinnene og hva dette har å si for privatøkonomien. Hun skriver:

«(...) Mange forteller at sonens privatøkonomiske fordeler som nedskrivning av studielån, lavere skatt og høyere barnetrygd bidrar til en romslig familieøkonomi når man først bor i Finnmark»

Munkejord 2009:180

Dette et punkt som fortøner seg noe annerledes forhold til det materialet jeg har. Parene gir gjerne inntrykk av at studielånsordningen har bidratt positivt til privatøkonomien, men de jeg intervjuet var alle opptatt av de høye hus prisene og/eller hvor vanskelig det var å komme seg inn på boligmarkedet i Alta. Noen av innflytterne kom til kommunen før prisene begynte å stige for 5-6 år siden, slik at de unngikk den verste perioden. Det de opplevde var at det var få boliger til salgs. Alle de som har flyttet hit senere har strevd eller strever med å ha råd til å kjøpe enebolig. Materialet til Munkejords undersøkelse fra Finnmarkskysten fremstår på dette punktet veldig annerledes, og det blir synlig at Alta har vært et pressområde og boligprisene i byen har steget de siste årene.

5.5.6 Økonomiske insentivers betydning

Dette kapittelet har redegjort for ekteparenes vurderinger og vektlegging av det å flytte til og det å være bosatt i tiltakssonen. Ut i fra materialet er det mulig å se på ordningen med studielånsnedskrivning som en ordning som med fordel kan frontes mer. For ekteparenes del har ordningen fungert som en bonus på bostedet heller enn et insentiv for flytting. Kanskje fungerer ordningen stabiliserende på bostedsvalget? Ut i fra intervjuene kan ikke de økonomiske ordningene i nord sies å være utslagsgivende for bostedsvalget til ekteparene i denne undersøkelsen.

5.6 “..sånn at man her får mer tid til familien. Men man glemmer det litt når man har bodd her en stund”

5.6.1 Innledning

I dette kapittelet vil jeg være opptatt av tid; da tid er noe som i materialet mitt har fremkommet som viktig. Samtidig viser det at tid er relativt. Tid erfares forskjellig – også i forhold til rom og sted. Teoretisk sett er tid noe som vanskelig lar seg definere på en enkel måte, men avhenger av det perspektivet man legger til grunn og hvilken analyse man tenker å gjennomføre. I det følgende ønsker jeg å presentere og analysere ekteparenes utsagn om fritid og arbeidstid og se dette opp i mot tidsklemmebegrepet. Vi har 24 timer i døgnet, de fleste bruker åtte av disse på arbeidsplassen. Både i Norge og utenlands pågår debatter om tid, især knyttet til tematikk nettopp rettet mot arbeidstid og det nye arbeidslivet hvor teknologisering, globalisering og kvinners deltakelse spiller en viktig rolle (Ellingsæter, 2005, Eriksen 2001). Ellingsæter (2005) peker på to motpoler i debatten hvor det ene perspektivet retter seg mot at selve arbeidstiden eller den tiden som bindes til arbeid har økt, mens det andre perspektivet vektlegger at dette ikke riktig, men fokuserer på at selve opplevelsen mennesker i dag har av mindre tid. En mellomting mellom disse perspektivene fokuserer på samlet arbeidstid innad i familiene og peker på dette som en faktor før følelsen av å ha for knapp tid (Ellingsæter, 2005:300).

5.6.2 Arbeidstid og fritid

Under gjennomføring av undersøkelsen oppdaget jeg at tid som tema stadig ble brakt på bane av parene. Dette med tid kommer først til uttrykk i forhold til fritidsinteresser. Blant de av informantene som har små barn blir temaet om tid gjerne introdusert på denne måten:

Camilla: Så spør jeg om fritidsinteresser og hobbyer?

Vibeke: *Det er barn!*

Lars: *Ja, nå eller før baby?*

Vibeke: *Ja, nå er det ingenting vi har tid til av sånt der. Men om vi snakker om sånn tidligere så har i alle fall jeg holdt på med en hel haug..*

Eller slik:

Anne: Friluftsliv er jo en sånn grunngreie og så musikk for min del. Jeg spiller piano og har tidligere sunget i kor, og nå er alt det der litt på sånn hold, men..

Bjørn: Ja, ungene tar jo og litt tid.. (...) Jo da, friluftsliv har vært en stor hobby og det er det enda, men tidsmessig så får vi jo ikke brukt så mye tid.. Nå har vi jo to unger som på en måte prøver å følge opp litt på trening og to huskyer.

De informantene som ikke har barn, to par som begge er i utflytterkategorien, bringer tidsaspektet som organiserende prinsipp inn som relevant først i forbindelse med relasjon og måter å balansere arbeid og fritid. Det ene av parene har et yrkesliv hvor arbeid og hobby ligger nært hverandre. For paret som er bosatt i Bergen har han en lederjobb som innebærer en god del reising og arbeid utover kveldene. Han sier om fritidsinteresser: *«Ja, det er jakt og fiske for meg, og det er det lite av i Bergen. Så er det litt sånn fotball og kanskje litt trening, squash og sånt, men det er lite av det også i det siste. Det har litt med jobbsituasjonen å gjøre. Og videre: Altså, jeg jobber såpass mye at jeg har ikke så mye annen tid.»*

Dette er et interessant sitat å se opp i mot det som Richard Sennett (2001) kaller den nye, fleksible kapitalismen. Fleksibel kapitalisme betegner nettopp det nye arbeidsmarkedet som preges av informasjon- og kunnskapsindustri. Kravene som stilles til lønnsinntakere har endret seg i takt med ny teknologi, kunnskapsbaserte bedrifter framvekst og organisasjoners behov. Stadig omorganisering og endring er bedrifters svar på et marked basert på stadig skiftende etterspørsel (Sennett, 2001). Så hva skjer med mennesker i et yrkesliv hvor fleksibilitet er en nøkkelfaktor?

Sennett viser til at overgangen til det postindustrielle, moderne arbeidsliv selvfølgelig er et fremskritt som innebærer større frihet og valgfrihet bort fra klassetilhørighet for enkeltindivider, men at den andre siden av den industrielle kapitalisme som regulert arbeidstid, samme arbeidsgiver livet igjennom og rutiner skapte en kontinuitet, et lineært

arbeidsliv som i dag er erstattet med endring og fragmentering hvor individet selv spiller en viktig rolle og er ansvarlig for utformingen av arbeidet. Dette innebærer ansvarliggjøring, involvering og krav til å levere (Aarseth, 2008) Tiden, eventuelt mangel på den, er en vesentlig her fordi det nye arbeidslivet setter andre krav til hvordan man organiserer arbeidstiden.

5.6.3 Tid knyttet til rom

Det siste av utflytterparene jeg intervjuet og som er bosatt i Stavanger svarer slik de andre parene med småbarn gjør når det kommer til fritidsinteresser, men kommer også inn på temaet når det gjelder arbeidstid. Han forteller:

(...) det er jo veldig arbeidspress i de jobbene her. Du kan jo jobbe veldig mye ekstra utenom arbeidstid og du bør gjøre det også for å være litt à jour. Og det er jo ikke så greit å kombinere med familieliv. Jeg jobber for eksempel opp i mot flere tidssoner også, så hovedkontoret vårt er i Vancouver i Canada som ligger 9 timer bak oss og når jeg går hjem klokka 4 kan det hende jeg må kople meg opp på kvelden for å prate med dem da. Vi har i Brasil også, og det er tre timers forskjell på vinteren og fem timers forskjell på sommeren, så da må du av og til bruke ettermiddagen og kveldene.

Thomas Hylland Eriksen (2001) skriver også om tid i boken "Øyeblikkets tyranni" hvor han forsøker å beskrive tiden vi lever i og hva den gjør med oss som mennesker alene, våre sosiale relasjoner og til (syvende og) sist med samfunnet som helhet. Hylland Eriksen beskriver tiden vi tilbringer på arbeid i kontrast til familietid. Tidligere var man ikke tilgjengelig på samme måte som nå (via mobil og internett) og mens denne fleksibiliteten også forenkler hverdagen og øker friheten i arbeidshverdagen (op. cit.:164) fører det også til at arbeidstiden sklir over i fritiden og tiden med familien. "Familielivet blir et reservelager av tid som kan fylles og tømmes av hva man har av andre aktiviteter" (op.cit:168). Eller som Sennett (2001) beskriver: Hvordan kan langsiktige mål etterstrebnes i et kortvarig samfunn? Den raske tiden i arbeidslivet med krav og tidsfrister kryper inn i det han kaller sakte tid, som familieliv behøver, på en slik måte at familielivet blir preget av tidsklemme mens arbeidstiden, særlig til høyt utdannede med "krevende og forførende jobber" blir gjort fleksibel og spennende (ibid., Aarseth, 2008).

Blant de intervjuene jeg har gjennomført så er det særlig utflytterne som forteller om jobber med stort arbeidspress. Samtlige av parene som har små barn forteller at det meste av fritiden går til barna og at de interessene som opptok dem tidligere er på pause nå i småbarnsfasen. At småbarnsfasen blir sett på som en av de mest travle periodene i livet er ofte referert til ved bruk av begrepet tidsklemme, et begrep som opprinnelig kommer av det engelske *life cycle squeeze* eller livsfaseklemmen (Ellingsæter, 2005:300) *Life cycle squeeze* senere *time squeeze* og livsfaseklemmen var et begrep brukt for å forklare ujevnheten i inntekter og utgifter i de ulike periodene av livet og i Norge gjaldt dette især småbarnsfamilier på 1980-tallet. (ibid). Livsfaseklemme om økonomiske ujevnheter har blitt avløst av det mye omtalte tidsklemmebegrepet som refererer til tid som utilstrekkelig ressurs især for småbarnsfasen, noe som også muligens forteller om at de økonomiske forholdene har endret seg for småbarnsfamilier siden 80-årene (ibid.). Generelt kan man si at den endring i samfunnsstrukturen og organiseringen i det postindustrielle samfunnet hvor kvinnene har kommet ut i lønnet arbeid har bidratt til en forbedring av den økonomiske hverdagen i familien og samtidig skapt en tidskonflikt mellom arbeid og familieliv (Eriksen, 2001, Ellingsæter, 2005, Abrahamsen og Storvik 2002, Aarseth 2008). Nyere forskning på arbeidstid trekker frem viktigheten av å se på familiens *samlede* arbeidstid for å få en oversikt over hvem det er som opplever tidsklemma og undersøkelser tyder på at det er i to-inntektsfamilier hvor mor arbeider i et mannsdominert yrke (da oftere i fulltids stilling) som hovedsakelig er minst fornøyd med kombinasjon av jobb og familie, og hvor kvinner gjerne ønsker å arbeide mindre (Abrahamsen og Storvik, 2002). De jeg har intervjuet er to-karriere par med en høy andel av kvinner som ikke har valgt typiske kvinneyrker. Av 7 intervjuede småbarnsmødre er det kun en av informantene uttrykker ønske om å gå ned i stillingsprosent når jeg spør om hvordan de trives og om de eventuelt ønsker/ser for seg en endring i arbeidssituasjonen. I undersøkelsen har jeg også ønsket å kople spørsmål om kombinasjon av det å være i full jobb med småbarn opp i mot sted for å finne ut om bakgrunn for bostedsvalg har noen sammenheng med problemstillingen/opplevelsen av tidsklemme.

Silje: *Ja, men så ser vi jo det at når vi flytta opp hit så syntes vi at vi fikk så mye tid.*

Arnt: *Ja*

Silje: *I forhold til det vi hadde i Oslo, vi så jo det at det å skulle ha barn og familieliv der nede, så mye tid man brukte på å forflytte seg... hva som var igjen...*

Arnt: *Til og fra jobb ja.*

Silje: *Så akkurat det i forhold til jobb og familie her så har man jo mye bedre tid.. og så er det jo hva man lager det til selv, for at nå synes man kanskje at ikke man har så mye tid fordi at man lager seg jo alltid tid, men i forhold til det vi hadde da, så har vi jo... sant, det var opp kl. 06 og ut halv 7 og tilbake igjen halv 6 (1830) eller noe sånt der, det ble ofte tolv timers dag fordi at du har så lang reisevei. Sånn kunne det jo blitt*

også i Kristiansand, så det er fordelene med jobb her det er det at det er kort reisevei til.. sånn at man her får mer tid til familien. Men man glemmer det litt når man har bodd her en stund.

Arnt: Man gjør det.

Silje: Men det var jo veldig stor forskjell å kunne sitte hjemme å spise middag klokken 16. Det var jo helt.. Da sto du jo før og venta på toget fra der du skulle dra i fra førsteplassen.

Arnt: Og så var det på buss, så var det trikk og..

Silje: Så det var en stor pluss med å komme hit. Selv om det er stort område og sånn her oppe, men akkurat på det punktet så blir det jo lite og mer kompakt her i Alta.

Samtlige av de spurte parene bosatt i Alta bemerket at de nok var heldige med tanke på reisetid til arbeid. Par med små barn vektlegger det at de får mer tid med å være bosatt i Alta enn de mener de hadde gjort i større byer andre steder i landet og ser dette som et viktig fortrinn for bostedet de har valgt. Ellingsæter trekker frem i likhet med eksempelvis Hylland Eriksen (2001) kompleksitet i samtiden og i livsløpet spesielt som en av grunnene til at tiden oppleves som ”for kort”. Hun sier at kompleksiteten i individers livsløp også har en dimensjon av koordineringsproblemer ikke bare i tid men også i rom (Ellingsæter, 2005:309). Tidsklemma omhandler ikke minst koordinering og logistikk av familiemedlemmer til fritidsaktiviteter, barnehage, skole etc. hvor man må planlegge reiseruter og tidsbruk. For mange er lange avstander noe de må forholde seg til i hverdagslivet (ibid.) For ekteparene i Alta fortøner denne dimensjonen seg annerledes. Især innflytterne som har bodd lengre tid i større byer sier at de har bedre tid i nord. Dette kombinert med ”et roligere tempo” i arbeidslivet generelt er kanskje noe av nøkkelen til trivselen blant tilflyttere og innflyttere i etablererfasen i Alta, de har på mange måter flyttet fra en dimensjon av tidsklemmeproblematikken.

5.7 «...det samiske, det finske og det russiske som på en måte møtes her” - Det kulturelle aspektet ved å bo Finnmark»

5.7.1 Innledning

Dette kapittelet setter fokus på Alta kommune som en del av et flerkulturelt fylke. Finnmark fylke grenser til Russland og Finland i øst og kommunen ligger også i det samiske folkets tradisjonelle leveområde, Sápmi, som strekker seg over fire nasjonalstater, Norge, Russland, Finland og Sverige. Når det gjelder den samiske befolkningen i kommunen er dette noe som er vanskelig å fastslå, men en pekepinn kan være at det per oktober 2011 er 234 elever som

har samiskundervisning i altaskolene¹⁸. Kommunens beliggenhet i det samiske området og som møtested mellom ulike folk og kulturer i gjennom historien og frem til i dag kommer til syne under intervjuene når innflytterparene forteller om sitt møte med Alta.

5.7.2 Oppdagelsen av det flerkulturelle Finnmark

Finnmark har gjerne blitt oppfattet som “eksotisk” og “langt borte” av innflytterne selv og av deres familier da valget om å flytte nordover ble tatt. En annen side ved det å flytte nordover er å oppdage det flerkulturelle i Finnmark. Anne som flyttet etter Gjermund fra Sør-Norge har bodd i Alta en god del år allerede. Hun trekker frem dette med å komme nordover til Finnmark som ekstra interessant, nettopp på grunn av at de flerkulturelle sidene ved fylket er så tydelige:

Anne: Så er det... det kulturelle med Finnmark som jeg synes er veldig spennende. Jeg synes Finnmark er en spennende region på grunn av historien. Med det samiske og det finske og det russiske som på en måte møtes her. Folk er veldig vant til at man har en eller annen slektning som snakker samisk eller.. Slegt i Finland eller..

Annes møte med denne siden ved kommunen er noe hun oppdager etter å ha flyttet nordover. På spørsmål om dette var noe de tenkte på før de flyttet til Alta svarer hun videre:

Nei, det var det ikke. Jeg tror mange på Østlandet tenker at jo lengre vekk du kommer (fra byen), jo mer ensartet blir det og jo mindre internasjonalt blir det og jo mindre flerkulturelt blir det vekk fra Oslo eller fra de store byene du kommer. Mens når du kommer hit (Alta) så har man en lang historie med å være flerkulturell.

Dette sitatet har flere interessante momenter ved seg. Annes bakgrunn danner grunnlag for hennes møte med de flerkulturelle sidene ved Finnmark hvor hennes referanserammer fra et annet sted har gitt grunnlag for hennes syn på de kulturelle aspektene ved fylket, nettopp i den kontrasten hun opplever. Halvparten av Norges befolkning er bosatt på Østlandet¹⁹ og de sentrale strøkene er en vekstregion med språklig og kulturell diversitet²⁰ og erfaringen fra

¹⁸ Personlig kommunikasjon, Alta kommune 25.10.2011

¹⁹ Store norske leksikon: <http://snl.no/Østlandet> Hentet: 5.10.2011

²⁰ 28 prosent av befolkningen i Oslo er innvandrere og norskfødte med innvandrereforeldre. SSB: <http://www.ssb.no/innvandring/> Hentet 10.10.11

dette medvirker til at det er lett å tenke seg at dette er unikt for større byer og typiske vekstområder.

Det som kommer frem her er to sett av motsetninger eller binære opposisjoner hvor en bygger på tenkning omkring sentrum og periferi, bygd og by, og en annen er forankret i det flerkulturelle kontra det monokulturelle. I Finnmark kommer du tett på flere kulturer på en annen måte ved at språket og kulturen er rundt deg og hører hjemme i området på lik linje med det norske. Kommunene her er flerspråklige, stedsnavn er gjerne samiske, skilting skjer på flere språk og på butikken veksles det gjerne mellom samisk og norsk. Også Gjermund fant dette med det samiske spennende i det første møtet med denne siden av fylket:

Gjermund: Jeg var også fasinert av.. På folkehøgskolen.. det var ikke på grunn av det samiske at jeg dro til dit for å si det sånn, men vi fikk presentert ganske mye av det samiske, og jeg fikk en fasinasjon av det. Det er mulig det blir en ganske romantisk forestilling av det samiske, det blir nesten en representant for naturen og alt sånn (...)

Etter å ha bodd i Alta og jobbet opp i mot slik tematikk i mange år har de fått et godt innblikk i konfliktene som har utspilt seg i forhold til reindrift og arealkonflikter. Slik har arbeidet deres brakt med seg enda mer kunnskap om dette feltet, mer enn den alminnelige Finnmarking kanskje har. Gjermund sier i forhold til dette:

Den (romantiske forestillingen) har jo på en måte normalisert seg etter 10 år i min jobb, men fremdeles snakkes veldig mye stygt om de på indre strøk og det provoserer meg (...). For så svart/hvitt er det ikke.

Anne: Jeg blir ofte sjokkert over holdningene til samer blant finnmarkinger, så det er ikke det et det er perfekt og man lever sammen i harmoni, men det gjør jo at det er litt spennende.

Dette parets representerer en interessant vinkling av innflytteres opplevelse av å komme til Alta og Sápmi. Ved at de både har erfaringen med å komme nordover med en romantisk eller naivistisk holdning til det kulturelle mangfoldet som er i nord og i kommunen, og samtidig i ettertid har jobbet veldig mye opp i mot nettopp de problemstillingene som stadig er tilbakevendende og som får mye spalteplass i media (arealkonflikter). De har fått innblikk i situasjonene og sitter nå med et slags ”tredimensjonalt” syn på de kulturelle aspektene og

problemstillingene i fylket ved at de er innflyttere, de har opparbeidet seg erfaring ved at de har bodd i kommunen en del år, og har i tillegg et kompetansesynspunkt.

5.7.3 Møtet med det flerkulturelle Alta

For et annet av innflytterparene, Silje og Arnt, fortøner dette seg annerledes. De har begge bakgrunn fra Karasjok og en av beveggrunnene for flyttingen deres til Alta var nærheten til samisk språk og kultur. En viktig grunn til at de valgte å «vende nesa» nordover var nettopp muligheten for at barna skulle få det samiske språket med seg tidlig i livet. Hun forteller:

Noe av grunnen for at vi flytta tilbake igjen til Finnmark er jo fordi at om Arnt bare skal prate samisk med ungene hjemme så blir det for lite, da blir det ikke noe som de lærer ordentlig. Og den samiske barnehagen, selvfølgelig var den viktig for at vi skulle fortsette å bo her. At man kanskje hadde valgt at man bodde en stund en annen plass for at ungene skulle få språket og at de skulle få det mens de var små.

Nærheten til den samiske kulturen og språket for barna er for dette paret altså en vesentlig årsak til valget om å flytte nordover. Ved at de er bosatt utenfor de områdene hvor den samiske kulturen er mest tydelig blir språket en særlig viktig kulturbærer. Paret valgte Alta på bakgrunn av at stedet utmerket seg med å ha både høyskole, gode arbeidsmuligheter og nærheten til samisk språk og kultur. Men ekteparet erfarer etter hvert at Alta ikke svarer til de forventningene de hadde om å flytte til Sápmi.

Arnt sier om kommunen: *De har fått dette (samiske) nå i en barnehage, men til å være den kommunen i landet som underviser flest elever i samisk, så er det veldig stemoderlig behandlet, det samiske språket i Alta Kommune.*

Silje: *Ja. Det mener jeg og. Om det var en ting man reagerte på når man kom hit, så er det, det der... Liksom at alt det samiske skal være så ille.. Den holdningen som du møter når du kommer hit.*

Hun gir et innblikk i hvilke holdninger de møter når det for eksempel gjelder lærebøker til det eldste barnet deres som er begynt på første trinn i grunnskolen:

For eksempel, jeg skulle legge bind på den første boka i høst, det var om begreper eller begrepslæring het den boka.. og så åpner jeg bare på en side. Dette er en bok som er laget av skolen han går på. Det var bilde av en ku. Det sto: kan du tegne en sau til høyre for kua. Så var det flere dyreeksampler med afrikanske dyr. Litt ned på sida så var det bilde av en rein, så sto det kan du tegne en same til høyre!” Hva skal mitt

barn gjøre? Hva skal han tegne for noe? Hva er det slags begrepsundervisning? Så det viser litt av den holdningen som er. For meg er det helt latterlig at det ikke er annerledes opp i mot det samiske, vi er i kjerneområdet her. Og museet, hva er det de viser for noe? Du skal liksom holde det samiske unna. Det er dårlig av kommunen og ikke kunne gå inn i dette.

Paret opplever ikke bare disse holdningene i skolen, men merker også at folk generelt definerer samisk språk og kultur annerledes enn det på norske språket.

”Så må man jobbe ganske mye for å bevare språket, så har man venner her som man går mye i sammen med og så prater man om dette med å velge skole, da sier de ”ja, men han (Arnt) prater jo med dem hjemme, det språket.” Men det handler jo ikke om det, ikke sant? Det handler jo om å kunne bruke det språket også i skolen, at det ikke er et slikt språk som du kun prater med pappaen din, det er faktisk et språk som også du kan lære på. Og ikke fordi at det de sier: ”ja, men da må jo alle ha det”. Men det er ikke det. Det er fordi at Alta ligger der det gjør” (I et samisk område).

Selv om dette paret har flyttet sørfra for å komme nærmere hjemstedet og det samiske språket så er det tydelig at de er skuffet og noe oppgitte over de holdningene de møter i omgivelsene sine her nord. I stedet for å se på det samiske som et negativt element så poengterer hun at utviklingen av Altasamfunnet vil kunne dra nytte av å tenke på at stedet her tross at er tre/flerkulturelt og at det er viktig at man er åpen for andre kulturer, slik det har vært her til alle tider. Hun forteller fra etterutdanningen hun tok i Oslo:

Men jeg tror, sann som når jeg gikk på studiet sørpå og når de underviser i forhold til flerkulturell tilnærming, så er det ”Å ja, når du jobber på Grønland så får du det jo hele tiden”. Men her har du det også, og også i forhold til språk, vi har russere og vi får folk i fra hele nordområdet (...) Om man klarer å gjøre det til noe positivt, at det setter litt preg på byen. At ikke samer blir noen sånne ”koftekledte smålinger”..Men at man bruker det som allerede er her til å ta i mot det som kommer.

5.7.4 To ulike perspektiver

Disse to parenes ulike møter med de sosiokulturelle trekkene og problemstillingene innad i fylket har mange likhetstrekk. Når de kom til kommunen var den kulturelle siden av fylket noe som de så på som en fordel og et gode ved å komme og bosette seg i Alta. For Anne og Gjermund bar møtet med det flerkulturelle Alta og Finnmark med seg en ekstra interesse for stedet. Arnt og Silje flyttet til Alta i Sápmi nettopp for å gi barna nærhet nok til den samiske

kulturen, språket og slekten. Etter at parene kom til Alta og Sápmi har mange av de forestillingene de hadde når de først kom, endret seg. Holdningene de opplever i både den samiske og norske befolkningen, i media og fra kommunen ser de som begrensende på det som burde ha vært utnyttet mer som et fortrinn sett fra et verdimeessig og kulturelt synspunkt. En viktig del av verdier omkring dette vil være å se det Finnmark og Alta naturlig bygger på igjennom de historiske linjene som nettopp er å være et møtested for ulike kulturer. Dette synes å være en viktig verdi og et betydningsfullt bidrag både for å tiltrekke seg innflyttere og til å åpne opp for de ulike og flerkulturelle stedsidentiteter som allerede er tilstede i Alta kommune.

5.8 “Når jeg tenker på naturen her så tenker jeg på luft, åpenhet og plass og du går ikke tur sammen med 50 andre”

5.8.1 Innledning

Dette kapittelet skildrer og analyserer ekteparenes verdsetting av turmuligheter på bostedet. Jeg har i dette kapittelet valgt å la meg inspirere av en fenomenologisk stedstilmårelse og vil vektlegge det sanselige med steder og stedsopplevelser. I dette kapittelet vil jeg argumentere for at de som har flyttet til Alta, og de som flytter tilbake til Alta har det til felles at naturen og bruk av naturen er viktig for dem. Naturen blir sett som en arena for turaktiviteter og også for utfoldelse av en rekke fritidsaktiviteter. I tillegg er naturen noe mer. Nærheten til og bruken av naturområder inngår i en mer eksistensiell konstruksjon og forståelse av både de individuelle, men òg kollektive lokale identitetskategorier. ‘Sense of place’ – eller opplevelse av sted er et av flere motiverende elementer i flyttebeslutninger.

Natur og nærhet til naturen sees som en viktig del av det å være norsk, både av nordmenn selv og av mennesker utenfra. Dette er det skrevet en god del litteratur om og en av de som har trukket frem betydningen naturen har for nordmenn er Marianne Gullestad. Hun er opptatt av hvordan nasjonal kultur kommer til syne igjennom hverdagslige praksiser og hun trekker frem naturen som en kulturell identitetskategori, med sterk symbolverdi i Norge og Skandinavia (Gullestad 1988). Eksempelvis kan man tenke på Tidemand og Gudes nasjonalromantiske skildringer av norsk natur under nasjonsbyggingsprosessen, hvor naturen spilte en sentral rolle som symbolverdi til samhørighet. Gullestad skriver om nordmenns holdninger til å ferdes ute:

Naturen gir opplevelser av skjønnhet, helhet og harmoni. Naturen herder både kropp og sjel. Friluftsliv gir nye krefter. Naturen øver opp selvstendighet og evne til å klare seg i et landskap. Naturen gir likevekt, fred i sinnet og avstand til samfunnets jag og mas. Friluftsliv gir på den ene siden frihet fra samfunnet og på den andre siden gode former for kameratskap. Slik tenker norske menn og kvinner, og dette preger både barneoppdragelse, søndagsturer og ferieliv i primitive hytter. (Gullestad 1988:86)

Polske Nina Witoszek (1998) mener at de tradisjonsrike forhold til landskapet er det som ligger til grunn for blant annet den norske og skandinaviske likhetstankegangen, preget av jordnærhet og rasjonalitet. Denne kulturelle arven preger det norske samfunnsliv, også nordmenns kommunikasjonsmåter og sosiale relasjoner. En av de som har skrevet om dette er Anh Nga Longva (2003) som tolker en tendens hun finner hos nordmenn til å vedsette ekte, tause relasjoner, til det hun mener har opprinnelse i den norske naturbruken, med naturen som modellen for meningsfulle relasjoner Naturen er taus og dermed ekte. Naturen alene ser ut til å kunne tilfredsstille den norske søken etter autenticitet. (op.cit.: 23-25). Naturen spiller altså en sentral rolle i hvordan vi oppfatter oss selv og blir tolket av andre. Gullestad (1988) peker det komplekse meningsinnholdet i naturbegrepet og sier at våre forestillinger om naturen ikke er naturlige, men kulturelle. (op.cit.:83-90). Nordmenns tilknytning til og innflytelse av naturen på den norske måten innebærer altså en kulturell læringsprosess.

5.8.2 Turmuligheter i nærområdet

I følge diagrammet i kapittel 5.4.2 er det tydelig at turmuligheter er en viktig faktor for trivsel på bostedet blant mine informanter. Dette samsvarer med tidligere forskning på bolyst og naturbruk blant familier i Finnmark som Munkejords avhandling fra 2009 viser til. I min undersøkelse kommer det frem at like mange kvinner som menn rangerer turmuligheter høyt som trivselsfaktor og det kommer altså ikke en kjønnsdeling til syne i rangeringen til parene. I avhandlingen fremkommer det at hun har funnet at en del kvinner tar del i det som blir ansett som tradisjonelle, maskuline bruksmåter av naturen for eksempel jakt, fiske og skuter turer. Hun finner også at mennene tar større del i kvinnenens familietilpassede bruksmåte av naturen enn hva som har fremkommet gjennom forskning tidligere (op.cit.:170). Munkejord har i presentasjonen av funn om naturbruk delt deres ulike naturbruksmåter inn i tre kategorier; tomtefaste, nærområdebrukerne og overskriderne for å: «belyse sammenhenger mellom ulike innflyttere, ulike naturbruk og ulike stedsopplevelser» (op.cit.:162). Jeg har ikke funnet det formålstjenlig å gjøre en slik spesifikk inndeling. Mine informanter er småbarnsfamilier og er

dermed i en livsfase som fordrer til å havne i Munkejords kategori *nærområdebrukerne*. Det kan likevel være interessant og merke seg at parene jamt over fremstår som svært opptatte av å bruke området de bor i og ta barna med ut på tur. Dette blir en viktig del av de (kulturelle) sosialiseringprosesser og det er en betydningsfull del av den type erfaringer og kompetanse ungene gis tilgang på. I likhet med Munkejords funn, gjelder dette menn, like mye som kvinner – det er som familie, som fellesskap at de tar i bruk nærområdene. Deres prioritering av turer i naturen vitner om at de, igjennom turliv, konstituerer seg selv som familie gjennom stedsopplevelser.

5.8.3 «Location» og stedsbegrepets utvikling

Ingvild og Ådne som er bosatte i Stavanger har vokst opp på ulik kant av landet, men de har nokså like referanserammer for naturbruk og turliv – kanskje især høst og vinterstid. Begge savner snø og “*ordentlig vinter*” etter at de flyttet. Det å bo i et uvant klima og uten nære turterreng vinterstid gjør at dette, i kombinasjon med et ønske om å komme nærmere familie, bidrar til at de planlegger å flytte om noen få år.

Ådne: Det at ungene vår ikke skal få.. det å gå på ski i hagen etter barnehagen og skolen, det synes jeg de taper på. Så nærhet til forskjellige årstider, vinter, høst, sommer, vår.

Ingvild: Det at vår barndom hadde vinter og.. vi har lyst at de skal ha det samme.

De fysiske rammene omgivelsene setter for aktivitet og bruk av området har for dette paret bidratt med verdier og erfaringer de ser som viktige å føre videre til barna. Denne stedlige *bakgrunnsrammen* går også under begrepet «location». Location som beskrivelse av sted kan svare til det tradisjonelle stedsbegrepet som viser til de ytre, objektive, fysiske og materielle betingelsene som det sosiale og økonomiske liv foregår innenfor (Berg og Dale, 2004: 41). Et slikt stedsbegrep, stedet som fysisk lokalitet, blir også omtalt som *rom som materialstruktur* og «er det som ligger nærmest en folkelig forståelse av romlighet slik den kommer til uttrykk i dagligtale» (Lysgård, 2004:18). De senere tiårs forskningsfokus har hatt en økt interesse for sted og utvikling av teorier om sted, der det fenomenologiske perspektivet har vokst frem som et viktig supplement til eksisterende stedsforståelser. Dette teoritilfanget søker å fokusere på relasjon mellom mennesker og sted, og erfaringer med sted:

(...) how have the enormous changes of the twentieth century impacted on the notion and existence of a 'sense of place'? Do people any longer feel a part of and responsibility to their local area?

Linda McDowell 1999:3

De vestlige samfunn preges i vår tid av raske endringer, økt mobilitet og nye kommunikasjonsmuligheter. Hylland Eriksen (2008) forklarer fenomenet *frakopling* (disembedding) som en dimensjon av globaliseringen. Delokalisering er en del av dette begrepet og henger sammen med at avstand i mange tilfeller har mistet betydning. Dette medfører at sted blir mindre viktig; handling og sted koples fra hverandre.

Større befolkningsgrupper enn tidligere flytter flere ganger i løpet av sitt liv, og av sammensatte grunner. Dette er en utfordring for nærings- og kunnskapsbygging i utkantområder og ”braindrain” er noe man i afrikanske land så vel som i europeiske utkantsområder har hatt økende oppmerksomhet på de siste tiårene. Forskning viser at samtidig som betydningen av det «lokale» minker, viser det seg på mange måter å føre til en økende grad av ivaretaking og oppmerksomhet rundt nettopp det lokale: « (...) there are many signs of a continued, and even intensified sense of locality in many parts of the world» (McDowell, 1999:3). Hylland Eriksen refererer til dette som tilbakekopling eller re-embedding. Prosesser som oppstår som motreaksjoner til global flyt. Eriksen sier om dette: “Globaliseringen er dobbeltsidig og opererer, kan man si, gjennom dialektisk negasjon: Den *krymper* verden ved å gjøre kommunikasjon rask og relativt stedløs, og den *utvider* samtidig verden ved å stimulere erkjennelse av forskjellighet (op.cit.:170). Disse tilnærmede globale prosessene gjør altså sted både mer og mindre betydningsfulle.

Vi ser her at stedsbeskrivelse er utvidet fra begrepet «location». Utviklingen i samfunnet og samfunnsfagene har også bidratt til en ny kulturforståelse, og ‘The Cultural turn’²¹ innen geografi har utvidet horisonten for stedsbeskrivelser hvor «sense of place» – begrepet fyller ut de rent materielle stedsbeskrivelsene og vektlegger «den indre, opplevelsesmessige dimensjonen ved et sted» (Berg og Dale 2004:43). Begrepet legger altså andre beskrivelser til grunn enn de rent fysiske. Relasjonen mellom menneske og sted er sentral for denne stedsbeskrivelsen og man kan si at stedsteori har utviklet seg til å sette individet mer i fokus (op.cit.:42). Om man går tilbake til sitatet fra Ådne og Ingvild kan man ane at de rammene de refererer til som viktige for sine barn både inneholder en fysisk beskrivelse «location», «sense of place», i form av deres subjektive oppfatning av stedet og det de vektlegger, og man kan se at de verdien de ønsker å føre videre i utgangspunktet er noe som ble skapt i deres oppvekst

²¹ ‘The Cultural Turn’, eller den kulturelle vendingen innen samfunnsfagene innebærer

som et samspill mellom dem selv og omgivelsene. «Locale» er en måte å forstå sted på som kontekstualiserer menneskenes stedsopplevelser, og forener dermed de to begrepene. «Sense of place»- begrepet har blitt kritisert på grunn av dets vektlegging av subjektive beskrivelser og slik sett være for agentfokuset. «Locale» vektlegger samspillet mellom mennesker og sted som gjensidig skapende. Begrepet er hentet fra Anthony Giddens som en karakteristikk av et sted som en møteplass i tid og rom hvor den romlige dimensjonen forstås ut i fra anvendelse og praksis (Jørgensen 2009, Berg og Dale, 2004:43-44). Nyere teoretisering og forskning om sted tar altså i betraktning alle disse tre dimensjonene; materialitet, praksis og opplevelse for forståelse av sted, og stedstilknytning (op.cit.:45-46).

5.8.4 Turmuligheter og friluftsliv er viktig

For å gå tilbake til undersøkelsen og ekteparenes beskrivelse av Alta som sted og tursted fremstår dette i motsetning til Munkejords funn som en viktig grunn for valget om å bosette seg i kommunen. I avhandlingen fra 2009 sier hun: «Det er ingen som forteller at de valgte å flytte til Vadsø eller Havøysund kun på grunn av friluftsmuligheter eller landskap som sådan (...)» (op.cit.:168). Når det kommer til flyttevalg kan man si at materialet fra Alta er ulikt fra det i Vadsø og Havøysund. Hun sier videre:

Om friluftsmulighetene i Finnmark ikke oppgis å ha vært en motivasjon for å flytte til regionen, utgjør likevel forskjellige praksiser rettet mot naturen en viktig dimensjon ved både nærområdebrukerne og overskridernes trivsel i både Vadsø og Havøysund, uansett kjønn. Naturen som estetisk ramme omkring ens hverdagsliv inngår videre som en sentral komponent i mange av mine informanternes stedsopplevelser – uavhengig av hvor lite eller hvor mye man ferdes i naturen.

For trivselen i hverdagen oppgir informantene likevel naturen likevel som viktig, men dette trenger ikke nødvendigvis bestå i en utstrakt naturbruk, det kan like gjerne være å nyte naturen fra vinduet. Naturen presenteres som «estetisk ramme omkring deres hverdagsliv, men at konkrete aktiviteter ute i naturen ikke defineres som nødvendige for å oppleve naturen» (op.cit.:164).

For mange av parene jeg intervjuet var nettopp turmulighetene og naturen en av nøkkelfaktorene til flytting og ikke minst for videre bosetting:

Arne: Det er klart! Nu er jo jeg fra vidda. Så jeg er jo vant til å gå på tur.. Starte hjemmefra og rett på tur med skuteran (...)

Silje: (...) Men det er jo fordi at du er vant til å kjøre hjemmefra.. Ellers så er det jo mange turmuligheter..

Arne: Ja, vi har skiløype rett over veien. Det er turmulighetene som er grunnen til at vi bor her, det i tillegg til jobb.

Arne og Silje som begge har bakgrunn fra Finnmark, men som er innflyttere til Alta sier at turmulighetene er en av grunnene til at de har valgt å bosette seg i kommunen. De trekker også frem nærheten til turløyper og også variasjonsbredden i muligheter for fine turopplevelser. Flere av innflytterne fremhever disse fordelene med bostedet:

Camilla: Er turmuligheter viktig på bostedet?

Gjermund: Ja, det er veldig viktig

Anne: Ja, og det at det er så variert. Vi har drevet både med kanopadling på elv og ja, det med telemark og litt sånn småviltjakt og.. Mye forskjellig slags turer.. mye bortoverurer på ski og..

Gjermund: Ja, det er veldig variert.

Camilla: Er det en viktig grunn til at dere bor her?

Gjermund: Ja, det er det.

Anne: Og også det med turer i hverdagen, at du kan liksom bare stikke opp her veldig nært.

Gjermund: Ja, bare det å kunne bo her, slippe å ta bikkjene med i bil for å dra og trene liksom. Du tjener jo masse tid på det. Om du skal kjøre et kvarter hver vei så går det gjerne en halvtime/tre kvarter ekstra i en ellers ganske så travel hverdag.

Anne: Nei, og da kanskje ikke det blir..

Navn 3: Nei, da blir det jo ikke noe tur.

Begge disse innflytterparene har valgt bosted på bakgrunn av stedets beliggenhet for å kunne bruke fritiden til blant annet turvirksomhet. Men ikke bare innflytterne verdsetter denne siden ved kommunen. Også tilbakeflytterne oppgir turmuligheter og det at det er lett tilgjengelig som en vesentlig grunn for bosetting. Flere ektepar har hytte som ligger slik til at de gjerne tilbringer helger og fridager der, noe flere poengterer bidrar til god livskvalitet i hverdagen med full jobb og små barn.

Naturbruk fremstår som en svært viktig del av ekteparenes prioritering med å velge Alta som bosted og dette strider med det Munkejord har funnet i materialet fra Havøysund og Vadsø. Det kan være ulike grunner til dette. En mulig grunn kan nettopp ha med stedets «location» å gjøre. Alta er kjent for å ha et typisk innlandsklima med lite nedbør og er mindre værhardt og slik sett er områdene mer tilgjengelig året rundt. Også de mange ulike mulighetene for et

varierte turliv som favner de fleste, kan muligens ligge til grunn for funnene. Kommunen arrangerer også ulike aktiviteter som et ledd i sin satsning på bedre folkehelse gjennom økt fysisk aktivitet. Her kan nevnes Ti – toppersturen, Byløypa på vinterstid. De har også fått godkjent Alta som sykkelby. Hvert år arrangeres Miljøuka, som i tillegg til ulike tilbud hvert år, består av tre-toppers turen som er gjennomførbar for barn ned i barnehagealder. Flere av parene trekker fram disse arrangementene som veldig positive for trivselen. Turene er i også veldig populære og over 28.183 registreringer ble gjort i toppbøkene i 2011²². Kanskje er det slik at disse initiativene for folkehelse og trivsel, eller bolystiltak, som gjennomføres med stor popularitet bidrar til økt turlyst i befolkningen?

At stedsopplevelsen i forhold til natur og friluftsliv på andre steder i Finnmark er ulik den jeg finner i materialet mitt fra Alta kan også tolkes ut i fra begrepet «locale». Ved å se på sted som en møteplass mellom individ, romlig dimensjon og sosiomaterielle forhold ser man sammenhenger mellom sted og menneskene som lever der. Strukturer, naturforhold og mennesker skaper sted og bidrar også til en kollektiv stedstilknytning; stedet er intersubjektivt konstituert (Berg og Dale, 2004:44, Jørgensen, 2009). Dersom turliv er noe kommunen og omgivelsene som sosiomaterielt handlingsrom medvirker til, kan denne ”turlivkulturen” ses som en del av den intersubjektive identitetsskapingen som oppstår lokalt mellom stedet og menneskene som bor der.

5.8.5 Sted og identitet

Natur er viktig for turopplevelser for parene, men intervjuene forteller i tillegg om natur som en bakgrunnsramme for dagliglivet. Informantene kommer ofte inn på det nordnorske landskapet som et viktig element i avgjørelsen av flyttevalg og bosted. For June og Arvid i kapittel 5.2.1 som flyttet til Bodø var landskapet og naturen i nord en viktig faktor for avgjørelsen av hvor de ønsket å bosette seg etter utdannelsen og et år i storbyen «(...) *jeg tror det er en av grunnene til at vi har valgt å bosette oss utenfor Bodø sentrum. Vi er vant til å ha plass og albuerom*». Samtlige av ny-innflytterne forteller om at landskapet og naturen var en viktig faktor for valget om å reise nordover. Vibeke som hadde arbeidet et år i Båtsfjord da

²² <http://www.alta.kommune.no/alta-10-toppers-vinnerne-er-trukket.4785052-111518.html> Hentet: 18.11.2011

hun var yngre ble såpass fascinert av lyset og landskapet på finnmarkskysten at hun stadig lengtet tilbake. Hun gir innblikk i inntrykkene hun sitter igjen med fra naturen der:

Det var det fantastiske lyset som var i Båtsfjord, bare heilt ekstremt (...) Det å komme til Båtsfjord, at det ikke var trær, det var så lite grønt. Jeg kom dit i begynnelsen av august og det så ut som når det var oktober hjemme.. Og det landskapet, med bare fjell og lyng og.. (...) Det er så utrolig fine farger i fjellet der! Og så lyset og havet i tillegg.. Det var jo helt annerledes enn noe jeg hadde vært bort i. Og det at du kan kjøre i fra Båtsfjord.. og hva er det? 10 mil – 13 mil.. før du kjem til noe bebyggelse igjen, sant, for det er jo virkelig, sånn: Båtsfjord, og så er det Tana som er neste plass det er hus liksom! Og på Vestlandet.. du har jo tettsteder, men det er bebygde hele veien.

Anne og Gjermund, et av de andre innflytterparene, snakker om en slags dragning mot nord, en interesse for nordområdene og kontrastfylte landskap:

Camilla: Kan du beskrive dette nærmere?

Gjermund: *Der jeg kommer fra er det litt sånn kjedelig synes jeg. Men altså, jeg ser jo nå når jeg reiser hjem at der er jo mye flott der også, men det er vel kontrasten mellom lys og mørke, sommer og vinter (...)*

Både utflytterne i Bodø og innflytterparene beskrevet ovenfor er opptatte av landskapet og naturen som noe de har rundt seg i hverdagen og lever i. Utflytterne relaterer til landskapet de har valgt å flytte til basert på det de har vært vant med fra hjemplassen og som de savnet når de bodde eller fortsatt bor et annet sted. Ny-innflytterne snakker om landskapet som blant annet spennende ut i fra at det er en kontrast til det de selv har vokst opp med. Hilde og Espen som er bosatt på Vestlandet snakker om naturen og hva den byr på der de er bosatt kontra i hans hjemtrakter:

Hilde: *Men det er jo fiskemuligheter i Bergen også. Sjøfiske er jo ikke noe problem.*

Espen: *Du kan dra på sjøen å fiske i Bergen, det har du rett i. Det er rett ut til havet, det er ikke langt, men det er klart det er ikke det samme som å fiske kveite i Altafjorden eller fiske sei å fylle opp ei balje. Fordi får ikke så mye.*

Beskrivelser av naturen som raus og åpen er noe som går igjen i intervjuene, også blant tilbakeflytterne. Lisbet som studerte i Haugesund forteller hvordan hun opplever naturen hjemme i forhold til på studiestedet:

Lisbeth: Ja, her (Alta) er det luft, her er det åpent. Vi slipper å vasse i denne halvannen meter høye lyngen. Og så har vi elva her og vi har sjøen. Jeg vet ikke, men jeg er veldig glad i den åpne naturen, altså, hvis vi drar på fjellet så har ikke vi nå granskog som er så tett at du ikke ser noe. Når jeg tenker på naturen her så tenker jeg på luft og åpenhet og plass og du går ikke tur sammen med 50 andre. Ja, og så var det veldig vått der. Man måtte ha paraply eller regnklær.

Naturen fremstår også av disse sitatene som en viktig del av det å vokse opp i - og det å leve i nord. Landskapet kan tolkes som en identitetsskaper i form av «sense of place»- begrepet. Opplevelsene av naturen som raus og åpen i nord er noe som menneskene tar med seg til nye steder og som er en viktig del av det og både være fra, og det å bo i nord. Friluftslivet som de sosiomaterielle rammene åpner for er en praksis som mennesker fra Alta ser ut til å savne når de er bosatt andre steder.

I følge Berg og Dale (2004) kan mennesker identifisere seg *med* et sted, *mot* et sted eller *la være* å identifisere seg med et sted (ibid.:53). Mennesker som identifiserer seg med et sted gjør dette på bakgrunn av følelser av stedet som hjemme, enten fordi et er hjemsted, eller fordi man føler man hører hjemme i eller på stedet (ibid.). Å identifisere seg mot et sted innebærer nettopp kontraster mellom det man føler er sin egen identitet og stedet, samt det dette representerer. Å la være å identifisere seg med et sted, kan høre sammen med blant annet likegyldighet (man vet man skal flytte om kort tid) eller fremmedhet (ibid.). Rudie (2008) beskriver hvordan stedets romlige dimensjoner (dette kan eksempelvis være topografiske forhold, byplanmessige egenskaper, arkitektur) utgjør en viktig del av den menneskelige erfaringen. Hun sier om dette: «Romlige erfaringer setter seg så dypt i bevisstheten at de blir til natur ut i fra en instinktiv og udiskutabel forståelse av verden» (ibid.:83). Ut i fra dette kan man se at parenes søken etter det nordlige landskapet ikke bare dreier seg om det ytre landskap i form av den arktiske naturen, men også der denne utgjør det indre landskapet som en del av deres identitetsprosjekt, hvor dette skjer enten *med* eller *mot* et sted. Dette utvider altså stedsforståelsen- og opplevelsen i betydningen «sense of place», til å vise hvordan landskap bidrar til å konstituere et «sense of self.»

Ingrid Rudie (2008) vektlegger slik vi har sett skapelsen av personlighet og identitet i omgivelsene. Du blir en person – og formes gjennom relasjoner, og ikke bare gjennom relasjoner til andre mennesker, men også gjennom relasjoner til steder og gjennom stedsspesifikke praksiser.

5.8.6 Sammendrag

Dette kapittelet har analysert stedbegrepets mange dimensjoner opp i mot ekteparenes ulike naturbruk-praksiser (praksiser rettet mot naturen). Jeg har videre trukket linjer fra materialet til Munkejord (2009) og funnet både ulikheter og likheter sammenliknet med den forskningen hun har foretatt i Vadsø og Havøysund. Munkejord fant i sin undersøkelse at menneskene ikke hadde tur liv og natur som flyttemotiver, men derimot at naturen var viktig for hverdagstrivselen, ikke nødvendigvis ut i fra bruk av naturen, men like gjerne som en estetisk ramme rundt hverdagslivet. Naturen fremstår for ekteparene jeg har snakket med som en betydelig bakgrunn for at flyttevalget falt på Alta slik at her spriker funnene mellom de ulike bostedene. Når det gjelder naturen som en bidragsyter til hverdagstrivselen i gjennom naturbruk eller som en slags estetisk ramme i form av omgivelser så stemmer dette godt overens med mine funn. Den ulikheten jeg kan peke på i forhold til dette er at naturbruk fremstår for ekteparene, og for familielivet til parene bosatt i Alta som viktig for trivselen. Friluftslivet, de varierte mulighetene både for fine turer i nærmiljøet og langturer fremstår som en vesentlig del av det å komme til, bosette seg samt å leve det gode familielivet for disse parene.

Jeg har i dette kapittelet drøftet materialet opp i mot stedsteori og jeg har diskutert begrepene «Location», «Sense of place» og «Locale» som nyttige analytiske verktøy for å forstå mennesker, steder og den gjensidige påvirkningen. Dette teoritilfanget bidrar med en analytisk innfallsvinkel til «turkulturen» som kommer til uttrykk i materialet. Jeg har også redegjort for hvordan mennesker «blir en person» gjennom erfaringer i en romlig- og sosial kontekst (Rudie, 2008). Og vi har sett hvordan familiene konstituerer seg selv *som familie* igjennom turliv og stedsopplevelser. At dette materialet er ulikt fra andre steder og undersøkelser i fylket kan blant annet begrunnes i metodiske ulikheter, stedsspesifikke forskjeller, og at både klasse- og etnisitetstilhørighet gjør at man bruker naturen forskjellig.

6.0 OPPSUMMERING OG AVSLUTTENDE KOMMENTARER

6.1 Innledning

I Denne studien har målet vært å undersøke hvilke hensyn og verdier som ligger bak bostedsvalg i etablererfasen. Denne problemstillingen har vært undersøkt med intervju av ni unge par som enten er utflyttere, tilbakeflyttere eller ny-innflyttere til Alta kommune. Med disse ni par som utgangspunkt gir denne masteroppgaven et bidrag til flytteforskningsfeltet med et rikt materiale av «parvise fellesintervju» og av deres bostedsfortellinger fra tre ulike ståsted. I dette siste og avsluttende kapittelet vil jeg gi en oppsummering av disse funnene.

6.2 Empiriske funn

*Utflytter*fortellingene viser at utflytteren har reist ut for å ta en utdanning som ikke er tilgjengelig i hjemkommunen. Over halvparten av alle registrerte flyttinger her til lands skjer i alderen 15-35 år og flertallet flytter i tillegg ut av hjemkommunen mens de er i 20-årenene (ibid.:81). Å flytte for å ta utdanning er dermed nokså vanlig i Norge. Et av parene traff hverandre på studiestedet og bostedsvalget til må sees som en kombinasjon av karriereønsker og samlivsinngåelse. For utflytterne er relevant arbeid utslagsgivende for deres nåværende bostedsvalg. Arbeid er derfor en viktig prioritet for disse parene og for familien som helhet. Vi ser også at bostedsvalg i etablererfasen er reversible, dette blir i mitt materiale tydelig etter tilkomst av barn. Alle parene nevner at de har gjort seg opp en mening om flytting nærmere foreldre/familie når det (eventuelt) kommer barn til, eller før disse blir i skolealder. Flytting nærmere familie – å gjøre om flyttevalget, viser en annen side av kompleksiteten i bostedsvalg. Et teoretisk funn kan sies å være knyttet dette og til begrepene «sense of place» og «sense of self». Å flytte nærmere familie, handler om identifisering til et sted som hjemme – igjennom de sosiale båndene de har på stedet (Berg, 2004), det handler om en gjenkopling til familie, som både er praktisk rettet med barnepass og bidrar til det stedet oppleves som i form av begrepet «sense of place» og emosjonelt rettet i form av identitetsskappingsprosesser og begrep om «sense of self».

Tilbakeflytterne har også alle flyttet bort for å ta sin utdanning, men har etter at de var ferdige kommet tilbake til hjemkommunen. Det interessante med disse parene er at de alle deler hjemstedsbakgrunn og at de møtte hverandre i forkant av utreise. I kontrast til utflytterparene

ser vi da tydelig at bostedsvalg naturlig blir influert av partnervalg og deres hjemsted. Tilbakeflytterne er ikke i samme grad som utflytterne karrieredrevet. De velger ut i fra en rekke verdier «på samme nivå»: Jobbtilbudet er «godt nok» for å kunne høste av andre verdier slik som tilgang på familie til barnepass (alle disse ekteparene har fått barn), familie, kjæreste og nettverk, eller sosiale relasjoner. De relaterer alle sitt bostedsvalg til det som Berg (2009) beskriver som ulike dimensjoner av *hjemme* i sterkere grad enn de andre kategoriene.

Innflytterne i denne oppgaven er par som har flyttet til feltkommunen etter endt utdanning og innflyttere har som regel lengere utdanning enn lokalbefolkningen ellers (Grimsrud og Sørli, 2009: 100). Innflytterne har alle her en høyere utdanning på over fire år. Hos to av parene har den ene flyttet til kommunen på et senere tidspunkt enn hovedinformanten. Det er i alle tilfeller jobbtilbudet som trakk den ene av de til Alta. Kommunen blir samtidig valgt ut fra en rekke kriterier som parene samlet sett er enige om. Et interessant punkt i denne gruppen av par er at samtlige har kjennskap til kommunen eller fylket fra tidligere. Hos et av parene ble Øytun Folkehøgskole som ligger i Alta en viktig innfallsport til senere flytting til kommunen. For Vibeke fra Vestlandet var det Finnmark *fylke* som var attraktivt på bakgrunn av tidligere bostedserfaringer da hun var yngre. Det tredje ekteparet ønsket også å komme til Finnmark, Alta ble også her foretrukket i Finnmarkssammenheng, på grunn av at stedet hadde å tilby ut i fra dette og andre kriterier som valgene ble basert på. Det er imidlertid det spennende jobbtilbudet og deres interesser, hvor den arktiske naturen spiller en viktig rolle, som er utslagsgivende for innflytterne.

6.2.1 Tilpasninger og hensyn

Et viktig poeng ved beskrivelsene til alle parene er kompleksiteten i avgjørelsene rundt deres beslutning ved valg av bosted. Tidlig i etablererfasen ser vi at bostedsvalg er basert på noe ulike grunnlag, hvor utdanningsvalg og jobbtilbud spiller en viktig rolle for mange. Etter hvert som barn kommer inn i bildet er det rom for endring i forhold til bostedsvalget de tok etter endt utdanning. Ekteparene har alle en høyere utdanning på tre år eller mer, hos ett av ekteparene er hun for tiden arbeidsledig, mens de andre parene kan kategoriseres som to-karrierepar ut i fra Aarseths (2008) analyse av ni urbane par. Hennes utgreiing om en «parmessig» tilpasning til hverandre når det gjelder arbeidsliv og karriere i kombinasjon med familieliv, stemmer overens med mitt innsamlede empiriske materiale. Vi kan altså si at

forhandlinger og løsninger angående tilpassing til partneren og «familieprosjektet», også gjelder flytting- og bostedsvalg.

Undersøkelsen viser at særlig innflytterne bidrar med et rikt materiale å jobbe ut ifra. Deres avgjørelser fremstår som reflekterte og velfunderte. De består også av en rekke avgrensninger (Munkejord, 2008). I den følgende gjennomgangen vil jeg gi en oppsummering og gjennomgang av det som kan betegnes som nettopp slike avgrensninger og også verdier og til bolyst som tas med i valg av bosted for både, utflyttere, tilbakeflyttere og innflyttere.

6.2.2 Bostedsvalg basert på økonomiske insentiver

De positive ordningene for privatøkonomi som innbyggere i tiltakssonene er gjenstand for ble beskrevet i kapittel 5.5. Her fremkommer det at hverken tilbakeflyttere, innflyttere eller utflyttere i beslutningsprosessen vektla nedskrivningen av studielånet tyngre enn noen av de andre motivene. Hoved informantene som har bostedsbakgrunn i fra Finnmark vet om ordningen. For tilbakeflytternes del beskriver de ordningen som en «bonus» ved å være bosatt her, framfor en ordning som hadde ført til hjemflytting i seg selv. For utflytterne, som også har god kunnskap om fordelene, er det et viktig poeng at lønnsforskjellen i byene i Sør-Norge utjamner den økonomiske gevinsten innbyggerne i tiltakssonen har, samt at de opplever at det er vanskelige jobbmuligheter i forhold til deres utdannelse i Alta, og av en slik grunn drar fordeler av å bo på større steder med flere muligheter. Innflytterne er kanskje den gruppen som i størst grad har tatt med studielånsnedskrivningen inn i beslutningen om bosted, men de beskriver den også som et gode og at den var med på å gjøre «Alta attraktivt» ut i fra en rekke krav eller momenter ved stedet de skulle velge ut. Innflytterne forteller også om høye reiseutgifter for å besøke familie og slektninger sørpå, og at det økonomiske tilskuddet blir som «et reisebudsjett». Ordningen virker dermed muligens positivt inn på flyttebeslutninger som er «på vippen» mellom noen alternativer. Og den kan muligens også sies å ha en stabiliserende effekt på bostedsvalget til mennesker som har flyttet til kommunen og trives.

6.2.3 Bostedsvalg basert på bedre tid

En annen tematikk som viser seg viktig er diskusjoner om tiden. I kapittel 5.6 blir ekteparenes opplevelse av fritid og arbeidstid analysert i forhold til aktuell teori om nye krav til

menneskelelige ressurser i det post-industrielle arbeidslivet. Om bostedsvalgene til disse parene sett i et slikt lys fremkommer det for det første at arbeidslivet i nord betegnes som *i «et roligere tempo»*. Utflytterne forteller i større grad om et arbeidspress, som «spiser av» annen tid med familie. Hylland Eriksen (2008) og Sennett (2001) beskriver dette som et generelt kjennetegn med arbeidslivet slik det er i dag. Tidsklemme er et kjent begrep, særlig for småbarnsforeldre hvor begge jobber fullt, som utgjør en stor gruppe blant mine informanter. Ellingsæter (2005) sier at den romlige dimensjonen, her gjennom koordineringsproblemer og avstander, påvirker tid og opplevelsen av tidsklemma (op.cit.: 310). Innenfor denne tematikken angående tid er det interessant å se på ny-innflytternes perspektiver. De forteller om kontrasten i tiden slik den oppleves, fra andre steder de har bodd. Nære avstander mellom arbeidssted og barnehage sees som en veldig viktig verdi på bostedet for disse parene. Dette det frigjør tid til å være sammen med familie og de opplever å *«sitte og spise middag klokka 16»*. Tid som det fremkommer her sees som en viktig verdi for valg av bosted, både ved at det er større rom for forhandlinger om eksempelvis egentid, ved at arbeidslivet er roligere, og også på grunn av kortere avstander på stedet, mellom fritidsaktiviteter, jobb, skole og barnehage.

6.2.4 Bostedsvalg basert på kulturell tilhørighet

Et annet sentralt tema i analysen er det kulturelle aspektet som er til stede i Finnmark. I kapittel 5.7. møter vi to par som på hver sin måte har kommet til et godt kjennskap med disse sidene av kommunen. Deres ulike fortellinger bidrar med et innsyn i hvordan utflyttere med «utenfra blikket» kan bidra med et nyansert bilde av kommuner som bo- og oppvekststed, hvor også sentrale og viktige temaer kan bli belyst. Det ene innflytterparet fra Østlandet ser på denne siden ved kommunen og fylket som noe som bidrar til å gjøre det ekstra interessant og spennende sted å bo. De har etter at de kom hit også jobbet innenfor et fagområde hvor de kommer inn på problemstillinger knyttet til dette. Det andre paret har samisk tilknytning og flyttet ikke bare til Alta, men til Sàpmi, for på denne måten å komme nærmere den samiske kulturen og det samiske språket. Men måten dette blir ivaretatt av kommunen svarer ikke til forventingen de hadde. Man kan si her at inkludering og de sosiale sidene ved trivsel ikke bare blir et spørsmål om det Skjeggedal (2000) refererer til som en for mellommenneskelig privat tilrettelegging, men også noe som kan planlegges i de materielle stedsegenskaper (ibid.) Et sentralt poeng som må trekkes frem er kommunens behov for å favne bredere og bli mer inkluderende ved å spille bredere på sin stedsidentitet som et viktig samisk område.

6.2.5 Bostedsvalg basert på natur og friluftsliv

Kapittel 5.8 analyserer en trivselsfaktor på bostedet som nær sagt alle ekteparene vektlegger; turmuligheter i nærmiljøet. Intervjuene jeg har foretatt med utgangspunkt i Alta vitner om andre typer av funn angående dette temaet en det eksempelvis Munkejord (2008) fant i Havøysund og Vadsø. Dette kan bero på ulike faktorer. Ut i fra stedsteoretiske begreper som «location», «sense of place» og «locale», fremkommer det at klimatiske og geografiske forhold, planlegging og tilrettelegging fra kommunens side, sammen med innbyggerne bidrar til det som kan analyseres som en intersubjektiv oppfattelse av stedet som et tursted. Noe som kan sees som et godt eksempel på den gjensidige skapelsen av sted og stedsmyter, og at stedet tiltrekker seg mennesker med like interesser slik som turinteresserte ny-innflytterne. Naturen ser vi også er viktig på en annen måte; naturbruken som praksis og landskap som «erfaringsrom» (Rudie, 2008) kan sees som konstituerende for individer alene og for familien, igjennom felles meningsfylte, gode opplevelser.

6.3 Avslutning

Vi ser tydelig at steders attraktivitet måles opp i mot en rekke faktorer for parene i denne livsfasen. Hvilke faktorer som blir prioritert avhenger først og fremst av livsfase, av utdanning og også av tilpasning til hverandre som ektepar. Et viktig poeng å understreke er den kompleksitet som ligger til grunn for bostedsvalgene i dette materialet. Forhandlinger og tilpasninger for å ivareta individuelle og kollektive/familiære behov ligger til grunn for de verdivalg man prioriterer. Avgjørelser opp i mot bostedsvalg tas ikke alene, men i det fellesskapet som familien representerer.

I kapittel 5.2.så vi at familie og nettverk, jobbmuligheter og turmuligheter scoret høyest blant informantene i denne undersøkelsen. Flyforbindelsene nevnes av informantene, særlig de som er innflyttere som svært viktige for å kunne ha en lett reisevei både for å få besøk av familie sørfra men også for enkelt kunne ta barna med seg å besøke foreldre i sør som Vibeke fra Vestlandet sier: *«følelsen av at det er overkommelig å komme seg på besøk»*. Mobilitetens konsekvens for flerstedstilknytning blir trukket fram av Munkejord og Olsen (2011) hvor et antropologisk, relasjonelt stedsperspektiv blir benyttet for å vise hvordan mulighetene og tilgjengeligheten som finnes i dag for kommunikasjon og reising bidrar til å gjøre steder i distriktet mer attraktive. Dette sier de er med på å skape trivsel særlig for småbarnsforeldre, med familie bosatt andre steder.

6.3.1 Individuelle og kollektive prioriteringer

Problemstillingen for denne oppgaven har vært: Hvilke hensyn og verdier ligger bak bostedsvalg i etablererfasen. Funnene i denne undersøkelsen viser at Alta kommunes strategiarbeid er viktig for å sikre bolyst: de danner blant annet grunnlag for de materielle stedsegenskapene som er viktige faktorer mennesker i etablererfasen baserer bostedsvalg ut i fra. Dette gjelder både med hensyn til tilrettelegging for kompetansesarbeidsplasser med gode vilkår, god barnehagedekning, naturopplevelser, kultur- og fritidstilbud, bolig og gode kommunikasjoner som er eksempler på hva som bidrar til å gjøre stedet attraktivt for både nyinnflyttere, tilbakeflyttere og utflyttere i denne livsfasen.

Analysen av intervju med ekteparene viser at verdivalg angående bosted for mennesker i denne livsfasen er preget av både individuelle og kollektive prioriteringer. Dagens småbarnsfamilie består gjerne av to-karrierepar som ønsker både å ha interessante jobber, samtidig som de setter familieverdier som tid og samvær høyt. Når det kommer til valg av bosted ser vi at de individuelle behovene dreier seg om karriere og egne ambisjoner. Disse blir veid inn sammen med kollektive hensyn som omhandler familien eller paret som helhet. Paret prioriterer gjerne den ene som har fått det gode jobbtilbudet. Felleskapet som forhandlingene og verdivalgene er en del av, er derfor viktig å få frem. Intervju med ektepar slik som denne undersøkelsen bygger på bringer frem konteksten bostedsvalg foretas i. Materialet speiler og frembringer hvor komplekse en families avgjørelser om bostedsvalg er.

LITTERATURLISTE

- Abrahamsen, Bente og Storvik, Aagot E. (2002) Hvem opplever tidsklemma? Barne-familiens lønnsarbeid og foreldrenes yrke. I *Søkelys på arbeidsmarkedet*, Årgang 19, s. 233-243
- Berg, Nina G og Dale, Britt (2004): Sted – begreper og teorier. I: Berg, Nina G. et al. (red.) *Mennesker, steder og regionale endringer*. Trondhjem. Tapir Akademiske Forlag.
- Berg, Nina G. (2004) Bostedsvalg – et spørsmål om sted, mobilitet, bygd og by og hjem(me). I: Berg, Nina G. et al. (red.) *Mennesker og steder i samspill: Festskrift til Britt Dale*. Trondhjem. Tapir Akademiske Forlag.
- Brinkmann, Svend og Tanggaard, Lene (2010): *Kvalitative metoder*. København. Hans Reizels Forlag.
- Brox, Ottar (1980): Mot et konsolidert busettingsmønster? I: *Tidsskrift for samfunnsforskning*. Bind 21.s. 227-244.
- Brox, Ottar (1984) *Nord-Norge fra Allmenning til koloni*. Tromsø. Universitetsforlaget.
- Brun Norbye, Anne-Katrine (2001) Forpliktelse og følelser: Om slekt, familie og familiebedrifter. I Howell, Signe og Melhuus, Marit (red.) *Blod- tykkere enn vann? Betydninger av slektskap i Norge*. Bergen. Fagbokforlaget.
- Eikeland, Sveinung (1991) Kva fortel livsløpanalysar om utviklingsproblema på Finnmarkskysten? I: *Tidsskrift for samfunnsforskning*. Årgang 32, s.229-248.
- Flemmen, Anne Britt og Kramvig, Britt (2008): Møter:sammenstøt av verdier i samisk-norske hverdagsliv. I: Leirvik, Oddbjørn og Røthing, Åse (red.):*Verdier*. Oslo. Universitetsforlaget.
- Ellingsæter, Anne Lise (2005) «Tidsklemme» - metafor for vår tid. I *Tidsskrift for samfunnsforskning*. Nr. 03. s. 299-328.
- Eriksen, Thomas Hylland (2001): *Øyeblikkets tyranni: rask og langsom tid i informasjonssamfunnet*. Oslo. Aschehoug.
- Eriksen, Thomas Hylland (2008): *Globalisering. Åtte nøkkelbegreper*. Oslo. Universitetsforlaget.
- Fosso, Eli Janette (2004) Unges flytting – et spørsmål om identitet og myter om marginale og sentrale steder? I: Berg, Nina G. et al. (red.) *Mennesker, steder og regionale endringer*. Trondhjem. Tapir Akademiske Forlag.
- Grimsrud, Gro Marit og Sørli Kjetil (2004): Flytting og bosetting, jobb og pendling I: Berg, Nina G. et al. (red.) *Mennesker, steder og regionale endringer*. Trondheim. Tapir Akademisk Forlag.
- Gullestad, Marianne (1989): *Kultur og hverdagsliv*. Oslo. Universitetsforlaget.
- Gullestad, Marianne (1990): Naturen i norsk kultur. I Deichman-Sørensen, Trine og Frønes, Ivar (red.) *Kulturanalyse*. Oslo. Gyldendal. Tilgjengelig på: nb.no
- Holme, Idar Magne og Solvang, Bernt Krohn (1996): *Metodevalg og metodebruk*. Oslo. TANO A.S.

Howell, Signe (2001): «En vanlig familie»: Utenlandsadopsjon i Norge, et stadig voksende fenomen. I: Howell, Signe og Melhuus, Marit (red.) *Blod- tykkere enn vann? Betydninger av slektskap i Norge*. Bergen. Fagbokforlaget.

Jørgensen, Stig H (2009) Har helse en geografisk forankring? Om sted og helse. I: Berg, Nina G. et al. (red.) *Mennesker, steder og regionale endringer*. Trondheim. Tapir Akademisk Forlag.

Jørgensen, Tone (2001) Til barnas beste: samværsrett og blodsbandforestillinger. I Howell, Signe og Melhuus, Marit (red.) *Blod- tykkere enn vann? Betydninger av slektskap i Norge*. Bergen. Fagbokforlaget.

Kramvig, Britt (2007): Flerstedlig og flerstemt – som situeringsforsøk i lokalsamfunnsstudier. I: Nyseth, Toril et al. (red.) *I disiplinenes grenseland: tverrfaglighet i teori og praksis*. Bergen. Fagbokforlaget.

Kvale, Steinar og Brinkmann, Svend (2009): *Det kvalitative forskningsintervju*. Oslo. Gyldendal akademisk Forlag.

Longva, Anh Nga (2003): Nordmenn, høflighet og kunsten å omgås fremmede. I *Norsk antropologisk tidsskrift*. Nr.01. s. 17-26.

Lysgård, Hans Kjetil (2004): Romlighet i studier av mennesker, steder og regioner. I: Berg, Nina G. et al. (red.) *Mennesker, steder og regionale endringer*. Trondhjem. Tapir Akademiske Forlag.

McDowell, Linda (1999): Introduction: Place and Gender. I McDowell, Linda. *Gender, Identity and Place. Understanding Feminist Geographies*. Polity Press. P. 1-33.

Munkejord, Mai Camilla (2009): *Hjemme i nord : en analyse av stedsopplevelser med utgangspunkt i kvinnelige og mannlige innflytteres fortellinger om hverdagsliv i Havøysund og Vadsø, Finnmark*. Akademisk avhandling. Universitetet i Tromsø. Det samfunnsvitenskapelige fakultet, Institutt for planlegging og lokalsamfunnsforskning.

Munkejord, Mai Camilla og Olsen, Kjell (2011) «Vi investerer i opplevelser»: En analyse av innflytteres fortellinger om mobilitet, -flerstedstilknytning og hverdagstrivsel på to steder i Finnmark. I: *Norsk antropologisk tidsskrift* Nr.01 s. 5-17.

Nygaard, Vigdis et al. (2009): *Flytting og bofasthet i Finnmark*. Norut Alta rapport 2009:9. Tilgjengelig fra: <http://www.norut.no/alta/Norut-Alta-Alta/Publikasjoner/Rapporter/Flytting-og-bofasthet-i-Finnmark>. Hentet: 17.2.2011

Postholm, May Britt (2005): *Kvalitativ metode: en innføring med fokus på fenomenologi, etnografi og kasusstudier*. Oslo. Universitetsforlaget.

Repstad, Pål (1998): *Mellom nærhet og distanse*. Oslo. Universitetsforlaget AS.

Rudie, Ingrid (1995): Livsløp som dimensjon i kulturell reproduksjon. I *Norsk antropologisk tidsskrift*. Nr. 6: 53-69

Rudie, Ingrid (2008): Tid, rom, praksis og erfaring – noen analytiske refleksjoner. *Norsk antropologisk tidsskrift*. Nr. 6. s.53-69.

Ryen, Anne (2002): *Det kvalitative intervjuet: fra vitenskapsteori til feltarbeid*. Bergen. Fagbokforlaget

Sennett, Richard (2001): *Det fleksible mennesket. Personlige konsekvenser av å arbeide i den nye kapitalismen*. Bergen. Fagbokforlaget.

Skjeggedal, Terje (2000): *Attraktive tettsteder i distriktene? Analyse med tre eksempler fra Nord-Trøndelag*. NTF- rapport 2000:7. Steinkjer. Nord-Trøndelagsforskning. Tilgjengelig fra: <http://www.tfou.no/lastned.asp?filnavn=Ra72000.pdf> Hentet: 3.4.2011

Valestrand, Halldis (1999): *Kultur, rom og sted. Om kulturforståelser i geografi*. I: Gerrard, Siri Melby, Kari og Repstad, Pål: *Kulturforståelser i fagene*. Kristiansand. Høgskoleforlaget.

Witoszek, Nina (1998): *Norske naturmytologier*. Oslo. Pax Forlag A/S. Tilgjengelig fra: <http://www.nb.no/utlevering/nb/a6f8de22ffcf964aa3d97a627c08e7c9#&struct=DIV4> Hentet: 30.9.2011

Aarseth, Helene (2008) *Hjemskapingens moderne magi*. Akademisk avhandling. Universitet i Oslo. Institutt for sosiologi og samfunnsgeografi.

Aarsæther, Nils (2003) *Periferipolitikk og velferdsstat*. I: *Den Sikre tvilen: Ottar Brox i norsk samfunnsforskning og samfunnsdebatt*. Oslo. Norsk institutt for by- og regionforskning.

Offentlige dokumenter

St.meld. nr. 39 (2001-2002) *Oppvekst- og levekår for barn og ungdom i Norge*. Barne-, likestillings-, og inkluderingsdepartementet.

St. mld. nr. 8 (2003-2004) *Rikt mangfold i nord. Om tiltakssonen i Finnmark og Nord-Troms*. Kommunal- og regionaldepartementet.

NOU 2004:19; *Livskraftige distrikter og regioner. Rammer for en helhetlig og geografisk tilpasset politikk*. Kommunal- og regionaldepartementet,

NOU 2011:3; *Kompetansearbeidsplasser – drivkraft for vekst i hele landet*. Kommunal- og regionaldepartementet.

Alta vil utvikle Nordområdene. Nordområdestrategi for Alta 2008.

Alta Vil, Kommuneplanens samfunnsdel 2004–2015. Hentet på:

<http://www.alta.kommune.no/kommuneplanens-samfunnsdel.74158.no.html>.

FIGUR- OG TABELLISTE:

Figur 1: Kart over Alta Kommune. Hentet på http://webhotel2.gisline.no/gislinewebinnsyn_alta/

Figur 2: Fotografi av Alta, tatt fra Hjemmelufttoppen, høsten 2010.

Diagram: Rangering av viktige faktorer for trivsel på bosted.

VEDLEGG: INTERVJUGUIDER²³

Intervjuguide for informanter som har flyttet tilbake til Alta etter å ha bodd og tatt utdanning borte

1. Alder
2. Hvor er dere/partner fra?
3. Utdanning – hvorfor dro du?
4. Yrke – hva jobber du med nå?
5. Barn?
6. Fritidsinteresser/hobbyer?
7. Jobber du relevant i forhold til utdanning?
8. Yrkesambisjoner fremover/videreutdanning?
-hvor gjennomføres evt. denne?
9. Hva jobber foreldrene med?
10. Hva har bidratt/bidratt til ditt utdanningsvalg? Hvilke motiver tror du/dere bidro til valg av utdanning?
11. Er du/dere fornøyd med jobbsituasjonen eller jobbmulighetene der du/dere bor?
12. På hvilken måte spilte arbeidsmulighetene inn på det å flytte hjem?

²³ Intervjuguidene er like, men med noen forskjellige spørsmål for de ulike informantgruppene. Det som står under hovedspørsmålene er sjekkpunkter for min egen del.

13. Spiller /familie/nettverk- (venner) en viktig rolle når det gjelder valg av bosted? Er dette et tema dere tenker på?

-Få med begge parter, involver den andre om den havner utenfor samtalen, er du enig i dette? Eks: Stemmer dette med din opplevelse eller erfaring?

14. Er det mulig å peke ut noen hendelser som på noen måter har preget valget av bosted? Tilkomst av barn? Eller andre ting/ hendelser?

- Få frem her: hva bidro til Alta/hjemflyttingen?

15. Hvordan vil du beskrive kombinasjonen jobb/familie i forhold til bosted? Hva er de mest sentrale utfordringene eller fordelene slik du opplever de? (stikkord: eksempelvis støtteapparat i form av familie etc.)

16. Trives dere med å bo her? Er det noe dere mistrives med? (hva spiller inn på trivselen?)

17. Hvilke muligheter ser du for deg/dere fremover på deres bosted i forhold til jobbsituasjon?

I det følgende er det spørsmål opp i mot Alta kommune

18. Lå det alltid i kortene at dere skulle etablere deg/dere i Alta?

19. (Til partner: Hvordan ser du på Alta som sted? Som bosted? Har du tenkt noe over utviklingen der de senere år?)

20. Er Altas endring/ investering i sentrum viktig for trivselen i kommunen? Vil du si at en økende grad av urbanisering eller kafèkultur er med på å gjøre kommunen mer attraktiv? (ny-etablerere? blant unge?) Påvirker den oppvoksende generasjon i en annen retning enn det som har vært tidligere?

21. Er det noe som kunne vært gjort for bedre å tiltrekke seg mennesker utenfra? bedre tilrettelagt for nyetablerere i Alta? Hva synes du/dere om arbeidet kommunen gjør for å tiltrekke seg tilflyttere?

22. I hvor stor grad spiller turmulighetene inn på din/deres trivsel?

-Forsøker å få øye på eller høre om dette er like viktig for begge parter;
Finnmark = maskuline interesser?

23. Hvilke faktorer er det som er viktige for deg/dere på bostedet? Forsøk å få frem en viss rangering (de tre viktigste)

- Jobb
- Barnehageplasser
- Skoler/utdanningsmuligheter
- Infrastruktur/flyforbindelser
- Fritidstilbud
- Kulturtilbud
- Turmuligheter
- Boligmarkedet
- Familie
- Annet nettverk
- Andre ting?

24. Jeg ønsker også og få frem dine/deres tanker om fremtidens Alta

- I et nordområdeperspektiv, nordområdeutvikling/satsing?

25. Kommunen er innenfor tiltakssonen hvor man har goder som; nedskrivning av studielån, skattefradrag. Er dette faktorer som spiller inn på valget med å bo her?

26. Er Altas endring/ investering i sentrum viktig for trivselen her?

27. Endring av kultur blant unge? Påvirker den oppvoksende generasjon i en annen retning enn det som har vært tidligere?

28. Hvordan ser dere på å bo i Alta fremover i tid? Ser dere for dere en fremtid her?

29. Er det noe annet dere ønsker å si i forhold til dette temaet?

Intervjuguide for informanter som har flyttet utenifra og til Alta

1. Alder
2. Hvor er dere/partner fra?
3. Utdanning?
4. Yrke – hva jobber du med nå?
5. Barn?
6. Fritidsinteresser/hobbyer?
7. Jobber du relevant i forhold til utdannelse?
8. Yrkesambisjoner fremover?
9. Hva jobber foreldrene med?
10. Hva har bidratt/bidratt til ditt utdanningsvalg? Hvilke motiver tror du/dere bidro til valg av utdannelse?
11. Er du/dere fornøyd med jobbsituasjonen eller jobbmulighetene der du/dere bor?
12. På hvilken måte spilte arbeidsmulighetene inn på det å flytte til Alta?
13. På hvilket grunnlag flyttet du/dere til Alta? Få frem: hva bidro til flyttingen nettopp hit?
14. Spiller /familie/nettverk- (venner) en viktig rolle når det gjelder valg av bosted? (Er dette et tema dere tenker på?)

15. (Få med begge parter, involver den andre om den havner utenfor samtalen, er du enig i dette? Stemmer dette med din opplevelse eller erfaring?)
16. Er det mulig å peke ut noen hendelser som på noen måter har preget valget av bosted? Tilkomst av barn? Eller andre ting/ hendelser?
17. Hvordan vil du beskrive kombinasjonen jobb/familie i forhold til bosted? Hva er de mest sentrale utfordringene slik du opplever de? (stikkord: støtteapparat i form av familie etc.)
18. Trives dere med å bo her? Er det noe dere mistrives med? (hva spiller inn på trivselen?)
19. Hvilke muligheter ser du for deg/dere fremover på deres bosted i forhold til jobbsituasjon?

I det følgende er det spørsmål opp i mot Alta kommune

20. Med ”utenfra-blikket”: Hvordan ser du/dere på Alta som sted? Som bosted? Har du tenkt noe over utviklingen her de senere år?
21. Er Altas endring/ investering i sentrum viktig for trivselen her? Endring av kultur blant unge? Påvirker den oppvoksende generasjon i en annen retning enn det som har vært tidligere?
- Er det noe som kunne vært gjort for bedre å tiltrekke seg mennesker utenfra? bedre tilrettelagt for nyetablerere i Alta? Hva synes du/dere om arbeidet kommunen gjør for å tiltrekke seg tilflyttere?
22. I hvor stor grad spiller turmuligheter inn på din/deres trivsel?
23. Hvilke faktorer er det som er viktige for deg/dere på bostedet? Forsøk å få frem en viss rangering (de tre viktigste)
- Jobbmuligheter/tilbud
 - Barnehageplasser
 - Skoler/utdanningsmuligheter
 - Infrastruktur/flyforbindelser
 - Fritidstilbud
 - Kulturtilbud
 - Turmuligheter
 - Boligmarkedet
 - Familie

- Annet nettverk
- Andre ting?

24. Jeg ønsker også og få frem dine/deres tanker om fremtidens Alta

- I et nordområdeperspektiv, nordområdeutvikling/satsing?

25. Kommunen er innenfor tiltakssonen hvor man har goder som; nedskrivning av studielån, skattefradrag. Er dette faktorer som spiller inn på valget med å bo her?

26. Hvordan ser dere på å bo i Alta fremover i tid? Ser dere for dere en fremtid der?

27. Er det noe annet dere ønsker å si i forhold til dette temaet?

Intervjuguide for informanter med høyere utdanning som har flyttet fra Alta

1. Alder
2. Hvor er dere/partner fra?
3. Utdanning – når og hvorfor evt. dro du?
4. Yrke – hva jobber du med nå?
5. Barn?
6. Fritidsinteresser/hobbyer?
7. Jobber du relevant i forhold til utdannelse?
8. Yrkesambisjoner fremover?
9. Hva jobber foreldrene med?
10. Hva har bidratt/bidrott til ditt utdanningsvalg? Hvilke motiver tror du/dere bidro til valg av utdannelse?
11. Er du/dere fornøyd med jobbsituasjonen eller jobbmulighetene der du/dere bor?
12. På hvilken måte spilte arbeidsmulighetene/jobbtillbud inn på det å flytte til Alta?
13. På hvilket grunnlag flyttet du/dere til Alta?
 - Få frem: hva bidro til flyttingen nettopp hit?

14. Spiller /familie/nettverk- (venner) en viktig rolle når det gjelder valg av bosted? (Er dette et tema dere tenker på?)
15. (Få med begge parter, involver den andre om den havner utenfor samtalen, er du enig i dette? Stemmer dette med din opplevelse eller erfaring?)
16. Er det mulig å peke ut noen hendelser som på noen måter har preget valget av bosted? Tilkomst av barn? Eller andre ting/ hendelser?
17. Hvordan vil du beskrive kombinasjonen jobb/familie i forhold til bosted? Hva er de mest sentrale utfordringene slik du opplever de? (stikkord: støtteapparat i form av familie etc.)
18. Trives dere der dere bor? Er det noe dere savner? (hva spiller inn på trivselen?)
19. Hvilke muligheter ser du for deg/dere fremover på deres bosted i forhold til jobbsituasjon / hvordan ser dere på arbeidsmarkedet for deres yrker i Alta?

I det følgende er det spørsmål opp i mot Alta kommune

20. Med ”utenfra-blikket” (bodd/bor borte en tid): Hvordan ser du/dere på Alta som sted? Som bosted? Har du tenkt noe over utviklingen her de senere år?
21. Har det noen gang vært diskutert eller aktuelt å flytte enten nordover eller til Alta?
 - Hvordan ser mennesker sørfra på det å bo i nord?
22. Om du skulle bestemme deg for et bosted i nordområdet, hvor ville du valgt?
23. Hva skal til for at du eller dere velger å bosette deg/dere i Alta eller i nord?
 - «The tipping point?»
24. *Til partner: Hvordan ser du på Alta som sted? Som bosted? Har du tenkt noe over utviklingen der de senere år?*
25. Er Altas endring/ investering i sentrum viktig for stedet? Gjør det stedet mer attraktivt for dere å bosette dere her?
 - Er det noe som kunne vært gjort for bedre å tiltrekke seg mennesker utenfra? bedre tilrettelagt for nyetablerere i Alta? Hva synes du/dere om arbeidet kommunen gjør for å tiltrekke seg tilflyttere?

26. I hvor stor grad spiller turmulighetene inn på din/deres trivsel?
27. Hvilke faktorer er det som er viktige for deg/dere på bostedet? Forsøk å få frem en viss rangering (de tre viktigste)
- Jobb
 - Barnehageplasser
 - Skoler (flere muligheter å velge i/for egen videreutdanning og barn når de vokser til)
 - Infrastruktur/flyforbindelser
 - Fritidstilbud
 - Kulturtilbud
 - Turmuligheter
 - Boligmarkedet
 - Familie
 - Annet nettverk
 - Andre ting?
28. Jeg ønsker også og få frem dine/deres tanker om fremtidens Alta
- Utbyggingen
 - I et nordområdeperspektiv, nordområdeutvikling/satsing?
29. Kommunen er innenfor tiltakssonen hvor man har goder som; nedskrivning av studielån, skattefradrag. Er dette faktorer som dere har tenkt på/vet om, og som gjør stedet mer attraktivt/aktuelt å flytte til?
30. Hvordan ser dere på å bo i Alta fremover i tid? Ser dere for dere en fremtid der?
31. Er det noe annet dere ønsker å si i forhold til dette temaet.

